

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra dějin a didaktiky dějepisu

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Dějiny Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka

*History of Grey Sisters Congregation of the Third Order
of St. Francis*

Bc. Tereza Havlová

Vedoucí práce: Mgr. Dušan Foltýn

Studijní program: Učitelství pro střední školy

Studijní obor: Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro
základní školy a střední školy český jazyk – dějepis

ROK 2016

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci Dějiny Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Dušana Foltýna s použitím pramenů, odborné literatury a elektronických zdrojů, jejichž seznam je součástí této práce. Současně prohlašuji, že práce nebyla použita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 23. března 2016

Tereza Havlová

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé práce Mgr. Dušanu Foltýnovi, který mi svými cennými radami a komentáři pomohl s jejím vypracováním. Dále bych ráda poděkovala sestře Kláře z Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka za zpřístupnění kongregačních materiálů a za ochotu vždy mi pomoci. Rovněž touto cestou děkuji všem pracovníkům archivů, kteří mi pomáhali hledat nové cenné informace.

Ráda bych poděkovala své rodině, která mě během celého studia velmi podporovala.

ABSTRAKT

Diplomová práce zpracovává na základě studia zejména archivního materiálu dějiny a místa působení Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka od jejího založení v roce 1856 do současnosti. Úvodní kapitoly se věnují kontextu doby, která zapříčinila vznik této, ale i mnoha dalších ženských kongregací ve druhé polovině 19. století, a obecně kongregacím jako takovým. Následující kapitoly se zabývají výhradně Kongregací Šedých sester. Nejdříve podávám historii kongregace, která je zpracována chronologicky. Další kapitola se věnuje původnímu mateřinci v Bartolomějské ulici a současnému v Lomci u Vodňan. Dále je v práci zachycena historie a působení sester ve filiálních domech v Poděbradech, Pyšelích a Zbraslavi, které byly postaveny v 30. letech 20. století, a v ošetřovatelské škole, která byla založena v Hradci Králové. Závěrečná kapitola pojednává o vnitřním životě kongregace. Práce je obohacena o obrazovou přílohu, grafy a mapu s místy působení sester.

klíčová slova: kongregace, Šedé sestry, mateřinec, filiální domy, Bartolomějská ulice, Lomec

ABSTRACT

This thesis is based on study of archive material and it focuses on the Grey Sisters Congregation of the Third Order of St. Francis, its history and places of activity since its foundation in 1856 until today. The introductory chapters describe the context of the period, which triggered formation of this as well as many other women's congregations in the second half of the 19th century, and congregations as such. The following chapters are specifically about the Grey Sisters. At first it chronologically presents history of the Congregation. Next chapter is about the former motherhouse in Bartolomejska Street and the current motherhouse in Lomnice u Vodnan. Further on the thesis describes the history and work of the sisters in filial houses, which they let built in the 1930's, and in the nursing school which they founded in Hradec Kralove. In the last chapter the life of the congregation itself is captured. The appendix contains pictures, graphs and a map describing the places of activity of the sisters.

Key words: congregation, Grey Sisters, Grey Nuns, motherhouse, filial house, Bartolomejska Street, Lomec

OBSAH

ÚVOD.....	8
ROZBOR PRAMENŮ A LITERATURY	10
PROMĚNA ŘEHOLNÍHO ŽIVOTA V ČESKÝCH ZEMÍCH.....	14
Církevní řády od středověku do poloviny 19. století	14
Proměna řeholních institucí od 2. poloviny 19. století do roku 1948	15
Řeholní instituce od roku 1948 do současnosti.....	17
KONGREGACE	23
Co je kongregace.....	23
Ženské kongregace na českém území v 19. století a v 1. polovině 20. století.....	25
HISTORIE ŠEDÝCH SESTER.....	29
Vznik kongregace, její charakteristika, organizace a poslání	29
První roky po založení	32
Postupný rozmach kongregace ve 2. polovině 19. století a na počátku 20. století	33
Kongregace v Československé republice.....	40
Život sester po Mnichovské dohodě do roku 1948	43
Život kongregace po únoru 1948 do pádu komunistického režimu	49
Kongregace po roce 1989.....	55
DOMY KONGREGACE A JEJICH HISTORIE	57
Mateřince.....	57
Bývalý jezuitský konvikt u kostela sv. Bartoloměje	57
Konvikt před příchodem kongregace.....	57
Mateřinec Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka	60
Kostel sv. Bartoloměje.....	60

Lomec u Vodňan	62
Kostel.....	62
Další budovy areálu	65
Lomec po příchodu sester	66
Filiální domy	67
Zbraslav	69
Poděbrady	71
Pyšely	74
Ošetrovatelská škola v Hradci Králové	78
VNITŘNÍ ŽIVOT KONGREGACE	82
Organizace.....	82
Přijímání nových členek.....	86
Jednoduché sliby	90
Pobožnosti	92
Denní program	93
Ošetrování nemocných.....	94
Nemocné sestry	94
Odchod z kongregace.....	95
Úmrtí sester	96
ZÁVĚR	97
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	100
SEZNAM PRAMENŮ, LITERATURY A ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ.....	101
SEZNAM PŘÍLOH.....	125

ÚVOD

Pro svou diplomovou práci jsem si zvolila téma Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka. Poprvé jsem se s členkami této kongregace setkala při psaní seminární práce v bakalářském studiu, ve které jsem sepsovala dějiny jejich filiálního domu v Poděbradech. Před zpracováním seminární práce jsem je neznala. Nevěděla jsem, že se jednalo o první ženskou kongregaci založenou u nás, nevěděla jsem, že jim patřil barokní kostel v Bartolomějské ulici, kolem kterého jsem tolikrát chodila do knihovny v Klementinu, nevěděla jsem, kolik sester pracovalo v nemocnicích po celých Čechách. Protože jsem se o nich postupně dozvíдалa čím dál víc, rozhodla jsem se o několik měsíců později, že se chci zabývat jejich bohatou historií mnohem více než jen na deseti stránkách seminární práce.

Studium dějin řeholních řádů se v Čechách a na Moravě rozvíjelo v průběhu 19. století a za první republiky hlavně v konfesní linii církevního dějepiscectví. V období komunistického režimu k této problematice smělo vyjít pouze několik ojedinělých prací, a to zejména v oboru archivnictví. Zmíňme zde práci Josefa Svátka Organizace řeholních institucí v českých zemích a péče o jejich archivy vydanou ve Sborníku archivních prací v roce 1970. Bádání v oblasti dějin řeholního života se začalo více rozvíjet po roce 1989. Zájem byl hlavně o období středověku a raného novověku. Systematičtějšího zpracování se u nás stále nedočkaly novodobé řeholní kongregace, které začaly vznikat od druhé poloviny 19. století. Většina studií, které vznikají na toto téma, je na úrovni absolventských prací. Bakalářské a diplomové práce tohoto zaměření vznikají i na naší katedře. Zmíňme diplomovou práci Kristýny Ambrožové, která se věnovala Kongregaci Milosrdných sester sv. Karla Boromejského a jejich působení v Českých Budějovicích. Největší problém těchto prací vidím v tom, že stěžejní materiály uchovávají jednotlivé kongregace ve svých soukromých archivech, a pokud se k nim chce badatel dostat, musí se dohodnout s jednotlivými představenými a je jen na nich, co badateli zpřístupní.

Cílem práce je poskytnout ucelený pohled na dějiny této české ženské kongregace od jejího založení v roce 1856 do současnosti. V první chvíli jsem uvažovala, že časové rozpětí zkrátím do roku 1948, ale vzhledem k tomu, že vybrané téma je v takovémto rozsahu naprosto nezpracované, rozhodla jsem se zpracovat jejich dějiny i ve druhé polovině 20. století a na začátku 21. století. Otázky, na které se snažím

ve své práci nalézt odpověď, zní následovně. Co je kongregace? Jaký je rozdíl mezi řádem a kongregací? Proč k jejich rozvoji došlo ve druhé polovině 19. století? Proč vznikaly především ženské kongregace? Jak se stalo, že z rozhodnutí tří obyčejných chudých dívek vzniklo postupem doby tak velké společenství? Jak okolní svět ovlivňoval jejich zcela uzavřený řeholní život? Jakou perspektivu má tato kongregace do budoucnosti?

Práce je členěna do pěti kapitol. První kapitola se věnuje proměnám řeholního života. Stěžejní časové období začíná od druhé poloviny 19. století. Druhá kapitola se zabývá vysvětlením, co je to kongregace, jaký je rozdíl mezi řádem a kongregací. V kapitole se ve stručnosti věnují i dalším třem nejpočetnějším ženským kongregacím, které u nás začaly působit přibližně ve stejné době jako Šedé sestry. Třetí kapitola se věnuje již historii Šedých sester. Historie je zpracována chronologicky a pro větší přehlednost je dělena do podkapitol podle časových období. Předposlední kapitola se věnuje mateřincům a jednotlivým filiálním domům. V centru pozornosti stojí vily na Zbraslavi, lázeňský dům v Poděbradech, zámek v Pyšelích a ošetrovatelská škola v Hradci Králové. Poslední kapitola pojednává o vnitřním životě kongregace, její organizaci a denním řádu. Práce je doplněna několika přílohami. Graficky je znázorněn počet sester, v textové příloze je soupis míst, kde sestry působily. Soupis je doplněn mapou pro větší přehlednost. Nechybí ani obrazová příloha s fotografiemi.

ROZBOR PRAMENŮ A LITERATURY

Vzhledem k tomu, že téma mé diplomové práce nebylo ještě uceleně zpracováno, pracovala jsem převážně s archivním materiálem. Prvním zdrojem těchto archiválií byl archiv kongregace, který se nachází v současném mateřinci v Lomci u Vodňan. Je přehledně zpracovaný, ale neobsahuje tolik archiválií, kolik bychom čekali od kongregace založené před sto šedesáti lety. Něco se zničilo nebo ztratilo, když musely sestry opustit v roce 1949 svůj mateřinec v Bartolomějské ulici v Praze. Něco sestry samy zničily ze strachu, který prožívaly ve druhé polovině 20. století. V jejich archivu najdeme převážně písemné prameny. Jedná se především o prameny institucionálního původu – smlouvy, listiny, úřední záznamy, úřední dotazníky, účty, diplomy, soupisy sester, výkresy půdorysů, které jsou až na výjimky psané v českém jazyce. Kromě českého jazyka se v dokumentech objevuje německý a latinský jazyk. Z narativních pramenů mají dochovanou jednu kroniku psanou v německém jazyce, která zachycuje dějiny kongregace od jejího počátku a končí rokem 1903. V 50. letech nebo na začátku 60. let 20. století byly sepsány dějiny kongregace od jejího založení do roku 1956. Na tomto spisu je cenné to, že neznámý autor, pravděpodobně jedna ze sester, jen nepřepsal a nedoplnil dějinné události z první zmíněné kroniky, ale že se snažil je doplnit i jinými prameny – použil vlastní zápisky a listiny, Ekertovu knihu *Posvátná místa hlavního města Prahy*, *Ruthovu Kroniku královské Prahy*, *Štefanovy Pražské kostely* a další zdroje. Sestrám chybí jakékoliv deníkové záznamy. Je otázka, jestli si je vůbec psaly při svém náročném povolání. Jediný dochovaný deník pochází od sestry žijící ve filiálním domě v Pyšelích a zachycuje události z let 1935–1946. Spíše než o vyprávění se jedná o záznam návštěv, stavu budovy, počasí, co se děje na zahradě, o mši, o konání duchovních cvičení, o tom, kdo je nemocný. Někdy je zápis delší, jindy velmi strohý. Zajímavý osobní dokument představuje sešitek s názvem *Bylinkářství*, který si psala sestra zájímající se po prodělané těžké nemoci o byliny. V sešitu se dozvíme, k čemu jednotlivé byliny jsou dobré, kde bychom je našli. Zajímavým dokladem tvůrčí aktivity je sbírka básní z 80. let 20. století.

Při hledání dalších pramenů jsem se obrátila na státní archivy. Sestry nemají v žádném archivu založený fond, proto jsem se rozhodla, že do archivů napíšu ohledně jejich filiálních domů. Nejbližší k Praze měly vilu na Zbraslavi. Po ní jsem pátrala ve Státním okresním archivu Praha-západ, protože sestry samotné o dvou objektech, které

tu vlastnily, nemají téměř žádné informace. Nejvíce archiválií pocházelo z fondu Berní správy Smíchov. V Pamětní knize z let 1840–1947 se rovněž dochovalo pár poznámek. Abych našla nějaké informace o zámku v Pyšelích, obrátila jsem se na Státní okresní archiv Benešov. Zde jsem měla k dispozici kroniku města Pyšely z let 1908–1945, ale v ní jsem našla pouze jedinou zmínku, a to že sestry zaplatily za zámek 300 000 korun. Stejně tak nebyly připomenuty ani v zápisech městské rady. Co se týká poděbradského domu, informace jsem zjistila v proboštví v Poděbradech ve Farní kronice poděbradské, v Polabském muzeu a na Odboru výstavby a územního plánování. Snažila jsem se dohledat informace o Jindrově domě, který sestrám patřil v Kutné Hoře, ale bohužel Státní okresní archiv Kutná Hora má dokumenty k tomuto domu pouze z 19. století, kdy sestry ještě v Kutné Hoře nepobývaly. Jediný záznam jsem dohledala v Adresáři z roku 1933, který uspořádal Bedřich Skalák. Zde se psalo, že v roce 1933 jsou majitelkami domu čp. 217, což je Jindrův dům, ale jinak nic. Ve Státním okresním archivu Hradec Králové je uložen fond, který se věnuje ošetřovatelské škole, kterou zde založily. Archiv disponuje osobními kartami jednotlivých žaček, ale vzhledem k tomu, že některé by ještě mohly žít, nebylo mi dovoleno do nich nahlédnout. Dále jsou v archivu stavební plány, vysvědčení o dokončení školy, výkaz zaměstnanců za rok 1937, výroční zpráva za rok 1938, stanovy a domácí řád. Za zásadní považuji matriku žaček, která byla vedena v letech 1935–1952. Pokud bych měla shrnout pátrání po kongregaci ve státních archivech, jedná se pouze o letmé zmínky a v některých případech není k jejich činnosti dochován vůbec žádný archivní materiál.

Dalším mým zdrojem byly katalogy kléru. Jedná se o úřední pomůcku, kterou každoročně vydávaly všechny diecéze v Čechách, a jak již z názvu vyplývá, je to soupis kléru majícího vztah k pražské arcidiecézi. Jsou psány v latinském jazyce, včetně názvů a jmen, později v německém a českém jazyce. Soupis je rozdělen podle diecézí, uvnitř diecézí na mužské a ženské řehole. V těchto větvích jsou jednotlivé řehole řazeny abecedně, rovněž tak místa působení. Od roku 1859 se v katalogu objevují i Šedé sestry. O sestrách se z tohoto pramene můžeme dozvědět jejich oficiální název, místa působení, počet profesek, novicек a kandidátek a ve většině katalogů i jména všech sester s daty jejich narození a složení profese. Problém spočívá v tom, že nebyla stanovena povinnost dodávat informace, a proto nás nemůže překvapit, že sestry v katalozích z let 1856 až 1858 chybějí. Někdy v katalozích chybí počet profesek a novicек a je uveden jenom celkový počet sester. Otázkou je, jak objektivním pramenem tyto katalogy jsou, protože

místa působení a počet sester se v některých případech neshodovaly s kongregačními dokumenty. Uvedu alespoň jeden příklad, kdy podle katalogů kléru Šedé sestry nepracovaly ve 30. letech 20. století v královéhradecké nemocnici. Vzhledem k tomu, že zde měly ošetrovatelskou školu, která zde byla vybudována právě kvůli vysokému počtu sester pracujících v této nemocnici, není možné, aby zde nepracovala ani jedna Šedá sestra. Záznamy z těchto soupisů jsou použitelné do roku 1948. Poté přestaly být katalogy vydávány. Po dlouhé odmlce se objevuje katalog kléru v roce 1975 a poté v roce 1980 a 1986, ale ve všech záznamy o sestřích chybí. Na tradici vydávání soupisů se navazuje v 90. letech, ale nejedná se již o tak podrobné soupisy jako v předcházejícím století a v první polovině 20. století. Bohužel se mi nepodařilo sehnat všechny katalogy kléru, přestože jsem navštívila archiv Arcibiskupství pražského, Národní knihovnu České republiky, knihovnu Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze a knihovnu Strahovského kláštera.

Kromě práce s archivním materiálem jsem studovala sekundární literaturu. Za zásadní považuji následujících pět publikací. První z nich je monografie Lud'ka Jiráska *Církevní řády a kongregace v českých zemích* z roku 1991 vydaná nakladatelstvím Fénix. Kniha se zabývá obecně církevními řády a kongregacemi, vysvětluje základní členění řeholních institucí, seznamuje čtenáře se základními pojmy a podává chronologickou tabulku všech řádů a kongregací působících u nás. Ve druhé části se kniha věnuje jednotlivým řádům a kongregacím. Autor podává jejich stručnou historii, popisuje řeholní oděv a udává současnou adresu. Druhou publikací je *Řeholní život v českých zemích*, kterou vydalo Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří poprvé v roce 1997, podruhé v roce 2014. Tato kniha je zásadní proto, že je sestavena na základě písemných podkladů nejen ze státních archivů, ale i z archivů jednotlivých řeholí. Jako třetí uvádím *Činnost řeholních řádů a kongregací v Čechách (1848–1918)* od Elišky Čáňové z roku 1997 vydanou Státním ústředním archivem, která se zaměřuje i na širší souvislosti ohledně vzniku jednotlivých řeholních institucí. Církevním dějinám druhé poloviny 20. století se věnuje monografie *Katolická církev v Československu 1945–1989* od Stanislava Balíka a Jiřího Hanuše, která vyšla v roce 2013 v Centru pro studium demokracie a kultury v Brně. Z encyklopedií považuji za stěžejní nejen svým rozsahem *Encyklopedii českých klášterů* od autorů Petra Sommera, Dušana Foltýna a Pavla Vlčka, která vyšla v roce 1997 v nakladatelství Libri. Publikace se zaměřuje především na klášterní architekturu, ale jsou zde i pasáže věnované charakteristice řádů

a kongregací. K této publikaci bych měla jedinou výtku. V knize je u hesla „Praha 1 – Staré Město, Bývalý jezuitský konvikt (čp. 291/I, 293/I a 308/I) u kostela sv. Bartoloměje“ na straně 555 uvedeno, že sestry získaly budovu bývalého jezuitského konviku u kostela sv. Bartoloměje v roce 1853. Vzhledem k tomu, že kongregace vznikla až v roce 1856 a v prvních letech po založení neměla dostatečné finanční prostředky, není možné, aby sestry budovu získaly v uvedeném roce, a je to i v rozporu s kongregačními dokumenty.

PROMĚNA ŘEHOLNÍHO ŽIVOTA V ČESKÝCH ZEMÍCH

Církevní řády od středověku do poloviny 19. století

Počátky církevních řádů na našem území úzce souvisely s upevňováním raně středověkého přemyslovského státu v poslední třetině 10. století.¹ Již v tomto období byl založen na Pražském hradě u kostela sv. Jiří nejstarší klášter benediktinek, což se stalo impulzem pro zakládání dalších klášterů. V roce 993 je založen knížetem Boleslavem II. a pražským biskupem Vojtěchem nejstarší mnišský klášter v Břevnově. V průběhu 11. a 12. století jsou budovány další benediktinské kláštery v Sázavě, Rajhradě a Hradisku u Olomouce.²

Ve 12. století se u nás objevují nové řády. Přicházejí k nám premonstráti, cisterciáci a rytířské řády.³

Největší rozmach řeholních institucí u nás nastal v období 13. století, kdy se řeholní komunity usídlovaly v nově vznikajících městech a v některých případech se zakladateli měst stávají samotné kláštery.⁴ Důležité je připomenout, že v roce 1233 vznikl jediný řád založený v českých zemích. Jednalo se o Rytířský řád Křižovníků s červenou hvězdou, který založila Anežka Česká, dcera českého krále Přemysla Otakara I.⁵

Rozvoj středověkých klášterů byl pozastaven husitskými válkami. O oživení řeholního života se snažil Jiří z Poděbrad či Vladislav Jagellonský, ale obnovu přerušila postupující protestantská reformace.⁶

Druhý největší rozkvět zažívají řeholní instituce po roce 1620, kdy jsou podporovány habsburskými panovníky a místní katolickou šlechtou. Postupně dochází k obnově starších klášterů a přicházejí k nám mužské řády a kongregace – milosrdní bratři, bosí karmelitáni, irští františkáni, bartolomité, oratoriáni či trinitáři.⁷

V průběhu 17. a 18. století dochází k nebyvalé stavební a umělecké aktivitě související s budováním či přestavbou kostelů a klášterů. Z významných umělců zmiňme alespoň stavební činnost Kryštofa a Kiliána Ignáce Dientzenhoferových.⁸

¹ Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991, s. 6.

² Tomáš DACÍK, *Církevní řády a kongregace v České republice*, Ostrava 1998, s. 6-7.

³ Tamtéž, s. 7.

⁴ Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991, s. 9.

⁵ Tomáš DACÍK, *Církevní řády a kongregace v České republice*, Ostrava 1998, s. 8.

⁶ Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991, s. 11.

⁷ Tamtéž, s. 12.

⁸ Tamtéž, s. 12.

Osvícenství nebylo řeholnímu životu příliš nakloněné.⁹ V roce 1773 je v českých zemích zrušen jezuitský řád a v 80. letech 18. století josefínské reformy přerušují činnost většiny církevních řádů a kongregací v českých zemích. Byly zrušeny řády a kongregace, které se nezapojovaly do pastorační, lidumilné či výchovné činnosti.¹⁰

Proměna řeholních institucí od 2. poloviny 19. století do roku 1948

Kláštéry v celé rakouské monarchii nutně potřebovaly reformu. Tímto úkolem pověřil v roce 1852 papež Pius IX. pražského arcibiskupa kardinála Bedřicha Schwarzenberga. Nutno říci, že reforma starých řádů okamžitý výsledek nepřinesla. Mniši se vymlouvali, že skládali sliby na dosavadní kázeň, a změnu odmítali.¹¹

Pro období druhé poloviny 19. století je charakteristický vzestup kongregací, zejména ženských. Protože se jedná o specifický jev, který souvisí s tématem této diplomové práce, je mu věnována samostatná kapitola.

Po vzniku Československa byl vztah ke katolictví a církvi poměrně napjatý,¹² ale nakonec došlo mezi státem a církví ke kompromisu, jehož dovršením byla v roce 1928 dohoda o nejdůležitějších církevně politických otázkách – *modus vivendi*.¹³

Nic v Československu nebránilo tomu, aby se nadále rozvíjel církevní život. Zmíňme vznik Kongregace bratří těšitelů z Gethseman, která byla založena v roce 1922 ve Vídni českým knězem Janem Josefem Litomiským a jejíž první členové přišli do Čech v roce 1934. Ve 20. letech vzniklo v Praze – Dejvicích při kostele sv. Václava

⁹ Jaroslav KADLEC, *Přehled českých církevních dějin. [Sv.] 2*, Praha 1991, s. 224.

¹⁰ Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991, s. 13.

¹¹ Jaroslav KADLEC, *Přehled českých církevních dějin. [Sv.] 2*, Praha 1991, s. 224; Bohumil ZLÁMAL, *Příručka českých církevních dějin. VI., Doba probuzenského katolicismu (1848–1918)*, Olomouc 2009, s. 79, 87.

¹² Katolická církev byla obviňována ze servilnosti a kolaborace se svrženou habsburskou monarchií. Důkazem tehdejší nálady může být svržení mariánského sloupu v Praze na Staroměstském náměstí v listopadu roku 1918 jakožto symbolu svržené monarchie, přestože se ve skutečnosti jednalo o poděkování za úspěšnou obranu Prahy před Švédy v roce 1648, in: Jiří KETTNER, *Dějiny pražské arcidiecéze v datech*, Praha 1993, s. 121.

¹³ Jeden z bodů se týkal i řeholních institucí: „Řády a kongregace řeholní, jejichž domy jsou v Československu, nebudou podléhati představeným provinciálních domů týchž řádů a kongregací v cizině. Je-li zřízení provincie v Československu nemožné, budou tyto československé domy řeholní přidrženy přímo generálnímu domu. Provinciály a představenými řeholních domů, podléhajících přímo generálnímu domu, budou státní příslušníci českoslovenští.“ In: *Modus vivendi. Úmluva mezi republikou československou a Svatou stolicí sjednaná v lednu 1928 (vstoupil v platnost 2. února 1928)*. Nóta čs. vlády ze dne 29. ledna 1928, zaslaná Vatikánu ministrem zahraničních věcí dr. E. Benešem [online], [cit. 28. 3. 2016], dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/modus.htm>.

řeholní společenství sester apoštolátu Sekulárního františkánského řádu, tzv. urbanky. Ve 30. letech si salesiáni začali budovat svůj první český dům.¹⁴

K potlačení církevního života došlo v době nacistické okupace Československa. Byla zakázána činnost řádu Milosrdných bratří, zrušena pravoslavná církev, církevní školy a další školní zařízení v Sudetech byly zestátněny, došlo ke zrušení Arcibiskupského gymnázia v Praze.¹⁵

Nepostradatelnými se staly řeholnice působící ve zdravotnictví – v nemocnicích, rezervních nemocnicích či v sanatoriích. Z tohoto důvodu řada školsky zaměřených kongregací dříve či později, se souhlasem Svatého stolce, rozšiřovala své poslání o zdravotnickou činnost. Jako příklad uveďme Školské sestry sv. Františka, které své poslání rozšířily v roce 1943. Jedinými výraznějšími zásahy do činnosti kongregací ze strany německých okupantů bylo omezení přijímání dorostu a zabránění některých jejich budov.¹⁶

K obnovení církevního života došlo po skončení války. V červnu roku 1945 Praha vzdávala hold Palladiu země české, které bylo po celý týden vystavováno ve větších pražských kostelech. Bylo obnoveno Arcibiskupské gymnázium a opět navázány diplomatické styky s Vatikánem.¹⁷

Ze strany vyšších úrovní národních výborů a centrálních institucí, zejména ze strany ministerstva vnitra a ministerstva zdravotnictví, přicházela určitá vstřícnost. Řeholnice německé národnosti byly v situaci chybějícího odborného zdravotnického personálu vyňaty z většiny perzekučních opatření pro obyvatelstvo německé národnosti a dále jim byl povolen pobyt s možností požádat o znovunabytí občanství.¹⁸

Přesto již po válce docházelo ke střetům zájmu mezi státem a církví, a to hlavně na úrovni místních a okresních národních výborů. Klášterní budovy, které nebyly ve

¹⁴ Jiří KETTNER, *Dějiny pražské arcidiecéze v datech*, Praha 1993, s. 123-125.

¹⁵ Jiří KETTNER, *Dějiny pražské arcidiecéze v datech*, Praha 1993, s. 127-128; Petr TESAŘ, *Ženské řehole v období totality*, in: V. Vlček (ed.), *Ženské řehole za komunismu (1948–1989)*. Sborník příspěvků z konference pořádané Konferencí vyšších představených ženských řeholí v ČR a Českou křesťanskou akademií dne 1. října 2003 v kostele sv. Voršily v Praze, Olomouc 2005, s. 21.

¹⁶ Petr TESAŘ, *Ženské řehole v období totality*, in: V. Vlček (ed.), *Ženské řehole za komunismu (1948–1989)*. Sborník příspěvků z konference pořádané Konferencí vyšších představených ženských řeholí v ČR a Českou křesťanskou akademií dne 1. října 2003 v kostele sv. Voršily v Praze, Olomouc 2005, s. 21; Václav VAŠKO, *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce. Díl 2*, Praha 1990, s. 189.

¹⁷ Jiří KETTNER, *Dějiny pražské arcidiecéze v datech*, Praha 1993, s. 129-130.

¹⁸ Petr TESAŘ, *Ženské řehole v období totality*, in: V. Vlček (ed.), *Ženské řehole za komunismu (1948–1989)*. Sborník příspěvků z konference pořádané Konferencí vyšších představených ženských řeholí v ČR a Českou křesťanskou akademií dne 1. října 2003 v kostele sv. Voršily v Praze, Olomouc 2005, s. 22.

všech případech podle místních národních výborů dostatečně využívané, měly nahradit chybějící, často válkou zničená zařízení. Příkladem nám může být budova boromejek v Orlové, která jim byla proti jejich vůli zabavena místním národním výborem. Tento zábor byl záhy legalizován aplikací dekretu prezidenta republiky o národní správě německého majetku s odvoláním na německou národnost bývalé představené. I přes uznání protiprávního jednání místního národního výboru ministerstvem školství a vydáním příkazu objekt navrátit, se tak nestalo.¹⁹

Řeholní instituce od roku 1948 do současnosti

K největšímu potlačení církevního života došlo v Československu po roce 1948, kdy se k moci dostal komunistický režim.²⁰ V rámci definování nového vztahu byla církevní otázka svěřena tzv. akčním výborům Národní fronty. Jako první došlo na církevní školy, což umožnil zákon o jednotné škole. Výjimku tvořily školy pro postižené děti a mládež. Výhradně školsky orientované řehole musely opět zvážit svou profesní orientaci a zpravidla začaly vykonávat ošetrovatelskou činnost. Dne 14. října roku 1949 byly vydány dva církevní zákony, zákon č. 217/1949 Sb. o zřízení Státního úřadu pro věci církevní a zákon č. 218/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církve, které zasahovaly církve jako celek, ale ne přímo ženské řehole.²¹

V březnu roku 1950 proběhl první zinscenovaný proces s představiteli řádů, kteří byli vnímáni jako špatný vzor pro diecézní klérus z důvodu jejich loajálního postoje k církevní hierarchii,²² a došlo k obsazení mužských klášterů – akce K.²³

Ženské kláštery začaly být obsazovány později než mužské a na rozdíl od likvidace těch mužských probíhala akce postupně. Podnět k soustředění řeholnic vyšel od ministra Čepičky a návrh projednala Církevní šestka v březnu roku 1950, k jeho schválení předsednictvem ústředního výboru Komunistické strany Československa

¹⁹ Petr TESARĚ, *Ženské řehole v období totality*, in: V. Vlček (ed.), *Ženské řehole za komunismu (1948–1989)*. Sborník příspěvků z konference pořádané Konferencí vyšších představených ženských řeholí v ČR a Českou křesťanskou akademií dne 1. října 2003 v kostele sv. Voršily v Praze, Olomouc 2005, s. 22; Václava KEKULOVÁ, *Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského v období komunistické totality v Československu*, bakalářská práce, Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta, Katedra pastorálních oborů a právních věd, Praha 2010, s. 22.

²⁰ Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991, s. 13.

²¹ Petr TESARĚ, *Ženské řehole v období totality*, in: V. Vlček (ed.), *Ženské řehole za komunismu (1948–1989)*. Sborník příspěvků z konference pořádané Konferencí vyšších představených ženských řeholí v ČR a Českou křesťanskou akademií dne 1. října 2003 v kostele sv. Voršily v Praze, Olomouc 2005, s. 23-24.

²² Tamtéž, s. 24.

²³ Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991, s. 13; Václav VAŠKO, *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce. Díl 2*, Praha 1990, s. 191.

došlo o měsíc později. Koncem srpna téhož roku byl již předložen konkrétní plán, který dostal název plán Ř.²⁴ Mezitím už bylo přes šest set sester vystěhováno z církevních objektů, které požadovalo ministerstvo vnitra a armáda pro své účely, protože se často jednalo o objekty ve strategicky významných místech v pohraničí.²⁵ V září začalo vyklízení ženských klášterů. Jako první byly postiženy ty kongregace, které se zabývaly školskou činností a výchovou mládeže. Celkem bylo zlikvidováno 720 ženských řeholních domů a internováno přes 10 000 řeholnic. Ve všech případech dostaly sestry možnost vyhnout se internaci prohlášením, že se vrátí do civilního života.²⁶ Movitý majetek z vyklízených nebo převzatých budov ženských řeholí byl zčásti novými nájemci přejet a zčásti odprodán, hotovost a některé vklady byly převzaty státem. Nemovitý majetek spravovala Náboženská matice. V roce 1955 uvalil Státní úřad pro věci církevní na majetek ženských řeholí, do této doby a v budoucnosti opuštěný, národní správu, jejímž úkolem bylo tento majetek likvidovat převodem na jednotlivé uživatele. Podle údajů z článku Petra Tesaře byla celková hodnota nemovitého majetku jen ženských řeholí přes 475 milionů korun.²⁷

Několik tisíc řeholníků a řeholnic bylo soustředěno ve vybraných internačních kláštorech – jmenujme ty největší: Bohosudov, Želiv, Králíky, Broumov, Hejnice a Osek.²⁸ Řada členů řeholí byla postavena před soud, obviněna z velezrady a uvězněna, mnozí skončili v pracovních táborech.²⁹ K větší perzekuci ženských řeholí došlo na začátku léta roku 1952, kdy proběhla celorepubliková internace vyšších představených ženských řeholí a také tajných představených v závodních internátech v Hejnicích, která zasáhla většinu institutů. Během první poloviny roku 1953 byl vypracován plán na

²⁴ Stanislav BALÍK – Jiří HANUŠ, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, Brno 2013, s. 178.

²⁵ Petr TESAŘ, *Ženské řehole v období totality*, in: V. Vlček (ed.), *Ženské řehole za komunismu (1948–1989)*. Sborník příspěvků z konference pořádané Konferencí vyšších představených ženských řeholí v ČR a Českou křesťanskou akademií dne 1. října 2003 v kostele sv. Voršily v Praze, Olomouc 2005, s. 25; Václav VAŠKO, *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce. Díl 2*, Praha 1990, s. 191.

²⁶ Václav VAŠKO, *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce. Díl 2*, Praha 1990, s. 191.

²⁷ Petr TESAŘ, *Ženské řehole v období totality*, in: V. Vlček (ed.), *Ženské řehole za komunismu (1948–1989)*. Sborník příspěvků z konference pořádané Konferencí vyšších představených ženských řeholí v ČR a Českou křesťanskou akademií dne 1. října 2003 v kostele sv. Voršily v Praze, Olomouc 2005, s. 28–29.

²⁸ Vojtěch VLČEK, *Procesy s řeholnicemi v 50. letech*, in: V. Vlček (ed.), *Ženské řehole za komunismu (1948–1989)*. Sborník příspěvků z konference pořádané Konferencí vyšších představených ženských řeholí v ČR a Českou křesťanskou akademií dne 1. října 2003 v kostele sv. Voršily v Praze, Olomouc 2005, s. 61.

²⁹ Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991, s. 13.

rozpuštění řádů a kongregací – plán B,³⁰ ale k jeho realizaci nikdy nedošlo. Už v roce 1954 byla většina internovaných z léta roku 1952 propuštěna a řeholnice přestaly být pomalu vnímány jako zásadní problém, který by přímo ohrožoval režim.³¹

Z dlouhodobého hlediska postrádaly soustředovací kláštery smysl. Náklady na život řeholníků a řeholnic nebyly malé, a bylo proto nutné nalézt jim dostatek pracovních příležitostí. Řeholnice pracovaly nejčastěji v jednotných zemědělských družstvech, na státních statcích či v továrnách lehkého průmyslu, často se jednalo o textilní továrny.³² Toto opatření řešilo akutní nedostatek pracovníků v lehkém průmyslu v důsledku dlouhodobé preference těžkého a zbrojního průmyslu a pod tlakem prostředí a doprovodných opatření, mezi které bychom mohli zařadit osvětové besedy, politická školení a schůze, četbu vhodného tisku, se mělo působit na řeholnice, aby odcházely do civilu.³³

Kromě internace byly sestry omezovány zavedením tzv. ohlašovací povinnosti. Řeholním sestrám byla uložena povinnost žádat o povolení vzdálit se ze schváleného kláštera. Pokud chtěly z kláštera odjet, musely vždy udat cíl a důvod své cesty. Povolení dle časového intervalu uděloval okresní církevní tajemník (na 1 až 14 dní), krajský církevní tajemník (na 14 dní až 1 rok) a na dobu delší než 1 rok nebo natrvalo Státní úřad pro věci církevní. Přijímání dorostu nebylo až na některé výjimky povolováno a stávajícím novickám bylo zakázáno složit sliby.³⁴

Přestože záměrem nového politického režimu bylo odstranit sestry z nemocnic a dalších sociálních a charitativních zařízení, prioritu měla krajská města a exponovaná pracoviště,³⁵ ale to vzhledem k nedostatku odborných pracovníků nebylo možné ihned, a proto do jisté míry a do určité doby byly tolerovány některé ženské řeholní instituce, které vykonávaly právě tuto pro společnost užitečnou práci. Proti odstranění řeholnic

³⁰ Vojtěch VLČEK, *Procesy s řeholnicemi v 50. letech*, in: V. Vlček (ed.), *Ženské řehole za komunismu (1948–1989)*. Sborník příspěvků z konference pořádané Konferencí vyšších představených ženských řeholí v ČR a Českou křesťanskou akademií dne 1. října 2003 v kostele sv. Voršily v Praze, Olomouc 2005, s. 61.

³¹ Petr TESAŘ, *Ženské řehole v období totality*, in: V. Vlček (ed.), *Ženské řehole za komunismu (1948–1989)*. Sborník příspěvků z konference pořádané Konferencí vyšších představených ženských řeholí v ČR a Českou křesťanskou akademií dne 1. října 2003 v kostele sv. Voršily v Praze, Olomouc 2005, s. 31-33.

³² Václav VAŠKO, *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce. Díl 2*, Praha 1990, s. 191.

³³ Petr TESAŘ, *Ženské řehole v období totality*, in: V. Vlček (ed.), *Ženské řehole za komunismu (1948–1989)*. Sborník příspěvků z konference pořádané Konferencí vyšších představených ženských řeholí v ČR a Českou křesťanskou akademií dne 1. října 2003 v kostele sv. Voršily v Praze, Olomouc 2005, s. 27-28.

³⁴ Tamtéž, s. 29.

³⁵ Tamtéž, s. 32.

byli především ředitelé těchto zařízení, protože zaměstnávat sestry bylo velice výhodné. Řeholnice měly minimální osobní nároky, neměly starost o rodinu, mohly se zcela věnovat službě, pracovat podle potřeb ústavu bez ohledu na pracovní dobu. Navíc většinou bydlely přímo v areálu ústavu nebo v jeho blízkosti a přišly pomoci kdykoliv na zavolání.³⁶ Nutno říci, že řeholnice byly oblíbené i pro svůj laskavý přístup k pacientům, byla oceňována jejich zkušenost a profesionalita, protože většina z nich absolvovala přiměřené vzdělání.³⁷ Sestrám bylo zakázáno nábožensky působit na pacienty a personál a naopak oni měli zakázanou účast na konání náboženských povinností řeholnic. Až v roce 1962 byla rámcově dokončena výměna řeholnic v nemocnicích. Dvě řeholnice pokrývající 24hodinovou směnu byly nahrazeny třemi civilními ošetřovatelkami s omezením, kdy absolventka mohla sloužit pouze ranní směnu a nesměla pracovat přesčas. Větší počet civilních ošetřovatelek byl z důvodu možného těhotenství či ošetřování vlastních nemocných dětí. Sestry po odsunutí z nemocnic pracovaly v ústavech sociální péče pro nevzdělavatelnou mládež a duševně postižené dospělé, v domovech důchodců, v zařízeních České katolické charity pro církevní osoby nebo ve výrobních bohoslužebných potřeb a devocionálií.³⁸

Už v roce 1951 se podařilo téměř zlikvidovat ošetřovatelskou službu v rodinách. Jen sestry urbanky, které byly zapojeny do Československého červeného kříže, se mohly i nadále věnovat této službě.³⁹

K prvnímu výraznějšímu uvolnění došlo po tzv. pražském jaru v roce 1968. Na uvolnění státního dozoru reagovali představitelé řádů a kongregací dne 7. dubna ustanovením Konference představených řeholních společností a následným zvolením výboru a sekretariátu v Charitním domově ve Znojmě. Cílem sekretariátu bylo

³⁶ Tomáš DACÍK, *Církevní řády a kongregace v České republice*, Ostrava 1998, s. 9; Jiří KETTNER, *Dějiny pražské arcidiecéze v datech*, Praha 1993, s. 133-135; Václav VAŠKO, *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce. Díl 2*, Praha 1990, s. 189-190.

³⁷ Vojtěch VLČEK, *Procesy s řeholnicemi v 50. letech*, in: V. Vlček (ed.), *Ženské řehole za komunismu (1948–1989)*. Sborník příspěvků z konference pořádané Konferencí vyšších představených ženských řeholí v ČR a Českou křesťanskou akademií dne 1. října 2003 v kostele sv. Voršily v Praze, Olomouc 2005, s. 60.

³⁸ Petr TESARĚ, *Ženské řehole v období totality*, in: V. Vlček (ed.), *Ženské řehole za komunismu (1948–1989)*. Sborník příspěvků z konference pořádané Konferencí vyšších představených ženských řeholí v ČR a Českou křesťanskou akademií dne 1. října 2003 v kostele sv. Voršily v Praze, Olomouc 2005, s. 36, 40, 46.

³⁹ Petr TESARĚ, *Ženské řehole v období totality*, in: V. Vlček (ed.), *Ženské řehole za komunismu (1948–1989)*. Sborník příspěvků z konference pořádané Konferencí vyšších představených ženských řeholí v ČR a Českou křesťanskou akademií dne 1. října 2003 v kostele sv. Voršily v Praze, Olomouc 2005, s. 30; Václav VAŠKO, *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce. Díl 2*, Praha 1990, s. 191.

zastupovat řeholní zájmy v jednáních mezi státem a církví, zastupovat řehole na církevních konferencích, koordinovat činnost řeholí dle zásad 2. vatikánského koncilu, soustředit se na obnovu řeholního života, vrácení majetku, obnovit činnost, zahájit intenzivní apoštolát a podílet se na pastoraci. V srpnu bylo umožněno přijímat tzv. staré novicky, tedy ty, které měly zájem o řeholní život do roku 1950. Výrazné benevolence využila část kongregací ke svolání provinčních a generálních kapitul, k rozsáhlému zahájení apoštolátu a k činnosti mezi obyvatelstvem – jednalo se třeba o pečovatelskou službu v rodinách či o výuku náboženství. Konec tohoto uvolnění přinesl výnos ze dne 14. června roku 1971 a znamenal návrat ke stavu z roku 1950. Opět byl vydán zákaz přijímat dorost, a pokud některá novicka složila neoprávněně sliby, musela odejít do civilu. Důsledkem tohoto nařízení bylo snížení počtu schopných sester, což se nelíbilo vedoucím ústavům, a proto bylo v srpnu roku 1988 povoleno přijímání členek do ženských řeholí. Kongregace využily tohoto nařízení k legalizaci dosud tajných řeholnic.⁴⁰ Na tomto pokynu Sekretariátu vlády České socialistické republiky pro věci církevní⁴¹ je velice dobře vidět, že sestry byly pro sociální sféru nepostradatelné.

K obnovení řeholního života došlo až po roce 1989. V lednu roku 1990 československá vláda obnovila diplomatické styky s Vatikánem a Federální shromáždění zrušilo státní souhlas k výkonu kněžské služby a dozor státu nad církvemi. V únoru se v Praze konala slavnostní bohoslužba za obnovení plnohodnotného řeholního života. V červenci téhož roku Federální shromáždění schválilo zákon o vrácení některých objektů řeholním řádům a kongregacím.⁴²

Problémem bylo, že pro většinu církve byl pád komunismu překvapením, a proto nebyly nachystány alternativní pastorační programy, které by se pouze vytáhly a začaly být prováděny, nebyla promyšlena nová podoba vztahů se společností, která byla většinou nekatolická.⁴³ Navíc částečné navrácení církevního majetku zproblematizovalo vnímání církve českou společností a objevily se staré předsudky o hamižnosti církve.⁴⁴

⁴⁰ Petr TESAŘ, *Ženské řehole v období totality*, in: V. Vlček (ed.), *Ženské řehole za komunismu (1948–1989)*. Sborník příspěvků z konference pořádané Konferencí vyšších představených ženských řeholí v ČR a Českou křesťanskou akademií dne 1. října 2003 v kostele sv. Voršily v Praze, Olomouc 2005, s. 48-57.

⁴¹ Tamtéž, s. 57.

⁴² Jiří KETTNER, *Dějiny pražské arcidiecéze v datech*, Praha 1993, s. 140-141.

⁴³ Stanislav BALÍK, *Katolická církev v českých zemích a její reakce na události roku 1989*, Brno 2010, s. 631.

⁴⁴ Stanislav BALÍK, *Katolická církev v českých zemích a její reakce na události roku 1989*, Brno 2010, s. 634; Tomáš DACÍK, *Církevní řády a kongregace v České republice*, Ostrava 1998, s. 9.

V současné době se většina církevních řádů, kongregací, společností a institucí snaží obnovit řeholní život a v rámci současných možností se vrátit k původní náplni své činnosti.⁴⁵

⁴⁵ Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991, s. 13.

KONGREGACE

Co je kongregace

Slovo kongregace pochází z latinského slova „congregatio“, které v překladu znamená „shromáždění“ nebo „společenství více osob, které se sejdou“.⁴⁶ Výraz má řadu významů:

1. kongregace řeholní – řeholní společnosti;
2. kongregace mnišské – několik nezávislých klášterů spojených do většího sdružení;
3. kongregace zbožnosti – řeholní sdružení zaměřená na šíření zvláštní zbožnosti nebo na dodržování evangelijních rad ve světě, aniž by jejich členové byli vázáni na společný život a nosili zvláštní oděv;
4. kongregace římské nebo kardinálské – orgány římské kurie, v jejichž čele stojí kardinál, které odpovídají za hlavní záležitosti církve.⁴⁷

Slovo kongregace nás bude zajímat v prvním významu, tj. jako kongregace řeholní.

Veškeré řeholní instituce se dělí na dvě základní skupiny – na řeholní instituce mužské a řeholní instituce ženské. První skupinu tvoří řády, kongregace a společnosti. Druhou skupinu tvoří řády, kongregace apoštolské (tzv. papežského práva) a kongregace diecézní (tzv. diecézního práva),⁴⁸ společnosti a ústavy.⁴⁹

Starší jsou řády, což je zvláštní sdružení lidí, kteří žijí podle určitých regulí čili řehole schválené církví za účelem dosažení vyšší duchovní dokonalosti. S prvními řády se setkáváme od 4. století. Mladší jsou kongregace a další řeholní instituce.⁵⁰

Rozdíl mezi řády a kongregací spočívá ve skládaných slibech. Členové a členky řádu skládají slavné sliby (vota sollemnia), mezi které patří slib poslušnosti, čistoty

⁴⁶ Piero PETROSILLO, *Křesťanství od A do Z*, Kostelní Vydří 1998, s. 102.

⁴⁷ Tamtéž, s. 102.

⁴⁸ Některé řeholní domy mohly vyvíjet svou činnost již po schválení příslušného ordináře, v jehož diecézi se zařízení mělo nacházet, a nemuselo se čekat na schválení apoštolské, proto je možné rozlišovat kongregace apoštolské, tj. schválené Svatou stolicí, a diecézní. Usnadňovalo to a urychlovalo započetí práce kongregací, které reagovaly na potřeby společnosti, protože doba mezi diecézním a apoštolským schválením mohla být značně dlouhá, in: Eliška ČÁŇOVÁ, *Činnost řeholních řádů a kongregací v Čechách (1848 - 1918)*, Praha 1997, s. 13-14.

⁴⁹ Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991, s. 16.

⁵⁰ Tomáš DACÍK, *Církevní řády a kongregace v České republice*, Ostrava 1998, s. 3-4.

a chudoby. U některých řádů je ještě čtvrtý slib příslušnosti k určitému domu, či jiný slib související s posláním řádu. Členové a členky kongregací skládají sliby jednoduché (prosté)⁵¹ (vota simplicia), a to buď věčné (na celý život) nebo na určitou dobu.⁵² Složením slibů se zasvěcené osoby stávají členy řeholní společnosti s právy a povinnostmi vymezenými církevním právem.⁵³

Pro zajímavost uvedme nyní příklady konkrétních odlišností mezi řády a kongregacemi ve vztahu k řeholním slibům. Slavné sliby složené v řádu ukládají trvalé a oboustranné pouto řeholníka k řádu, které může být zrušeno jen v přesně stanovených případech. Z kongregace může být člen propuštěn, i když složil věčné sliby. Slavný slib ruší zasnoubení a řeholník nemůže vstoupit do manželství. Po složení jednoduchého slibu jde pouze o závalu, to znamená, že pokud uzavře člen kongregace manželství, zhřešil, ale manželství je platné. Po složení slibu chudoby neztrácí řeholník v kongregaci svůj majetek, ale rozhodovat o něm smí pouze s dovořením představeného či představené a ztrácí možnost získat nový majetek.⁵⁴

Další rozdíl je v ustanovení klauzury. Přísnou klauzuru nebylo možné dodržovat u řeholí, které pedagogicky působily ve školách, či u řeholí, které neměly vlastní nemocnici, z jejíhož areálu by členky nevycházely, nebo u těch, které vycházely za ošetřování nemocných do jejich bytů, či působily v nejrůznějších výchovných zařízeních.⁵⁵

Pokud jde o sliby na celý život, spolu se společným životem a dodržováním regulí kongregace, jde o kongregaci v pravém slova smyslu. Pokud jde o sliby na dočasnou dobu nebo z nich něco chybí, nejde již o kongregaci v pravém smyslu a hovoříme o náboženské společnosti.⁵⁶

Každý řád a některé kongregace a společnosti mají svou řeholi, která může být společná více řádům, a kromě ní mají i svá vlastní statuta. Hlavních řeholí je v římskokatolické církvi pět: sv. Basilia, sv. Benedikta, sv. Augustina, sv. Františka z Assisi a sv. Ignáce z Loyoly.⁵⁷

⁵¹ Tomáš DACÍK, *Církevní řády a kongregace v České republice*, Ostrava 1998, s. 6.

⁵² Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991, s. 16.

⁵³ Piero PETROSILLO, *Křesťanství od A do Z*, Kostelní Vydří 1998, s. 181.

⁵⁴ Eliška ČÁŇOVÁ, *Činnost řeholních řádů a kongregací v Čechách (1848–1918)*, Praha 1997, s. 13.

⁵⁵ Tamtéž, s. 12-13.

⁵⁶ Tomáš DACÍK, *Církevní řády a kongregace v České republice*, Ostrava 1998, s. 6.

⁵⁷ Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991, s. 16.

Ženské kongregace na českém území v 19. století a v 1. polovině 20. století

První ženskou kongregaci působící u nás představovaly anglické panny.⁵⁸ Tato kongregace byla založena na počátku 17. století a do českých zemí její příslušnice přišly v roce 1746.⁵⁹

Největší rozvoj ženských kongregací, jejichž členky se nazývají *sorores*⁶⁰ – sestry, je zaznamenán v průběhu 19. století. Podle Lud'ka Jiráska u nás působilo na dvacet tři ženských kongregací.⁶¹ Další rozkvět pokračuje i v první polovině 20. století, kdy k nám stále přicházejí nové kongregace.⁶² Kromě kongregací u nás od roku 1914 působil i řád klarisek-kapucínek.⁶³ Zajímavé je, že ve srovnání s mužskými řeholemi

⁵⁸ Dnes zní oficiální název kongregace Congregatio Jesu, in: Congregatio Jesu [online], [cit. 28. 3. 2016], dostupné z: <http://congregatio-jesu.tode.cz/>.

⁵⁹ Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991, s. 21.

⁶⁰ Eliška ČÁNOVÁ, *Činnost řeholních řádů a kongregací v Čechách (1848–1918)*, Praha 1997, s. 12.

⁶¹ Ženské kongregace působící u nás v 19. století (řazeno chronologicky od roku jejich působení u nás): Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského (zvané boromejky), Milosrdné sestry Panny Marie Jeruzalémské, Milosrdné sestry III. řádu sv. Františka v Opavě, Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul (zvané vincentky), Kongregace Školských sester de Notre Dame, Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Sestry Neposkvrněného početí Panny Marie III. řádu sv. Františka, Kongregace Dcer Božské Lásky, Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže, Společnost Dcer křesťanské lásky sv. Vincence de Paul, Kongregace sester svatě Hedviky, Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka pod ochranou Svaté Rodiny, Kongregace sester Nejsvětější Svátosti (zvané petrinky), Školské sestry sv. Františka, Česká kongregace sester dominikánek (zvané zdislavky), Kongregace sester Božského Spasitele (zvané salvatoriánky), Karmelitky Božského Srdce Ježíšova, Chudé služebnice Krista, Kongregace sester sv. Alžběty (zvané alžbětánky) a sestry terciárky sv. Františka. Srov. Mirjam HRUDNÍKOVÁ, *Řeholní život v českých zemích. Řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*, Kostelní Vydří 1997, s. 8-9; Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991, s. 19-23; *Řády a kongregace. Ženské řády* [online], [cit. 28. 3. 2016], dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/rady-a-kongregace.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>; *Řády a kongregace. Ženské kongregace a řeholní společnosti* [online], [cit. 28. 3. 2016], dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/rady-a-kongregace.aspx?q=Y2hudW09NQ%3d%3d>.

⁶² Ženské kongregace působící u nás od 1. poloviny 20. století (řazeno chronologicky od roku jejich působení u nás): Kongregace sester premonstrátek, Kongregace sester III. řádu sv. Františka pod ochranou sv. Rafaela archanděla (zvané rafaelky), Kongregace sester Služebnic Nejsvětější Panny Marie bez poskvrny počaté, slezské, Kongregace sester sv. Františka od Blahoslavené Panny Marie Ustavičné Pomoci, Kongregace Sester Těšitel (zvané těšitelky), Kongregace Dcer Nejsvětějšího Spasitele, Česká provincie Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje (zvané cyrilky), Apoštolát františkánského Sekulárního řádu (zvané urbanky), Kongregace Dcer Panny Marie Pomocnice (zvané salesiánky Dona Boska), Misijní kongregace služebnic Ducha svatého, Služebnice Ducha Svatého věčného klanění, Malé sestry Ježíšovy a Misionářky Lásky. Srov. Mirjam HRUDNÍKOVÁ, *Řeholní život v českých zemích. Řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*, Kostelní Vydří 1997, s. 8-9; Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991, s. 19-23; *Řády a kongregace. Ženské řády* [online], [cit. 28. 3. 2016], dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/rady-a-kongregace.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>; *Řády a kongregace. Ženské kongregace a řeholní společnosti* [online], [cit. 28. 3. 2016], dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/rady-a-kongregace.aspx?q=Y2hudW09NQ%3d%3d>.

⁶³ Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991, s. 21-23.

byl vývoj ženských kongregací daleko pestřejší.⁶⁴ Pro srovnání – v 19. století u nás nově působily čtyři mužské kongregace⁶⁵ a v první polovině 20. století dalších osm.⁶⁶ Jedním z důvodů, proč se mužské řády a kongregace tak nerozvíjely, může být to, že většina z nich se věnovala převážně duchovní službě a charitativní činnosti, kterou společnost v daném období potřebovala naléhavěji, se zabývaly mnohem méně než ženské řády a kongregace.⁶⁷

Rozvoj ženských kongregací souvisí s výraznými změnami ve společnosti, které probíhaly právě v 19. století. Ve 40. letech docházelo ke změnám, které dnes souhrnně označujeme pojmem průmyslová revoluce. Rozvíjela se průmyslová výroba, používaly se parní stroje, s čímž souvisel rozvoj dopravy a těžba uhlí. Vzájemná spjitost těchto jevů vnesla do společnosti nové problémy – zvýšenou produktivitu práce danou strojní výrobou, střídání konjunktury a deprese, s čímž souvisela nezaměstnanost v určitých odvětvích, příliv nekvalifikovaných pracovních sil z venkova do měst, což bylo regulováno jejich uplatněním na stavbách, ale hlavně se zvyšoval početní stav bídně žijícího městského dělnictva. Lidé pracovali v nezdravém prostředí, měli dlouhou pracovní dobu, v době nezaměstnanosti trpěli špatnou výživou. Nerozvinuté sociální zákonodárství nebylo připraveno na novou situaci, a proto se církevní instituce světské i řeholní snažili zmírnit nastalou situaci.⁶⁸ A právě kongregace byly svou činností nejbližší praktickým potřebám nejširších vrstev společnosti.⁶⁹

⁶⁴ Eliška ČÁŇOVÁ, *Činnost řeholních řádů a kongregací v Čechách (1848–1918)*, Praha 1997, s. 6.

⁶⁵ Mužské kongregace působící u nás v 19. století (řazeno chronologicky od roku jejich působení u nás): Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele (zvaní redemptoristé), Kongregace bratří Nejsvětější Svátosti (zvaní petrini), Společnost Božského Spasitele (zvaní salvatoriáni), Kongregace školských bratří. Srov. Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991, s. 19-23; *Řády a kongregace. Mužské kongregace a řeholní společnosti* [online], [cit. 28. 3. 2016], dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/rady-a-kongregace.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>.

⁶⁶ Mužské kongregace působící u nás od 1. poloviny 20. století (řazeno chronologicky od roku jejich působení u nás): Misionáři Nejsvětějšího Srdce Ježíšova, Misionáři obláti Panny Marie Neposkvrněné, Kongregace Nejsvětější svátosti (zvaní eucharistiáni), Společnost svatého Františka Saleského (zvaní salesiáni), Kongregace pro křesťanské dělníky sv. Josefa Kalasantského (zvaní kalasantini), Společnost Božího Slova (zvaní verbisté), Kongregace bratří těšitelů z Gethseman (zvaní těšitelé), Kongregace sv. Michala. Srov. Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991, s. 19-23; *Řády a kongregace. Mužské kongregace a řeholní společnosti* [online], [cit. 28. 3. 2016], dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/rady-a-kongregace.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>; Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991, s. 21-23.

⁶⁷ Eliška ČÁŇOVÁ, *Činnost řeholních řádů a kongregací v Čechách (1848–1918)*, Praha 1997, s. 14.

⁶⁸ Eliška ČÁŇOVÁ, *Činnost řeholních řádů a kongregací v Čechách (1848–1918)*, Praha 1997, s. 17-18; Václav MEDEK, *Cesta české a moravské církve staletími*, Praha 1982, s. 307.

⁶⁹ Je zajímavé, že toto téma se vůbec neobjevuje v publikacích Otty Urbana, českého historika, který se zabýval dějinami 19. století. Srov. Otto URBAN, *Česká společnost 1848 – 1918*, Praha 1982; Otto URBAN, *Československé dějiny 1848 – 1914. I., Hospodářský a sociální vývoj*, Praha 1988; Otto URBAN, *Kapitalismus a česká společnost. K otázkám formování české společnosti v 19. století*, Praha 2003.

Hlavním posláním řeholnic byla náročná a obětavá práce, zejména v charitativní oblasti. Členky kongregací pracovaly v nemocnicích, ozdravovnách, sirotčincích, starobincích, ústavech pro tělesně či duševně postižené a v jiných sociálních ústavech.⁷⁰ Kromě práce v oblasti zdravotnictví a charity se kongregace věnovaly výchově a vzdělávání dívek, což souvisí s narůstajícím zájmem o vzdělávání dívčí mládeže.⁷¹ Přestože jejich činnost byla nepopíratelně prospěšná, nebyly neobvyklé útoky na řády či kongregace. Jejich působení a počet musel být dokonce v roce 1901 obhajován před rakouskou panskou sněmovnou pomocným vídeňským biskupem Hermannem Zschokkem.⁷²

Kongregace nebyly jediné, které se zajímaly o pomoc potřebným. Existovala řada sdružení, katolických spolků, které měly v programu dobročinnost. Pořádaly sbírky peněz, šatstva a potravin, které byly pak rozdělovány nemajetným. Kromě toho byly pořádány akce jako vyvaření jídel, což prováděly především řeholní instituce, a to i ty, které neměly tuto činnost jako hlavní. Navíc právě v této činnosti se stýkala chudinská péče s péčí o studující mládež, kdy kromě rozdělování jídel studentům existovala nejrůznější stipendia a nadace, které měly podporovat chudé studenty. Vedoucí úlohu v těchto sdruženích měli příslušníci nejbohatších vrstev a vysoké duchovenstvo, ale bez pomoci farníků, kteří měli dobrý přehled, by se neobešli. Připomeňme alespoň Spolek sv. Vincence z Pauly, který v roce 1889 založil ústav Vincentinum pro nemocné, v němž krátký čas jako ošetřovatelky působily i Šedé sestry.⁷³

Cílem diplomové práce není popsat historii a působení všech kongregací u nás, ale kromě Šedých sester by si zasloužily krátkou připomínku tři další kongregace, které u nás měly největší početní zastoupení. Mezi ně patří Milosrdné sestry sv. Karla Boromejského, Školské sestry de Notre Dame a Milosrdné sestry sv. Kříže.⁷⁴

⁷⁰ Počátky charitativního a řádového ošetřovatelství sahají do raného středověku, což souviselo s křesťanskou vírou, podle níž je služba člověku službou Bohu. Již v 1. století n. l. navštěvovalo a ošetřovalo nemocné lidi mnoho dobročinných osob, postupně začaly vznikat kláštery s péčí o nemocné, postižené, chudé a trpící lidi. Rozvoj této činnosti byl zásadně ovlivněn rozhodnutím papeže Řehoře Velikého, který v roce 817 uložil klášterům povinnost péče o chudé, postižené a nemocné, in: Irena PLEVOVÁ – Regina SLOWIK, *Vybrané kapitoly z historie ošetřovatelství*, Ostrava 2008, s. 26-27.

⁷¹ Eliška ČÁŇOVÁ, *Činnost řeholních řádů a kongregací v Čechách (1848–1918)*, Praha 1997, s. 10-11; Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991, s. 13.

⁷² Hermann ZSCHOKKE, *Kterak působí řády a kongregace. Řeč preláta Heřm. Zschokke pronesená v Rakouské panské sněmovně dne 20. prosince 1901*, Praha 1902, s. 3-17.

⁷³ Eliška ČÁŇOVÁ, *Činnost řeholních řádů a kongregací v Čechách (1848–1918)*, Praha 1997, s. 18-19.

⁷⁴ Tamtéž, s. 14.

Jako první k nám přišly Milosrdné sestry sv. Karla Boromejského, zvané boromejky.⁷⁵ Kongregace byla založena v roce 1663 ve francouzském městě Nancy. Zakladatelkami je pět dívek, které ošetřovaly nemocné morem a které získaly od advokáta Emanuela Chauvenela dům, jehož průčelí zdobila socha sv. Karla Boromejského.⁷⁶ První členky českého původu přišly do Prahy z Nancy 28. září roku 1837.⁷⁷ Působily ve zdravotnictví, zabývaly se sociální činností – péče o odložené děti, práce v ženské trestnici, péče o narušenou mládež, péče o služebnou mládež. Rovněž se zabývaly pedagogickou činností, kdy v některých místech vedly tzv. pracovní vyučování. Šlo o zařízení pro dívčí mládež, která již absolvovala povinnou školní docházku a které tak poskytovaly další vzdělání – výuka ručních prací, vedení domácnosti, jazykové a hudební vzdělání.⁷⁸

V roce 1848 byly uvedeny do Hyršova Školské sestry de Notre Dame, které se již v 50. letech začaly prosazovat ve všech českých diecézích. Jejich hlavním úkolem byla pedagogická činnost nejen v běžných školských zařízeních, ale také v institucích pečujících o vzdělání dívčí mládeže po skončení povinné školní docházky. Pracovaly i se zdravotně postiženou mládeží.⁷⁹

Milosrdné sestry sv. Kříže, zvané theodosiánky, k nám přišly v 60. letech 19. století. Jejich hlavním úkolem byla pedagogická, ale především charitativní činnost – stejně jako Šedé sestry ošetřovaly nemocné v jejich bytech. Zajímavostí je, že jejich zakladatel Theodosius Florentini zakoupil v roce 1859 soukenickou továrnu v Horním Litvínově a její řízení svěřil sestrám z kongregace. Kromě toho měly sestry v Horním Litvínově na starosti malý špitál, sirotčinec a pracovní školu pro dívky.⁸⁰

Všechny tři výše představené kongregace, a stejně tak i Šedé sestry, na které je zaměřena diplomová práce v následujících kapitolách, měly svůj hlavní úkol, ale vedle toho působily i v příbuzných oborech. Nejspíše se řídily momentální potřebou v konkrétních oblastech. Ne veškerou svou činnost dělaly po celou dobu, řídily se naléhavou potřebou a rovněž hmotnými podmínkami, které by jim to umožňovaly.⁸¹

⁷⁵ Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991, s. 21.

⁷⁶ Irena PLEVOVÁ – Regina SLOWIK, *Vybrané kapitoly z historie ošetrovatelství*, Ostrava 2008, s. 32.

⁷⁷ Jiří KETTNER, *Dějiny pražské arcidiecéze v datech*, Praha 1993, s. 110.

⁷⁸ Eliška ČÁŇOVÁ, *Činnost řeholních řádů a kongregací v Čechách (1848–1918)*, Praha 1997, s. 15.

⁷⁹ Tamtéž, s. 7.

⁸⁰ Tamtéž, s. 7-8, 15.

⁸¹ Tamtéž, s. 15.

HISTORIE ŠEDÝCH SESTER

Vznik kongregace, její charakteristika, organizace a poslání

Myšlenka na založení spolku, který by ošetřoval nemocné bez ohledu na jejich náboženství, národnost, jen z lásky k Bohu, vznikla v hlavách Anny a Marie Plaňanských a Františky Grossmannové v roce 1853.⁸² S touto myšlenkou přišly poté, co jim nebylo z různých důvodů⁸³ dopřáno stát se řeholnicemi, a proto se rozhodly založit vlastní duchovní spolek k obsluze nemocných.⁸⁴

V prvopočátcích se jednalo jen o spolek, který vyhledával opuštěné, nemocné a umírající. Nejčastěji se jednalo o chudé rodiny pracujících dělníků a dělnic či o zchudlé měšťanské osoby, které se do nemocnice nehlásily nebo tam nemohly být přijaty. Proto se o ně sestry staraly u nich doma. V těchto případech ani nemohly pomoci boromejky, protože byly vázány na přísný nemocniční řád.⁸⁵

Dne 15. srpna roku 1854 se Marie Plaňanská dostavila k audienci u pražského arcibiskupa kardinála Bedřicha Schwarzenberga a předstoupila před něj s prosbou, aby jí bylo dovoleno sdružovat zbožné dívky k obsluze nemocných na řeholním podkladě, s právem i povinností skládat sliby, vykonávat modlitby a nosit řeholní roucho. Arcibiskup její žádost vyslechl, ale podrobněji se tím nezabýval, protože ho čekala cesta do Říma. Téměř po roce se Marie Plaňanská zúčastnila další audience, která byla opět neúspěšná, protože arcibiskup založení kongregace nepovolil, a to ze dvou důvodů – sester bylo málo a neměly žádný počáteční majetek, který by jim zaručoval jakékoliv bydlení, ošacení a stravu.⁸⁶

Do té doby sestry žily v Nerudově ulici v domě čp. 231. Odsud se přestěhovaly do Lužické ulice, domu čp. 83, kterému se říkalo Bublův. Sem se přistěhovala i jejich přítelkyně Františka Grossmannová. Začalo je znát čím dál více lidí a o jejich práci se

⁸² S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 132.

⁸³ Marie Plaňanská vstoupila do řádu Milosrdných sester sv. Karla Boromejského po smrti otce, ale po několika týdnech musela řád opustit, protože její nemocná matka, která po odchodu syna zůstala jen s dcerou Annou, ji potřebovala doma. Po smrti matky začaly obě sestry navštěvovat nemocné a starat se o ně. I Františka Grossmannová se chtěla stát Milosrdnou sestrou, a proto požádala rodiče o svolení, které od nich dostala. Vstup do řádu jí rozmluvil katecheta Havelec ze školy u kostela Panny Marie Vítězné na Malé Straně, in: Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Kronika 1852–1903, s. 1-2.

⁸⁴ Irena PLEVOVÁ – Regina SLOWIK, *Vybrané kapitoly z historie ošetřovatelství*, Ostrava 2008, s. 33.

⁸⁵ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 5.

⁸⁶ Tamtéž, s. 6

začaly zajímat i movitější osoby, které si nemohly jejich služeb vynachválit a dávaly jim písemná osvědčení o jejich činnosti, čehož využil P. František Havránek, který arcibiskupovi přinesl veškerá osvědčení, doporučení a referát o sestrách, aby změnil jeho názor a založení kongregace povolil, což se nakonec i stalo.⁸⁷

Kongregace, jejíž celý název zní Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, používaná zkratka OSFGr.,⁸⁸ byla oficiálně založena dne 6. ledna roku 1856 v Praze.⁸⁹ Jedná se zřejmě o první ženskou řeholní kongregaci českého původu.⁹⁰ Biskupského schválení se kongregaci dostalo dne 26. března roku 1862, státního schválení dne 23. června téhož roku. Papežské schválení získala kongregace až dne 21. dubna roku 1972. Od tohoto roku se stává kongregací papežského práva, což znamená, že je podřízena přímo Svatému otci.⁹¹

Kongregace má jako účel stanovenou péči o vlastní posvěcení a vedle toho obsluhu a ošetřování nemocných v jejich soukromých bytech nebo nemocnicích.⁹² Proto ji můžeme charakterizovat jako kongregaci kontemplativně-činnou, což znamená, že život modlitby je spojen s životem služby, s vnější činností. Je řízena centrálně. Řádné vedení kongregace je v rukou generální představené a její rady. Každá komunita je řízena místní představenou. Ustanovující zákonodárnou moc vykonává generální kapitula.⁹³

⁸⁷ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 4-5, 7.

⁸⁸ Ordo Sancti Francisci Griseorum

⁸⁹ S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 131-132.

⁹⁰ Tendence k zakládání ženských kongregací v českých zemích se objevuje od 40. let 19. století. V roce 1844 je v Opavě založena Kongregace milosrdných sester III. řádu sv. Františka v Opavě, která se věnovala péči o nemocné v jejich domovech. O dva roky později byla v Moravské Třebové založena Kongregace sester Neposkrvněného Početí Panny Marie III. řádu sv. Františka, která se věnovala výchově dívčí mládeže. Další ženskou kongregací českého původu byla Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, zvané petrinky, která byla založena dne 16. května roku 1887 Magdalenou Kristinou Šebestovou v Českých Budějovicích. Členky se zaměřily hlavně na pedagogickou činnost v jižních Čechách, in: Eliška ČÁŇOVÁ, *Činnost řeholních řádů a kongregací v Čechách (1848–1918)*, Praha 1997, s. 24; Dušan FOLTÝN a kolektiv, *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005, s. 94, 118; Jiří KETTNER, *Dějiny pražské arcidiecéze v datech*, Praha 1993, s. 113, 117.

⁹¹ S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 132.

⁹² *Stanovy kongregace sester z III. řádu sv. Františka k ošetřování nemocných neboli „Šedých sester“ u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze*, Praha 1904, s. 7.

⁹³ S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 132.

První konstituci vypracoval P. František Havránek, člen Rytířského řádu Křížovníků s červenou hvězdou, spirituál a velký dobrodinec sester, ve spolupráci s P. Pavlem Pelikovským. Předlohou byla pro české poměry upravená regule III. řádu sv. Františka schválená pro všechny terciáře papežem Lvem X. v roce 1521. Stanovy byly uznány pražským ordinariátem dne 8. ledna roku 1862.⁹⁴

Základem spirituality kongregace jsou františkánské ideje života podle evangelia a těsného následování Krista v duchu serafínské milosrdné lásky.⁹⁵

Řeholní oděv, který sestry oblékly poprvé dne 23. března roku 1856, byl tvořen černým hábitem s šedým límcem a šedým pláštěm.⁹⁶ Právě díky svému řeholnímu oděvu získaly sestry své pojmenování Šedé sestry, přestože se původně chtěly jmenovat Chudé sestry, protože chudé opravdu byly, neboť nemocné ošetřovaly bez nároku na odměnu.⁹⁷ Hábit byl přepásaný širokým pásem, který byl později nahrazen pleteným provazcem.⁹⁸ K řeholnímu šatu byl ven nošen černý klobouk a doma byla nošena bílá pokrývka hlavy. Od roku 1868 nosily černý závoj místo klobouku. V roce 1870 byly šedé pláště nahrazeny černými z toho důvodu, že sukno nebylo vždy k dostání ve stejném odstínu a začaly se od sebe lišit jednotlivé barvy oděvů.⁹⁹ Poprvé si černé pláště oblékly sestry na velikonoční neděli o rok později.¹⁰⁰ Změny názvu sestry nedosáhly ani po této změně barvy pláště.¹⁰¹

V současné době je řádový oděv tvořen černým hábitem s pláštěnkou, která nahrazuje škapulíř. Hábit je přepásán černým cingulem se sedmiradostným růžencem Panny Marie. Hlavu kryje bílý čepce s černým závojem. Při věčných slibech dostane sestra snubní prsten se znakem, který tvoří tři hřeby a nápis IHS.¹⁰²

⁹⁴ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 18; S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 132.

⁹⁵ Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991, s. 141.

⁹⁶ Viz přílohy, Obrázek č. 4.

⁹⁷ S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 131.

⁹⁸ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 9.

⁹⁹ Jan SEDLÁK, *Půl století služby u nemocných 1856–1906. K 50letému jubileu Kongregace Šedých sester u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze*, Praha 1906, s. 37-38.

¹⁰⁰ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Kronika 1852–1903.

¹⁰¹ S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 131.

¹⁰² Tamtéž, s. 132.

Posláním kongregace je od jejího založení péče o nemocné, staré a opuštěné v jejich domovech.¹⁰³ Dnes bychom to mohli považovat za prvopočátek pečovatelské služby. Jakmile bylo sester více, začaly pracovat v nemocnicích a menších ústavech.¹⁰⁴

Zvláště obětavá byla jejich činnost při ošetřování raněných ve válečných obdobích.¹⁰⁵ V roce 1859 byly sestry poslány ošetřovat raněné vojáky do Itálie a na Balkán.¹⁰⁶ V 60. letech 19. století byly povolány k ošetřování vojáků během šlesvicko-holštýnské války a prusko-rakouské války.¹⁰⁷ Pomáhaly i v první světové válce. Členky kongregace vypomáhaly i v duchovní správě a při výchově.¹⁰⁸

První roky po založení

V letech 1856–1858 sestry žily na Malé Straně.¹⁰⁹ Protože hmotně nebyly zajištěny, ve volných chvílích si vydělávaly šitím. Někdy finančně vypomohli i příbuzní sester, ale za těchto těžkých podmínek se do kongregace nehlásily nové kandidátky. V roce 1857 bylo v kongregaci celkem sedm sester a o rok později přistoupilo dalších pět. Všechny se pravidelně účastnily terciářských shromáždění, která touto dobou, kdy ještě neměly schválené žádné stanovy, tvořila nejpodstatnější část jejich duchovní výchovy. Proto je přijal ředitel terciářů František Pavel Pelikovský do řádu terciářů. Řídily se františkánskou regulí, modlily se – pokud to bylo možné – společně a žily velmi skrovně, což odpovídalo františkánskému duchu.¹¹⁰

Jejich klientelu začali tvořit čím dál více vlivní lidé. Ve svých začátcích ošetřovaly profesora pražské teologické fakulty Jana Ehrlicha, v roce 1858 byla sestra Bona povolána do arcibiskupského paláce, aby ošetřovala vychovatelku neteře kardinála Schwarzenberga. Arcibiskup byl spokojen, a proto sestrám věnoval darem 400 zlatých. Díky tomuto peněžnímu daru se sestry mohly začít poohlížet po větším bytě blízko nějakého kostela a za pomoci P. Havránka se přestěhovaly do bývalé sýpky

¹⁰³ Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991, s. 141.

¹⁰⁴ S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 131.

¹⁰⁵ Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991, s. 141.

¹⁰⁶ S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 131.

¹⁰⁷ Jana KUTNOHORSKÁ, *Historie ošetřovatelství*, Praha 2010, s. 25.

¹⁰⁸ Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha 1991, s. 141.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 141.

¹¹⁰ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 9.

patřící k bývalému konviktu v Bartolomějské ulici. Někdejší sýpku nechala její majitelka hraběnka Thysebaertová vyčistit a přepažit, přidala k ní další dvě místnosti a sestry se mohly v říjnu roku 1858 přestěhovat. Dne 6. listopadu téhož roku jejich obydlí vysvětil sám kardinál a v prosinci jim na důkaz své přízně věnoval relikviář s částičkou sv. Kříže.¹¹¹

Postupný rozmach kongregace ve 2. polovině 19. století a na počátku 20. století

V roce 1859 byly sestry povolány na bojiště do Itálie. Do Verony jich v červnu téhož roku přijelo šest a ve vile Rudolfi ošetřovaly třicet těžce zraněných vojáků, mezi nimiž byli i dva z Prahy.¹¹² Raněné ve vile osobně navštívil císař František Josef I. Po několika dnech dvě sestry onemocněly tyfem a musely být ošetřeny v místní nemocnici, ale nemoc překonaly. Po dvou měsících velkého pracovního vypětí sestry odcestovaly přes Terst a Vídeň zpět do Prahy. Za prokázanou službu, obětavost a statečnost byla sestra Johanna vyznamenána Záslužným křížem s korunou. Vyznamenání dosud neznámých řeholnic bylo uveřejněno ve vídeňských novinách jako senzace, což dalo podnět ke sbírce ve prospěch kongregace, která vynesla 800 zlatých, a byl ustanoven dámský výbor, který měl hradit sestrám nájem v jejich bytě. Po návratu domů nechala sestra Johanna zhotovit i dalším sestrám kopie vyznamenání v podobě miniaturních křížků s korunou.¹¹³

Dne 24. března roku 1862 proběhla slavnost skládání slibů, tj. první profese. Deset sester složilo své sliby do rukou kapitulního kanovníka Karla Průchy, který několik dní předtím vykonal předepsaný kanonický examen. Protože se jednalo o první profesi, uveďme jména sester profesek: Marie Xaverie Plaňanská,¹¹⁴ Anna Dulcelina Plaňanská,¹¹⁵ Johanna Grossmannová,¹¹⁶ Bona Cílková, Christina Frantichová, Sabina Watzelová, Alžběta Obrazová Archanděla Grossmannová, Constantie Steinhilberová a Anděla Müllerová. Byla to velká sláva, které se účastnily významné osobnosti pražského duchovního prostředí – provinciál františkánského řádu P. Johann Diener, kněz františkánského řádu P. Klemens Jäger, nemohli chybět P. Havránek a P. Pavel Pelikovský či ředitel Týnského společenství Antonín Damschwitz. Ze šlechtických

¹¹¹ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 9-11.

¹¹² Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, *Kronika 1852–1903*.

¹¹³ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 11, 21, 59.

¹¹⁴ Viz přílohy, Obrázek č. 1.

¹¹⁵ Viz přílohy, Obrázek č. 2.

¹¹⁶ Viz přílohy, Obrázek č. 3.

dobrodinců byli přítomni mimo jiných dvorní rada hrabě Antonín Lažanský, princezna Thurn-Taxisová a baronka Braunová. V následujících dnech byla sestra Xaverie jmenována výnosem Jeho Eminence představenou sester na dobu pěti let.¹¹⁷

Sester přibývalo,¹¹⁸ a proto potřebovaly více prostoru. Byt vytvořený úpravou sýpky, ve kterém doposud bydlely, nebyl nejvhodnější – chyběl mu sklep, kuchyně byla adaptována z jiné místnosti, a navíc se v ní i pralo, prádlo nebylo kam pověsit, refektář byl tmavý, v ložnici bylo více než dvacet postelí.¹¹⁹ V roce 1861 prodala hraběnka dům Karlu Bendlovi, který sestrám zvýšil nájemné. Sestry proto začaly hledat vhodný dům, kam by se přestěhovaly, ale neměly dostatek financí. Proto se oživila činnost dámského výboru, kterému předsedala hraběnka Kristina Schönbornová. Arcibiskup pro sestry získal sbírkou 3 000 zlatých, předvánoční bazar pořádaný v roce 1863 výborem na Žofině vynesl 5 000 zlatých, ale největší dar dostaly sestry od císaře Ferdinanda Dobrotivého a jeho manželky Marie Anny – 15 000 zlatých. Proto si mohly dovolit koupit dům čp. 308 v Bartolomějské ulici, který přiléhal na západní straně ke kostelu. Byla to sice zanedbaná stavba, původně v ní byl hostinec, ale sestrám vyhovoval. Dne 7. listopadu roku 1863 byla smlouva o koupi domu podepsána a mohlo se začít s adaptací domu, která byla ukončena v květnu o rok později. V srpnu roku 1864 vysvětil kardinál Schwarzenberg nový domov sester a slavnosti se zúčastnili největší dobrodinci kongregace, kteří jí pomohli v nejtěžších začátcích – P. Havránek, P. Pelikovský, hraběnka Thyssenbaertová a nechyběly dámy z výboru.¹²⁰

Sestry byly požádány o pomoc během šlesvicko-holštýnské války v roce 1864. Dvě sestry působily téměř půl roku v Roudnici nad Labem, kde byl v lobkovickém zámku vytvořen lazaret, další dvě sestry ošetřovaly vojáky v pražském lazaretu.¹²¹

O dva roky později ošetřovaly zraněné vojáky během prusko-rakouské války. Tehdy se nemocným věnovaly skoro tři čtvrtě roku v pražském Colloredo-Mansfeldském paláci, ve Vokšicích u Jičina a v Novém Bydžově. Šest sester ošetřovalo vojáky v Brně, kteří kromě válečných zranění měli i cholera a tyfus. Za tuto práci během války získala kongregace celkem 800 zlatých.¹²²

¹¹⁷ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Kronika 1852–1903.

¹¹⁸ Viz přílohy, Graf č. 1 a Graf č. 2.

¹¹⁹ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Kronika 1852–1903; *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 12-14.

¹²⁰ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 12-14.

¹²¹ Tamtéž, s. 60.

¹²² Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Kronika 1852–1903; *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 60.

Dne 28. března roku 1867 byla poprvé podle stanov schválených v lednu roku 1862 uskutečněna volba představené. Stala se jí sestra Johanna Grossmannová, která nahradila ve funkci Xaverii Plaňanskou.¹²³ Podle kongregační kroniky „*byla nadána větší podnikavostí a schopností vést duše. (...) Její milá osobnost vychovaná křesťanskou kázní dovedla kongregaci získat mnoho nových příznivců, takže jako generální představená mohla podniknout stavby i adaptace (...) a upevňovat řeholního ducha sester.*“¹²⁴ O její oblíbenosti svědčí i to, že přestože generální představená mohla svůj úřad zastávat šest let, ona byla zvolena ještě třikrát.¹²⁵

Denní náklady kláštera se neustále zvyšovaly, sestry splácely dům a odváděly státu nemalé daně – od nich byl klášter osvobozen od roku 1869. Proto na podporu kláštera uspořádal E. W. Edler z Ottenkronu muzikálně-recitativní akademii, která vynesla přes 400 zlatých,¹²⁶ Karel Švestka uspořádal v bývalém benediktinském klášteře na Staroměstském náměstí divadelní představení, kterým sestry získaly 523 zlatých. Klavírní virtuoska Kateřina Emingerová rovněž uspořádala pro klášter dva koncerty, kterými získala 367 zlatých. Dámský výbor stále pořádal dobročinné bazary a i město Praha pomáhalo každoroční podporou.¹²⁷ Lékárník Fragner z Malé Strany, jehož manželku sestry ošetřovaly, sestrám věnoval veškeré léky, které by mohly potřebovat.¹²⁸

Na jaře roku 1871 začala oprava kostela. První práce začaly na věži, která byla chatrná, a při příležitosti opravy byla uložena do kupole věže kovová schránka s medailonkem Matky Boží a relikvií sv. Pavla. Kostel byl vymalován šedě a bíle, freskové malby byly vyčištěny, částečně obnoveny a osvěženy. Bylo nově nalakováno mramorové obležení sloupů, schodů a výklenků, hlavice sloupů a ozdoby byly pozlaceny, sochy ve výklencích a na oltářích obnoveny. Kostelní lavice, kazatelna, oltářní stupně a rámy byly nalakovány, některé pozlaceny. Byly dodány nové závěsy z červené vlněné látky k vchodům do sakristie a do výklenků. Byl pořízen nový lustr a byly opraveny varhany. Již dne 25. června téhož roku se v kostele mohla sloužit mše. O rok později došlo k menším úpravám i v domě – byla zřízena zvláštní místnost pro nemocné sestry. Tento pokoj vznikl na základě epidemie cholery a černých neštovic,

¹²³ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 14, 19.

¹²⁴ Tamtéž, s. 20.

¹²⁵ Tamtéž, s. 20.

¹²⁶ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, *Kronika 1852–1903*.

¹²⁷ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 14-15.

¹²⁸ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, *Kronika 1852–1903*.

keré v tomto roce propukla, a protože všechny sestry ošetřovaly nemocné s těmito chorobami, muselo se učinit preventivní opatření.¹²⁹ Sestry měly obrovské štěstí, protože ani jedna z nich nebyla infikována.¹³⁰ Kromě tohoto pokoje byla vybudována místnost sloužící jako sklad potravin. V roce 1876 pokračovala oprava kostelní střechy.¹³¹

V roce 1877 byl sousední dům čp. 295 na prodej a sestry ho potřebovaly, protože bylo vhodné, aby každá sestra měla vlastní celu kvůli nutnému odpočinku po vysilující ošetrovatelské práci. Dům koupily za 20 800 zlatých a rovnou ho nechaly upravit pro své potřeby.¹³² Stavební plány vypracovali architekti Antonín Viktor Barvitijs a Jan Bělský, stavitelem byl Mařík.¹³³ Při přestavbě byly vybudovány dva nové dvouposchod'ové trakty a práce byly dokončeny v červenci roku 1878.¹³⁴ Celý objekt byl oplocen vysokou zdí a klášter byl tak oddělen od okolních budov. Koupí domu jim umožnilo dědictví získaného po smrti Josefa E. Kruga, který jim odkázal téměř 30 000 zlatých.¹³⁵

Významnou událostí pro kongregaci bylo umístění sošky Pražského Jezulátka v klášterním kostele v srpnu roku 1879. Bylo to kvůli opravě kostela Panny Marie Vítězné, během níž byla soška umíst'ována v kostelech ženských klášterů.¹³⁶

Po ošetřování těžce nemocného lékárníka Dotzaeura v Kraslicích, který se navzdory všemu očekávání uzdravil, projevíli místní lékaři přání, aby kongregace poslala několik sester pro tamní novou nemocnici. Nakonec sestra představená svolila a dne 28. června roku 1882 byly tři sestry poslány do Kraslic, aby zde položily základ prvnímu filiálnímu domu kongregace. Bylo by zajímavé zjistit, zda do německé obce, kterou Kraslice, německy Graslitz, bezpochyby byly,¹³⁷ kongregace poslala české, nebo německé Šedé sestry. Pokud budeme vycházet z příjmení uvedených v katalozích kléru, jednalo se o dvě sestry s českým příjmením (Kořínková a Shořová) a o jednu sestru

¹²⁹ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Kronika 1852–1903.

¹³⁰ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 60.

¹³¹ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Kronika 1852–1903.

¹³² *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 15–16.

¹³³ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Kronika 1852–1903.

¹³⁴ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 15–16.

¹³⁵ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Kronika 1852–1903.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Při sčítání lidu v roce 1890 zde žilo 34 českých a 9600 německých obyvatel, in: *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. Patnáctý díl. Krajč – Ligustrum*, Praha 1900, s. 79.

s německým příjmením (Hübelová).¹³⁸ Ale nedá se bohužel zjistit, jakou národnost sestry měly, protože identifikační údaje o nich nejsou dochovány. V září téhož roku dvě sestry odešly do Poděbrad, kde se staraly o Dr. Boučka a později o další nemocné.¹³⁹

Koncem října roku 1889 převzala kongregace na žádost hraběte Richarda Martinice útulek Jindřichov ve Smečně, který založil jeho bratr hrabě Jindřich pro staré, práce neschopné nádeníky. Dvě sestry odcestovaly do útulku v prosinci.¹⁴⁰

Na přelomu roku 1890 a 1891¹⁴¹ Šedé sestry začínají ošetřovat nemocné v Domě milosrdenství Vincentinum. Jednalo se o ústav založený roku 1889 Spolkem sv. Vincence z Pauly. Jeho cílem bylo ošetřovat chudé, churavé osoby, bez rozdílu pohlaví, náboženského vyznání a národnosti, které jsou nevléčitelně nemocné a nemohou být přijaté do veřejných nemocnic nebo jiných léčebných ústavů, což bylo naprosto v souladu s činností Šedých sester.¹⁴² Nejprve byl ústav zřízen na Starém Městě pražském na Husově třídě v domě čp. 3, ale díky sbírce uspořádané hraběnkou Chotkovou a její finanční podpoře spolek zakoupil pro ústav v Holešovicích – Bubnech vlastní rodinný domek, ke kterému byl později přikoupen sousední dům.¹⁴³ Protože se počet chovanců rozrostl na patnáct, byl ústav přemístěn do Břevnova do letohrádku Petyňka hraběte Pöttinga-Persinga. Po deseti letech se Šedé sestry vzdaly správy a jejich činnost převzaly Milosrdné sestry sv. Karla Boromejského.¹⁴⁴

V říjnu roku 1891 převzaly sestry dětskou kliniku v Praze, kam bylo posláno pět sester.¹⁴⁵

V roce 1896 sestry získaly Palác Straků z Nedabylic, dům čp. 476-14 na Maltézském náměstí nazývaný Bílý koníček či U Sedmi čertů. Dům jim odkázala jeho majitelka Louisa Němcová, kterou sestry ošetřovaly. Protože hodně cestovala, po

¹³⁸ *Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLXXXIV.*, Praegae, b. n., bez vrocení, s. 358.

¹³⁹ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, *Kronika 1852–1903*.

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ Údaje se liší. Buď sestry začaly v Domě milosrdenství Vincentinum působit v listopadu roku 1890, nebo až ode de 31. ledna roku 1891. Srov. *Vznik a dějiny domu milosrdenství „Vincentinum“, ústavu pro nevléčitelně nemocné a zmrzačené v Praze-Břevnově s dětskou odbočkou ve Smečně*, Praha 1935, s. 9; Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, *Kronika 1852–1903*.

¹⁴² *Jubilejní památník k padesátiletému trvání Domu milosrdenství Vincentinum, ústavu pro nevléčitelně nemocné a zmrzačené v Praze-Břevnově s dětskou pobočkou ve Smečně: 1889–1939*, Praha 1940, s. 7.

¹⁴³ *Vznik a dějiny domu milosrdenství „Vincentinum“, ústavu pro nevléčitelně nemocné a zmrzačené v Praze-Břevnově s dětskou odbočkou ve Smečně*, Praha 1935, s. 9, 11.

¹⁴⁴ *Jubilejní památník k padesátiletému trvání Domu milosrdenství Vincentinum, ústavu pro nevléčitelně nemocné a zmrzačené v Praze-Břevnově s dětskou pobočkou ve Smečně: 1889–1939*, Praha 1940, s. 8, 19.

¹⁴⁵ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, *Kronika 1852–1903*.

dlouhý čas dům neobývala, a proto poněkud zchátral.¹⁴⁶ Sestry měly v úmyslu již delší dobu provést rekonstrukci svého mateřince, ale neměly kam přemístit sestry. Po získání malostranského domu do něj bylo přestěhováno třicet pět profesek a celý noviciát a mohlo se začít s rekonstrukcí mateřince.¹⁴⁷ V mateřinci zůstaly jen tři sestry, které se staraly o kostel a dohlížely na stavbu. I tyto sestry se potom přestěhovaly do domu čp. 295 v Konviktské ulici. Úpravy mateřince začaly v květnu roku 1896, kdy se zboursal dům v zahradě.¹⁴⁸ Plány stavby navrhl beuronský benediktin z Emauz Klement Kleiner a stavbu provedl stavitel František Hruška. K posvěcení základního kamene dnešního mateřince v Bartolomějské ulici došlo dne 26. dubna roku 1897 a v říjnu téhož roku byla přestavba dokončena. Dne 24. října byla stavba posvěcena a o dva dny později se sem sestry přestěhovaly z domu na Malé Straně.¹⁴⁹ Sestry malostranský dům v roce 1899 prodaly Obci pražské, která na místě domu chtěla nechat postavit vyšší české gymnázium a obecnou školu.¹⁵⁰ Díky získaným financím mohla kongregace splatit půjčku 65 000 zlatých, které si vypůjčila od České spořitelny. Navíc v květnu roku 1896 kongregace obdržela ze státní dobročinné loterie dar 20 000 zlatých.¹⁵¹

V roce 1901 byl přikoupen za 52 000 zlatých dům čp. 294 v Konviktské ulici. I po přestavbě byl v klášteře stále nedostatek prostoru. V srpnu se začalo s renovací, kterou měl na starosti architekt Viktor Beneš. Protože každé patro mělo pavlač a dům sousedil s klášteřem, došlo k proražení dveří v klášterní zdi a tím se oba domy propojily. Stavba byla dokončena v listopadu a dům se stal budovou noviciátu.¹⁵²

O dva roky později proběhla oprava klášterní budovy, protože již před delší dobou se objevila na stěně do dvora trhlina, kterou zapříčinily mělké základy. Aby nedošlo ke zřícení budovy, musely být základy prohloubeny.¹⁵³

V roce 1904 byla přepracována dosavadní řeholní pravidla, která nevyhovovala rozvoji řehole. Revizi a jejich přizpůsobení novým poměrům provedl Dr. Jan Sedlák a dne 23. října byly schváleny pražským ordinariátem.¹⁵⁴

¹⁴⁶ František RUTH, *Kronika královské Prahy a obcí sousedních. Díl II, Karlova třída – U Půjčovny*, Praha 1995, s. 712; *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 16.

¹⁴⁷ František RUTH, *Kronika královské Prahy a obcí sousedních. Díl II, Karlova třída – U Půjčovny*, Praha 1995, s. 712; *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 17.

¹⁴⁸ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, *Kronika 1852–1903*.

¹⁴⁹ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, *Kronika 1852–1903; Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 17.

¹⁵⁰ *Koncertní sál Jana Drtiny. Palác Straků z Nedabylic* [online], [cit. 28. 3. 2016], dostupné z: <https://www.kjd.cz/index.php?pg=koncertni-sal-jana-drtiny>.

¹⁵¹ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, *Kronika 1852–1903*.

¹⁵² Tamtéž.

¹⁵³ Tamtéž.

Počet řeholnic se neustále zvyšoval, a proto se kongregace rozhodla zvětšit svůj mateřinec. V roce 1910 se z domu čp. 293 v Bartolomějské ulici vystěhovala varhanická škola a kongregace objekt dalšího roku koupila od ministerstva financí za 8 500 korun. Přízemí bylo upraveno pro návštěvníky, hlavně z příbuzenstva sester, a další přízemní místnost byla upravena jako hudební a zpěvní síň, protože zde zůstaly velice dobré starší varhany.¹⁵⁵

Během války na Balkáně v roce 1912 povolila kongregace dvěma sestrám z královéhradecké nemocnice, aby se připojily k expedici primáře Dr. Honzáka, který jel jako zdravotník pomáhat Bulharům v jejich osvobozeneckém boji proti Turkům. Expedice setrvala v nejtěžších bojích na frontě plný měsíc a vrátila se na Štědrý den.¹⁵⁶

Za první světové války nastal velký problém s užitím sester, kdy byl nedostatek jídla. Později se přidal nedostatek uhlí a nedostatek alespoň trochu slušných látek. Od konce roku 1914 byla zavedena pobožnost za dosažení míru, kterou schválil arcibiskup Dr. Pavel Huyn. Sestry mohly usilovně pracovat jen díky pomoci premonstrátského kláštera v Želivě. V průběhu války bylo kongregaci dovoleno upisovat válečné půjčky. Sestry se rovněž podílely na sběru kovů pro válečné účely. Zde pocítily tvrdost rakouských úřadů, které nebyly s výsledkem sběru spokojeny. Úřady nařídily zvláštní prohlídku klášterních místností, ale jediné, co získaly navíc, byl poslední mosazný hmoždír, který úřední orgány zabavily v kuchyni.¹⁵⁷

Dvě sestry působily během války v nouzové nemocnici v Jindřichově Hradci. Nemocnici založil dne 1. září roku 1914 tehdejší majitel jindřichohradeckého panství Eugen Jaromír hrabě Černín z Chudenic. Popudem k založení hraběcího zámeckého špitálu byla již sedm let stará výzva Zemského pomocného spolku Červeného kříže pro Království české v Praze, aby se v případě války Jaromír Černín, otec Eugena Jaromíra, postaral o raněné vojáky. Protože původní prostory nestačily, došlo k rozšíření nemocnice, která měla celkem třicet devět postelí. Kromě dvou Šedých sester, které dostávaly z hraběcí pokladny 2,70 korun denně, k tomu měly zajištěnou stravu, ubytování a některé naturální požitky, se o nemocné starali tři další ošetřovatelé a ošetřovatelky a ošetřovatelka Červeného kříže. Kromě nich pomáhaly v nemocnici Anna Běhálková, manželka ředitele panství, Eugenie Naxerová, manželka panského

¹⁵⁴ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 23.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 29.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 62–63.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 30–31, 64.

důchodního, Vilemína Hirschbergová, manželka hraběcího lesního kontrolora, a slečna Karolína Weidlová, dcera zesnulého revidenta. Nemocnice byla 15. ledna roku 1917 uzavřena a všichni pacienti byli převezeni do budějovické nemocnice.¹⁵⁸ Dále sestry na žádost šlechtičny Lobkovicové převzaly od září roku 1914 službu v lazaretech v Dobřanech a Dobrovici. V kosmonovském zámku, který byl přeměněn na lazaret, pracovaly sestry z mladoboleslavské nemocnice. V záložní vojenské nemocnici v Mladé Boleslavi působily další sestry, stejně jako v Plzni a Praze. Zvláštní obratností se vyznamenala sestra Florentina Myšková, která vypomáhala na operačním sále. Pro sestry byla realizována nová odborná školení, která je měla seznámit s novými metodami válečné medicíny, hlavně s chirurgií. V únoru roku 1918 se zúčastnily tři sestry čtyřměsíčního speciálního kurzu, který byl ukončen zkouškou. O něco později vstoupilo do podobného kurzu dalších dvanáct sester. Pracovitost a ošetrovatelská kvalita sester je dobře vidět na velkém množství vyznamenání, které sestry získaly v průběhu války.¹⁵⁹

Kromě ošetřování vojáků se sestry uplatnily v Arcibiskupském gymnáziu v Praze – Bubenči, kde na žádost rektora gymnázia ode dne 15. listopadu 1915 převzaly hospodyňské služby. Dosud zde vařili jezuitští bratři laikové, ale ti byli postupně povoláni k vojenské povinnosti. Sestry zde působily dalších šest let, až do července roku 1921.¹⁶⁰

Za války, dne 2. února roku 1916, byla otevřena léčebna na Pleši. Původně se jednalo o léčebnu pro pacienty s tuberkulózou, ale protože za války měli přednost ošetření vojáci, byl ústav převzat vojenskou správou a čtyři sestry, které tam od začátku působily, se věnovaly ošetřování nemocných.¹⁶¹

Na konci války zemřelo několik sester vyčerpáním z velké zaměstnanosti a na podvýživu, jiné zemřely na skvrnitý tyfus, čtyři na španělskou chřipku.¹⁶²

Kongregace v Československé republice

I po vzniku Československé republiky kongregace dobře vycházela se státními institucemi a snažila se jim vyhovět. V lednu roku 1919 byla kongregace policejním

¹⁵⁸ Pavel KOBLASA, *Černínská zámecká nemocnice v Jindřichově Hradci*, in: Rodopisná revue. České Budějovice 2004, čís. 3., s. 4-5.

¹⁵⁹ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 63-64; Viz přílohy, Obrázky č. 5-7.

¹⁶⁰ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 65.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 64.

¹⁶² Tamtéž, s. 31, 64.

prezidentem Bienertem požádána, aby poskytla místnosti pro kanceláře tzv. vyživovací komise. Instituce zabrala pro své účely celý dům čp. 294 a kvůli tomu bylo nutné vtěsnat noviciát do domu čp. 293 do druhého poschodí. Ještě v tomto roce došlo k nucenému pronájmu dalších pěti místností v čp. 308 pro kanceláře Sociální péče. Aby netrpěl klášterní provoz, byla provedena menší stavební úprava, která separovala kanceláře od kláštera. Úřady v roce 1923 opustily dům čp. 294 a kongregace uvolněné pokoje pronajala.¹⁶³

Na začátku 20. let byla kongregace požádána Kongregací sester III. řádu sv. Františka pod ochranou sv. Rafaela archanděla zda by neposlala instruktorku, která by je pomohla uvést do duchovního života. Generální představená ráda vyhověla a jednu sestru do Moravce u Nového Města na Moravě poslala.¹⁶⁴

Sestry působily v mnoha veřejných nemocnicích, kde se těšily velké oblibě, a proto byly zvány do nově budovaných zařízení, které zakládal jak stát, tak místní samosprávné organizace. Pro nedostatečný počet dorostu byla kongregace nucena tato pozvání velice často odmítat. Sestry byly s oblibou vybírány do funkce zdravotních dozorcích orgánů ošetřovatelek na poutích do zahraničí. Sestry se v této funkci zúčastnily poutí do Lurd, Říma a Čenstochové. Některé sestry cestovaly i do Svaté země.¹⁶⁵

Kromě své ošetřovatelské činnosti se sestry účastnily různých náboženských oslav a sjezdů. V roce 1929 se slavila 200letá památka kanonizace sv. Jana Nepomuckého. Organizátoři těchto nábožensko-vlasteneckých oslav sbírali památky, které by přispěly ke zvýšení lesku jubilea. Kongregace poskytla obrazy a sošky tohoto světce. Ve stejném roce se kongregace účastnila oslav 50letého kněžského jubilea papeže Pia XI. obětováním mnohých duchovních dárků podle směrnic brněnských eucharistiánů. V roce 1935 se v Římě konal světový kongres katolických, a především řeholních ošetřovatelů a ošetřovatelek, kam sestry poslaly dvě své delegátky. Ve stejném roce poskytly výpomoc při celostátním sjezdu katolíků v Praze, kdy přispěly finanční podporou a zároveň poskytly účastníkům, zejména příbuzným a známým sester z Moravy a ze Slovenska, nocleh a pohostinství. V roce 1936 slavila 50leté výročí příchodu do Brna Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka pod ochranou Svaté rodiny, o kterých je podrobnější zmínka v následující kapitole, a Šedé sestry byly

¹⁶³ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 65-66.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 66.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 33, 67-68.

na toto výročí pozvány. Tříčlenná delegace pražského mateřince vezla darem zlatý kalich v hodnotě 2 450 korun.¹⁶⁶

Postupně dochází ke zvyšování počtu dorostu a sestry začínají budovat své domy a zařízení. V roce 1930 zdělila kongregace po papežském prelátovi Janovi N. Jindrovi dům čp. 217 v Kutné Hoře.¹⁶⁷ Dům jim odkázal, aby v Kutné Hoře ošetřovaly opuštěné nemocné a aby časem zřídily v domě ošetřovnu pro nemocné, kteří byli upoutáni na lůžko. Kromě domu jim odkázal i veškeré bytové zařízení, šatstvo a prádlo. Co z toho upotřebí, si měly nechat pro svou filiálku, ostatní měly rozdat chudým nemocným nebo komukoliv chudému. Dále se kongregace zavázala, že bude pečovat o tři hroby rodiny Jindrových na hřbitově Všech svatých v Kutné Hoře. Sestry jeho přání splnily a filiálka byla založena v roce 1932. Dle dochovaných záznamů tu ve 40. letech bylo stále obsazeno šest lůžek a sestry se věnovaly jak činnosti ošetřovatelské, tak pečovatelské, kdy se v okolí staraly o přestárlé, které částečně vydržovaly stravováním.¹⁶⁸

I sestry šly s dobou, a proto si pro ulehčení administrativní služby nechaly v mateřinci zavést telefon. Do kuchyně byl postaven velký moderní sporák, byl zakoupen stroj na zadělávání těsta. Začalo se s instalací elektrického osvětlení v domech mateřince, a aby se ulehčilo pradenám, byly v prádelnách instalovány pračky, ždímačka a žehlicí stroj. Ve 30. letech zakoupila generální představená Kateřina Rauchová se svolením generální kapituly pro usnadnění styku s filiálkami a pro rychlejší přemisťování sester starší osobní auto značky Škoda za 16 000 korun.¹⁶⁹ Řidičem sester se stal dosavadní kostelník Jiří Studnička, kterému kongregace zaplatila řídičský kurz. Díky automobilu mohla představená častěji navštívit i nejbzdálenější filiálku či podniknout nenadálou a neohlášenou vizitaci. V září roku 1938 byla kongregace požádána přípravným výborem pro organizaci oslav Palladia o zapůjčení auta, kterým by se Palladium dopravilo do Prahy.¹⁷⁰

V klášteře přibývalo novicek a bylo nutné kandidátky vhodně umístit. Kongregace získala tři patra v domě čp. 294, které doposud obývali laičtí nájemníci. Z tohoto důvodu jim byla dána výpověď a do těchto míst byl převeden noviciát.¹⁷¹

¹⁶⁶ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 67, 69, 70.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 137.

¹⁶⁸ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Historické dokumenty, Domy kongregace, Kutná Hora.

¹⁶⁹ Viz přílohy, Obrázek č. 8.

¹⁷⁰ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 33-34, 36-37, 42, 72.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 37.

Na začátku 30. let 20. století došlo k upravení řeholních pravidel v duchu nového církevního zákoníku. Rovněž došlo k úpravě kongregačních ranních, večerních a mešních modliteb, které měl na starosti ordinariátní komisař Mons. Bouzek. Navíc se přidala modlitba ke sv. Kamilu, patronu nemocných. Po schválení ordinariátem byly modlitby dány do tisku.¹⁷² Novinkou bylo zavedení recitace hodiněk latinsky.¹⁷³ Podle sester „*liturgický jazyk nemálo přispívá k prohloubení vědomí o katolictě církve a lásce k liturgii vůbec*“.¹⁷⁴

Ve 30. letech se rozvíjela stavební činnost kongregace i mimo pražský mateřinec. Je to období, kdy je budována vila na Zbraslavi, penzionát v Poděbradech nebo zámeček v Pyšelích. V Hradci Králové byla založena ošetrovatelská škola. Založení ošetrovatelské školy bylo logickým a potřebným krokem, protože v nemocnicích se stále požadovala co nejlepší odborná příprava ošetrovatelk. Dokud nebyla založena tato vlastní ošetrovatelská škola, musely i novicky, které byly dosud neusměrněné a neutvrzené v hlavních zásadách řeholního života, docházet do ošetrovatelského kurzu při všeobecné nemocnici v Praze, což nebylo v intencích řeholního vzdělání, které vyžadovalo vnitřní soustředění a minimální kontakt s vnějším světem, ale nemocnice požadovala kvalifikovaný ošetrovatelský personál. Novicky většinou absolvovaly šest týdenních hodin v nemocničním ošetrovatelském kurzu, kam docházely za doprovodu novicmistrové.¹⁷⁵

Život sester po Mnichovské dohodě do roku 1948

Po Mnichovské dohodě a následném vydání československého pohraničí došlo k sociálním potížím, kdy všemi směry proudili uprchlíci do vnitrozemí. Veřejná státní pomoc nestačila, a proto pomáhala katolická charita a s ní i kláštery. V té době se kongregační dům opravoval, a proto se zde nemohlo pro uprchlíky vařit. Kongregace posílala Charitě alespoň pravidelný měsíční příspěvek 500 korun. Po odevzdání Sudet musely sestry opustit karlovarský dům Leopoldum, ve kterém se ubytovalo německé vojsko. Sestry v tomto období začaly podporovat Hospodářskou pomoc s poradnou. Jednalo se o nepolitickou sociální korporaci, která podporovala zoufalé lidi bez

¹⁷² *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 34.

¹⁷³ Tamtéž, s. 36.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 36.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 40.

přístřeší. Kongregace poskytovala této instituci pravidelné várky ranních polévek a později sestry prostíraly pro dva až tři členy Svazu řeckokatolických studentů.¹⁷⁶

Během války nebyly sestry nijak perzekuovány, mohly vykonávat svou činnost v nemocnicích, mohly přijímat nové členky a rovněž mohly dále navštěvovat zdravotní školu, kterou kongregace vlastnila v Hradci Králové.¹⁷⁷ Musely ale dokázat, že jsou árijského původu. Státní úřady požadovaly i od velmi starých sester podrobné rodokmeny s křestními listy, které se opatrovaly velmi těžko. Ohrožena byla jen jedna sestra, kterou se ale podařilo zachránit.¹⁷⁸ Domy v Bartolomějské ulici byly v blízkosti sídla policie, a proto byly části domů během války obsazeny německou policií a vojskem.¹⁷⁹ Později byla zabavena dvě patra domu čp. 294 v Konviktské ulici, kam byly přemístěny německé děti z míst ohrožených válkou. Navíc německé úřady žádaly propůjčení velkého množství stolního a kuchyňského náčiní a nádobí. Dalším zásahem do klášterního života bylo nucené postoupení místnosti vedle hovorny mužstvu protiletcecké obrany. Od té doby byla klášterní brána společným vchodem do kláštera jak pro sestry, tak pro osoby s vojenským výcvikem a v důsledku toho nebyl respektován žádný církevní zákon. Poté Němci zabrali i klášterní dvůr, kam byly umístěny motorky a auta, ke kterým muselo mít mužstvo volný přístup kdykoliv ve dne i v noci.¹⁸⁰ V roce 1940 byl zabaven Jindrův dům v Kutné Hoře a proměněn na vojenský lazaret.¹⁸¹ Sestry musely rovněž v Kutné Hoře opustit chorobinec, kde se ubytovalo německé vojsko, a sestry s přestárlými ošetřovanci se musely přestěhovat do bývalé turistické noclehárny. Církevní úřady navrhovaly odvolání sester, protože za těchto podmínek nebyla žádná záruka, že sestry budou mít své klauzurované místnosti. Proti tomu se ale postavili nemocní, o které se sestry staraly. V dubnu roku 1943 bylo kongregaci oznámeno, že do jejich zbraslavského domu budou umístěny německé děti, stejně jako do domu v Poděbradech.¹⁸² Tímto rozhodnutím bylo postiženo mnoho starých lidí, kteří

¹⁷⁶ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 72-73.

¹⁷⁷ S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 134.

¹⁷⁸ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 75.

¹⁷⁹ S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 134.

¹⁸⁰ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 78-79.

¹⁸¹ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Historické dokumenty. Domy kongregace. Kutná Hora.

¹⁸² Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Historické dokumenty. Domy kongregace. Poděbrady.

ve zbraslavském domě žili a kteří se museli vrátit ke svým rodinám. Čtyři staré osamocené dámy bylo možno ubytovat v domě v Pyšelicích, kam se ze Zbraslavi odstěhovaly také sestry. Dvě sestry ale v zbraslavské vile zůstaly a pomáhaly novým nájemcům na zahradě a v kuchyni. Pyšelský zámek nebyl sice celý zabrán, ale v nejlepším pokoji se v průběhu války usadilo několik německých důstojníků.¹⁸³

Život v klášteře se snažily sestry vést podle stanovených pravidel navzdory probíhající válce. I za německé okupace se v klášterním kostele konaly všechny obvyklé pobožnosti, jen jejich hodinu bylo potřeba hlavně pro podzimní a zimní měsíce upravit podle zatemňovacích předpisů. Další předpis určoval zřízení poplachových hlídek, které měly pohotovost v noci. Tuto činnost vykonávaly hlavně novicky. V roce 1940 směla kongregace opatřit nové roucho sošce Pražského Jezulátka. Jednalo se o velkou počtu pro celou kongregaci. Čestný úkol měla na starosti sestra novicmistrová Felixa Veselá se dvěma vybranými vzornými novickami. Byly zhotoveny i fotografie, které měly posloužit k šíření úcty této sošky po celém světě. Stále se klášter upravoval a modernizoval – kuchyňský inventář byl obohacen o elektrickou lednici, a protože konventní budova se časem rozrostla do nepravidelného čtyřhranu, v jehož zákoutích nebyl slyšet klášterní zvonek, dala generální představená do všech poschodí zavést elektronické zvonky, kterými byly sestry svolávány do kaple na officium. V roce 1941 byly ukončeny rozsáhlé zednické a pokrývačské práce, které začaly v roce 1939 a které měly stavebně zajistit konventní budovy. Válka způsobila problémy v dopravě, čímž bylo znemožněno uspořádání duchovních cvičení v mateřinci v Praze. Exercicie se pak konaly i ve větších filiálních působištích. Později se ani nesměla používat auta, což pro mateřinec znamenalo ochromení styků s filiálkami. Zůstaly jen tzv. sanitky, tj. úředně povolená jízda sanitními auty nemocnic, ve kterých Šedé sestry působily, ale tyto jízdy byly vázány na úřední povolení a šlo tohoto způsobu dopravy využít jen velmi ojedinele. Stejně jako za první světové války měl klášter i teď problém se zakupováním látek na taláry. Klášter nemohl pro rozmanité předpisy objednávat látky přímo z továrny, ale prostřednictvím známých krejčovských závodů. Byl problém s topením – v lednu v roce 1942 nebylo možno při 20–30stupňových mrazech topit v refektáři.¹⁸⁴ I přes vlastní těžkosti se kongregace snažila pomáhat, kde jen mohla. Pravidelně sestry podporovaly řádový dorost františkánů, kterému posílaly ročně 5 000 korun, Jednotě

¹⁸³ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 49, 74–76.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 45–47, 74.

pro vystavění kostela v Libni rovněž poslaly 5 000 korun, stejnou částku obdržela i Jednota pro postavení kostela blahoslavené Anežky, spolupracovaly s korporací Domovina zahraničních krajanů. Menší částky zasílaly i některým farním úřadům a finanční pomocí pomohly opravit kostel v Bestvině. Ihned po náletu na Prahu dne 14. února roku 1945 generální představená poslala 10 000 korun jako první pomoc pro rodiny poškozené náletem. Sestry měly štěstí – žádný z objektů, který kongregace spravovala, nebyl zničen nálety.¹⁸⁵ Sestry stále působily v nemocnicích, kde se podrobovaly odbornému výcviku a školení. Z celé kongregace prošlo kurzy několik set řádových ošetřovatelek. Sestry byly jako instruktorky volány na jednotlivé venkovské okresy, kde chyběl kvalifikovaný zdravotnický personál.¹⁸⁶

Přes všechny nesnáze způsobené válkou měla kongregace největší problém s nedostatkem dorostu. Filiálky prosily o náhradu za staré, prací vysílené sestry. Proto se generální představená rozhodla poslat do filiálních domů novicky. Prakticky to znamenalo, že přísná duchovní řeholní výchova dorostu byla zredukována jen na jeden rok. Toto zkrácení noviciátu bylo povoleno nejvyššími církevními úřady a to jen vzhledem k mimořádné situaci. Protože se uprázdnila po novickách dvě poschodí v domě čp. 294, nabídly sestry tyto prostory Školským sestřím de Notre Dame. Školské sestry nabídku přijaly a od roku 1942 se pražský mateřinec stal domovem pro asi třicet kandidátek a studentek, tři vychovatelky a jednu sestru kuchařku.¹⁸⁷

V květnových dnech roku 1945 se klášter ocitl v centru dění – jednak pro svou blízkost budov pražského policejního ředitelství a jednak pro vrchní vojenské vedení odboje, které sídlilo vedle kláštera ve sklepení budovy Ministerstva sociální péče. Klášter byl proměněn na nemocnici, kam byli donášeni ranění. Změna v nemocnici nebyla nijak razantní, protože od poloviny války zde sídlila odbočka Červeného kříže Stanice první pomoci, kde pracovalo osm sester ošetřovatelek. Ve sklepě kláštera se ošetřovalo, operovalo. Sestry vařily pro bojující barikádníky.¹⁸⁸

¹⁸⁵ S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 134; *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 75-78, 81.

¹⁸⁶ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 77-79.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 45-46, 77.

¹⁸⁸ S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 134; *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 79, 81.

Hned po skončení války docházejí do mateřince žádosti o ponechání sester v nemocnicích z obavy před možnými epidemiemi, protože k jejich zamezení bylo třeba mnoho zkušeného zdravotnického personálu.¹⁸⁹

V červnu roku 1945 bartolomějský kostel hostil staroboleslavské Palladium jako poděkování za veškerou ochranu po celou dobu války. Možná nad kongregací opravdu někdo držel ochrannou ruku, protože během války údajně nezemřela ani jedna sestra. Pronásledování gestapem prožívala pouze jedna sestra pro svůj neárijský původ¹⁹⁰ a tři sestry Slovenky zatčené v plzeňské nemocnici. Jedna z nich zemřela na následky špatného zacházení ve vazbě později u rodičů na Slovensku. Zbylé dvě perzekuci přežily a po válce se navrátily do kláštera.¹⁹¹ Jiný zdroj ale uvádí, že bylo pět sester pronásledováno gestapem – tři měly utrpět trvalé následky a dvě měly být připraveny o život.¹⁹²

Ještě několik týdnů po válce zůstaly v klášteře sanitní oddíly, protiletectká služba a po nich strážní služba nad zajištěnými kolaboranty, protože se neměli kam odstěhovat. Postupně se ale klášter vracel sestrám.¹⁹³

První půlnoční mši svatou po skončení války sestry slavily obzvlášť slavnostně. O půl dvanácté vyšel z kostela za zpěvu vánočních písní průvod sester do refektáře. Tam byly připraveny jesličky s Jezulátkem, kolem něhož se sestry shromáždily. Poté se celebrant modlil střídavě s řeholnicemi modlitby, které byly sepsané pro tento večer. Vybraná novicka pak nesla jesličky s Jezulátkem do kostela, přičemž sestry opět zpívaly radostné vánoční písně.¹⁹⁴

Kongregaci byly postupně v letech 1945–1948 vráceny všechny objekty, které zabrala německá armáda, a sestry se mohly opět naplno věnovat všem svým závazkům.¹⁹⁵ Sestry ani po válce nezůstaly lhostejné k vnějšímu světu, a proto se v lednu roku 1946 účastnily sjezdu zdravotních pracovníků ve Slezsku, kde se jednalo o preventivní zdravotnické péči. V únoru roku 1947 se sestry účastnily velké pracovní

¹⁸⁹ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 51.

¹⁹⁰ Její jméno je v kongregačním spisu začerněno a není čitelné. Sestry ji tím možná chtěly chránit před postihem v období komunistického režimu, in: *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 82.

¹⁹¹ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 82.

¹⁹² Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Schválení kongregace a další historické dokumenty.

¹⁹³ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 82.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 52.

¹⁹⁵ S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 134.

schůze řeholních ošetřovatelek, která se konala v Brně. Slabou stránkou se ukázala nejednota řeholí.¹⁹⁶

V roce 1947 dostaly dvě žádosti o převzetí nemocnic. První žádost přišla z Krásné Lípy u Rumburka, kde zůstali po odchodu německých sester z Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského bez ošetřovatelek. Druhá nabídka přišla z Liberce, do jehož velké nemocnice mohlo nastoupit okamžitě padesát sester. Obě žádosti musela ale představená zamítnout pro nedostatek schopného kongregačního dorostu, přestože situace ohledně počtu sester se začínala pomalu zlepšovat.¹⁹⁷

Zvýšené požadavky na ošetřovatelský personál vyvolaly po válce v život rozmanité kurzy. Zvláště kvalifikované sestry měly ještě absolvovat tzv. vyšší ošetřovatelskou školu, která posluchačkám poskytovala vědomosti nejen z oboru ošetřovatelství, ale i z moderní medicíny. Škola byla v Praze, a proto se řeholní instituce ucházely o ubytování a stravování v pražském mateřinci Šedých sester. Sestry poskytly pohostinství brněnským sestrám, redemptoristkám ze Slovenska, vincentkám, premonstrátkám a salvatoriánkám. Z vlastních řad poslala kongregace do vyšší ošetřovatelské školy pět sester. Poválečný rozmach ošetřovatelství přinesl i možnost zúčastňovat se zahraničních pracovních kurzů. Dvě sestry dostaly studijní stipendium na tříměsíční kurz do Bernu ve Švýcarsku. Kromě svého odborného vzdělání si rozšířily i všeobecné vzdělání – sestry navštívily Basilej, Curych a Freiburg.¹⁹⁸

První větší zájem státních institucí o řeholní pracovníky, respektive o jejich hmotné zajištění v ošetřovatelství, přišel v lednu roku 1947, kdy se mezi ministerstvy a kongregacemi diskutovalo o otázce platů. Většina řeholí se stavěla k otázce platů zamítavě a chtěla setrvat u vestiiáře.¹⁹⁹ Výši tohoto vestiiáře nechtěly nijak stanovovat a ponechávaly rozhodnutí na státních orgánech.²⁰⁰

V roce 1948 dostaly sestry zpětně příplatky na vestiiář. Generální představená použila peníze na podporu důležitých církevních akcí, jako byl například příspěvek na

¹⁹⁶ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 54, 82.

¹⁹⁷ S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 134; *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 54.

¹⁹⁸ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 84–85.

¹⁹⁹ Označení pro úhradu stravy, oděvu a bydlení. Vyplácen byl kongregaci za všechny sestry a disponovaly s ním představené. Jednotlivé sestry nevladnily žádné finanční prostředky, Vendula MALICHOVÁ, *Kongregace Milosrdných sester svatého Karla Boromejského v letech 1948–1968*, bakalářská práce, Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra církevních dějin a dějin křesťanského umění, Olomouc 2012.

²⁰⁰ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 53.

opravu Emauzského kláštera, ale splnila i přání sester penzistek, které poslala autokarem na Svatou Horu.²⁰¹ Starým ošetřovatelkám, kterým chybělo důkladnější teoretické vzdělání, se v tomto roce umožnilo, aby se po čtyřměsíčním kurzu vzhledem k velkým praktickým zkušenostem mohly ucházet o získání ošetřovatelského vysvědčení. Všechny Šedé sestry této možnosti využily, a proto můžeme říci, že všechny Šedé sestry v praktické službě byly prozkoušenými ošetřovatelkami.²⁰²

Život kongregace po únoru 1948 do pádu komunistického režimu

Veškerá obroda řádů a kongregací po válce skončila únorovým převratem, který znamenal začátek období perzekucí.²⁰³ Prvním projevem nových poměrů byla častá žádost nejrozmanitějších korporací a později i státu o poskytnutí části budov nebo kongregačního pozemku ve prospěch veřejných potřeb. V Pyšelích žádali hasiči kus zahrady, aby si v ní mohli postavit menší skladiště. Kongregace jim se souhlasem ministra zdravotnictví žádaný pozemek poskytla. Dne 1. dubna roku 1949²⁰⁴ byl oznámen zábor ošetřovatelské školy v Hradci Králové. Sestry si mohly ponechat jen to nejnnutnější, jinak výměrem okresního národního výboru přecházela celá budova i s inventářem do majetku státu. V květnu roku 1948 se v mateřinci ohlásila šestičlenná požární bezpečnostní komise, která provedla důkladnou prohlídku všech budov. O prohlídce byl pořízen zápis s připomínkami, které nařizovaly lepší přizpůsobení požárním předpisům. Tato komise ale s největší pravděpodobností připravovala podrobné informace o sídle mateřince pro záborovou akci Ústředního národního výboru města Prahy, neboť již po třech měsících, dne 17. srpna, se ve dveřích kláštera ohlásili zástupci Okresního národního výboru Prahy 1 a prohlásili, že budovy nutně potřebují a mateřinec bude přestěhován.²⁰⁵ Kongregace se proti zabrání velice bránila. Argumentovala tím, že dům v Bartolomějské je sídlem mateřince, odkud je řízena činnost kongregace, která má velký význam pro zdravotnictví, protože sestry pracují v četných léčebných ústavech. Druhým argumentem bylo, že je zde umístěn noviciát, kde se připravují na budoucí povolání novicky. Dále se kongregace bránila tím, že

²⁰¹ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 85.

²⁰² Tamtéž, s. 85.

²⁰³ S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 134.

²⁰⁴ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Historické dokumenty. Domy kongregace. Hradec Králové, ošetřovatelská škola.

²⁰⁵ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 57.

v objektu je umístěna Stanice charitního ošetřování nemocných v domácnostech, která byla vázána svou působností na Prahu, a sestřám nebylo sděleno, kam mají být přestěhovány. Posledním argumentem bylo oznámení, že objekt funguje jako domov pro zestárlé a práceneschopné sestry, které musí být zajištěny kongregací, protože jsou státem nezaopatřené.²⁰⁶ Nic to nebylo platné a objekty v Bartolomějské ulici v srpnu roku 1949²⁰⁷ připadly ministerstvu vnitra, které zde zřídilo vyšetřovny a vazební věznicí Státní bezpečnosti.²⁰⁸ V říjnu téhož roku byl zabaven kostel sv. Bartoloměje, kde bylo zřízeno skladiště.

Sestry se přestěhovaly do domu tzv. Jubilejního spolku ve Vršovcích v Obloukové ulici čp. 7, ale po necelém roce se v listopadu 1950 stěhovaly do bývalého kláštera voršilek v Ostrovní ulici v Praze 1. Přestože opuštění kláštera znamenalo ránu pro pravidelný řeholní chod konventu, sestry se nadále snažily plnit své povolání, stále pomáhaly – pro filiálku v Rychnově nad Kněžnou zakoupily monstranci, několik sester vykonalo s úspěchem zkoušky v ošetrovatelské škole.²⁰⁹ Při stěhování se zjistilo, že kongregace má mnoho nadbytečného nábytku, a tak ho představená rozdělila mezi potřebné. Bývalý premonstrát P. Leo Povolný neměl ve své kaplance ani nejnужnější zařízení, proto mu sestry poslaly železnou postel s matracemi a skříň. Kostel brněnských jezuitů obdržel antependium, kostel Panny Marie Vítězné dostal soupravu oblečení pro Jezulátko. V kostele sv. Bartoloměje bylo mnoho pěkných liturgických kusů nábytku, pontifikální křesla, koberce, ale i několik soch, které sestry teď nemohly využít, takže je půjčily kostelu sv. Kříže na Příkopech.²¹⁰

Kromě záboru majetku nebyly perzekuce zezáčátku nijak drastické, protože i komunistická vláda potřebovala zajistit péči o zdraví lidu, a to nešlo bez obětavých a vyškolených zdravotnic z řad řeholních sester.²¹¹

²⁰⁶ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Dokumenty. Vystěhování z Bartolomějské 1949, Vršovice 17. 9. 1949 – 25. 11. 1950, Ostrovní ulice 25. 11. 1950 – 14. 9. 1953.

²⁰⁷ Monika KIŠOVÁ, *Témata mariánské zbožnosti v lokalitách Klokoty a Lomec na Prachaticku*, bakalářská práce, Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav religionistiky, Brno 2006, s. 14.

²⁰⁸ S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 134.

²⁰⁹ S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 134; *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 57, 86.

²¹⁰ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 57, 87, 88.

²¹¹ S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 134.

Od 1. prosince roku 1950 vešlo v platnost nařízení o ohlašovací povinnosti řeholnic. Sestrám tak byl znemožněn volný pohyb mezi jednotlivými domy. Představená nemohla sestry překládat dle potřeby, ale musela mít ke všemu souhlas ze Státního úřadu pro věci církevní. Sestry se společně nemohly zúčastňovat duchovních cvičení, byl jim znemožněn volný výběr kněží pro duchovní správu. Některé byly dokonce přemlouvány k odchodu do civilu s příslibem, že budou moci zůstat v nemocnicích.²¹²

Podle nařízení Státního úřadu pro věci církevní ze dne 15. srpna 1953 bylo sestrám nařízeno přestěhovat se z Prahy do internačního kláštera v Broumově a současně byla zrušena filiálka ve Fulneku. Pražská budova současného mateřince byla určena ministerstvem školství za internát železničářské školy, a proto musela být do počátku září vyklizena. K odstěhování sester došlo definitivně dne 15. září.²¹³ Nové sídlo v Broumově nebylo připraveno pro život kongregace, nesplňovalo podmínky pro interní klášterní provoz. Budova broumovského kláštera byla osazena sestrami i z jiných kongregací – hlavně Školskými sestrami de Notre Dame a voršilkami. Šedým sestrám bylo v Broumově uvolněno druhé poschodí. Sestry musely bydlet po dvou i po třech – až doposud měla každá sestra vlastní pokojík. Osobní majetek, který se skládal z nejnútnejšího prádla a obuvi, měly uložený v kufrech, které z nedostatku místa musely stát na chodbě. Se svolením královéhradeckého biskupa Mořice Píchy sestry proměnily větší pokoj a předsíň v klášterní kapli, kam se s největším úsilím vešlo asi padesát sester, ostatní klečely nebo stály v chodbě. Protože přestárlé sestry vyčerpané dlouholetou službou mezi nemocnými nestačily samy obstarávat domácí práce, zažádala generální představená o povolání čtyř mladších sester na úklid, praní a žehlení prádla, pro pomoc v kuchyni a refektáři. Kromě problémů s nedostatkem místa musely sestry řešit i časté problémy s nefungujícími vodovody a elektrickým vedením, špatně instalovanými klozety, problém jim činilo vynášení uhlí ze sklepa do druhého patra – výtah byl nainstalován až později. V lednu roku 1955 vyšlo nařízení, že kongregace musí každoročně hlásit, kolik je sester na každé filiálce, jak se jmenuje představená filiálky a kdo jsou její rádkyně. V březnu roku 1955 bylo uspořádáno týdenní duchovní cvičení pro všechny broumovské sestry. Po zbytku roku probíhaly kratší turnusy pro

²¹² S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 134-135.

²¹³ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 135.

sestry z filiálek, které po několikaleté přestávce nutně rekolekce potřebovaly. V Broumově sestry oslavily 100. výročí založení kongregace. I přes ztížené podmínky se konala velká slavnost, na kterou přijely delegace sester z filiálek, které se mohly uvolnit, přijela generální vikářka brněnských sester, která jako dar přivezla kopii Pražského Jezulátka, dlouhou cestu sem z Prahy vážil ředitel Charity Jan Mára.²¹⁴

Přes internaci v Broumově stále většina sester pracovala v nemocnicích, které opouštěly až po uvedení dostatečného počtu civilních sester. Většinou za jednu řeholní sestru nastupovaly tři nebo čtyři civilní.²¹⁵ V roce 1951 byli nemocní epileptici ze sanatoria Valentinum, kde pracovaly Šedé sestry, rozpuštěni a budova byla zabráná státem. Sestry se vrátily do mateřince. Stejně tak byl zrušen lupusní²¹⁶ ústav v Motole v Praze o rok později. Nemocní byli přestěhováni do Nového Města nad Metují do bývalého chorobince a u nich působily jen dvě sestry. V roce 1954 musely sestry opustit dětskou nemocnici v Praze 2 a byly odstěhovány do Jedličkova ústavu v Lochovicích, kde převzaly ošetřování dle dobové terminologie úchylných dětí od tří do šesti let. O rok později byla na žádost generální představené zrušena malá filiálka ve Vojkově, kde byl ústav pro nemocné tuberkulózou, a tři sestry byly přiděleny státní fakultní nemocnici v Lochovicích. V červenci téhož roku musela kongregace po šedesáti letech působnosti opustit nemocnici v Hradci Králové, která byla proměněná ve vojenskou nemocnici. Sestry z ní byly převedeny do nemocnic v Jičíně, Chlumci nad Cidlinou, Rychnově nad Kněžnou a do plicního sanatoria v Žamberku. V roce 1954 sestry začaly působit v charitním ústavu v Janských Lázních, ve Velharticích v pavilonu pro léčbu tuberkulózy, který spadal pod sušickou nemocnici, a v Úsobí u Havlíčkova Brodu v ústavu pro nezhojitelně nemocné. Z benešovské nemocnice byly sestry nuceny odejít v roce 1957.²¹⁷ Ve většině případů odcházely sestry z nemocnic až v roce 1959, v Plzni dokonce až v roce 1962. Starší sestry byly odsouvány po svém odchodu z nemocnic právě do kláštera v Broumově, nebo do Oseka u Duchcova. Mladší sestry byly umisťovány do ústavů sociální péče, domova důchodců či ústavů pro mentálně

²¹⁴ S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 134; *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 113–126.

²¹⁵ S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 135.

²¹⁶ Systémový lupus erytematodes je odborný název nemoci, které se říká lupus. Jedná se o autoimunitní onemocnění, kdy imunita pacienta útočí proti vlastním tkáním různých orgánů.

²¹⁷ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 118, 121.

postíženou mládež.²¹⁸ V letech 1961–1966 některé sestry pracovaly pro národní podnik VEBA, bavlnářské závody.²¹⁹

Během uvolnění poměrů v roce 1968 sestry požádaly o navrácení domu v Poděbradech a na Zbraslavi a poukazovaly na jejich nezákonné zabránění. Jejich snaha byla neúspěšná. Ministerstvo zdravotnictví jim odepsalo: „*Oba objekty ve Zbraslavi a v Poděbradech, svého času převedené do resortu zdravotnictví, byly značným finančním nákladem adaptovány, jsou plně využity a slouží k navrácení zdraví trpících pacientů. Ve Zbraslavi je umístěno interní a chirurgické oddělení tamní nemocnice o 80 lůžkách, objekt v Poděbradech je využit k účelům lázeňského léčení.*“²²⁰

S nástupem normalizace přišla další vlna pronásledování, sledování a znemožňování volného pohybu.

V roce 1971 nařídil stát sestrám vystěhování z Broumova s tím, že si samy mají vyhledat nové působiště. Generální představená Dagmar Kösslová objížděla různá místa v republice a o pomoc se obrátila i na českobudějovického biskupa ThDr. Josefa Hloucha, který sestrám nabídl bývalý klášter oblátů v Kájově u Českého Krumlova. Žádost byla nakonec zamítnuta z politických důvodů, protože Kájov ležel poblíž vojenského pásma Boletice a sestry byly osoby „politicky nespolehlivé“. Byla jim nabídnuta budova v Novém Hradci, vila v Klánovicích či zámek Jesenný u Semil, ale všechny nabídky musely odmítnout kvůli malému prostoru. Nadějně vypadala vila ve Smidarech, ale z koupě na poslední chvíli sešlo na základě rozhodnutí ministerstva kultury.²²¹ Nakonec biskup Hlouch nabídl sestrám Lomec nedaleko Vodňan, aby si zde na církevních pozemcích u fary a školy vybudovaly svůj klášter. V době komunismu se jednalo o něco neobvyklého, protože v socialistické jurisdikci to bylo nemyslitelné. Nakonec se našla právní skulinka,²²² díky které bylo možné začít klášter budovat.

²¹⁸ S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 135; *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 135–139.

²¹⁹ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Dokumenty. Broumov (1953–1974).

²²⁰ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Dokumenty. Žádosti o vrácení našich domů (1968–1969).

²²¹ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Dokumenty. Žádosti o domy pro sestry při stěhování z Broumova.

²²² V rámci ministerstva kultury fungoval podnik Charita Praha, který mohl svépomocí budovat tzv. charitní budovy tím způsobem, že finanční prostředky na výstavbu, respektive úspory sester (mzdy za zdravotnickou a sociální službu) byly předány jedné ze sester, která soukromě prováděla výstavbu – od projednání stavby s úřady, zajištění dokumentace, stavebního povolení, vlastní realizaci stavby až po kolaudaci a uvedení stavby do provozu.

Protože byl zámeček pro provoz kláštera nevyhovující, muselo se začít značnými stavebními úpravami, které měl na starosti dalších patnáct let Zdeněk Jiráň z Českých Budějovic.

První tři sestry byly na Lomci ubytovány dne 24. září roku 1971 a měly připravit podmínky pro vybudování domova.²²³ Během let 1972–1973 přibylo ještě šest sester, které přišly z domů, které se rušily.²²⁴ V tomto období došlo i k revizi konstituce.²²⁵ K definitivnímu odstěhování z kláštera v Broumově došlo v létě roku 1974. Část kongregace odešla do kláštera v Oseku u Duchcova, kam první sestry přišly již v červenci roku 1971,²²⁶ a část na Lomec. Lomecký klášter se oficiálně v roce 1974 stal Charitním domovem pro řeholnice a byl vysvěcen Mons. Josefem Kavalem dne 3. listopadu roku 1979.²²⁷

V prvních letech bylo sestrám zakazováno zúčastňovat se veřejných bohoslužeb o lomeckých poutích. Do kostela směly pouze sestra varhanice a sestra kostelnice a ty byly poučeny, že po mši musí bez otálení a bez jakékoliv komunikace s návštěvníky ihned spěchat domů. V budově nedalekého libějovického zámku bylo po nuceném odchodu redemptoristů zřízeno výcvikové středisko pohraničí strážce – jejich úkolem bylo zapisovat čísla aut, která na Lomec přijížděla.²²⁸

V 80. letech byla generální představená pravidelně vyslýchána Státní bezpečností a v klášteře byly opakovaně prováděny domovní prohlídky, při kterých se hledala zakázaná náboženská literatury. Sestry byly pod neustálým dohledem a nesměly se volně pohybovat ani na mše do kostela v Lomci. Postupně se situace zlepšovala a v roce 1987 přišla nová „pracovní síla“, která byla později tajně přijata jako nová členka kongregace. V roce 1988 bylo oficiálně povoleno přijímat řeholní dorost a na jaře roku 1989 přišla do kongregace jedna uchazečka.²²⁹

²²³ S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 136-137, 139.

²²⁴ Mlada ŠIPANOVÁ, *Lomec. Poutní mariánské místo na jihu Čech*, Vodňany 2011, s. 57.

²²⁵ *Řehole a konstituce Kongregace Šedých sester Třetího řádu svatého Františka z Assisi*, Lomec 1980, s. 17.

²²⁶ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Dokumenty. Osek (1971–1993).

²²⁷ S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 136-137, 139.

²²⁸ Mlada ŠIPANOVÁ, *Lomec. Poutní mariánské místo na jihu Čech*, Vodňany 2011, s. 57-58.

²²⁹ S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004

Kongregace po roce 1989

Dne 19. července 1990 byl schválen zákon č. 298/1990 Sb. o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého. Na základě tohoto zákona byl sestrám v roce 1991 vrácen klášter²³⁰ v Praze v Bartolomějské ulici, který sloužil jako vězení Státní bezpečnosti, byly zde umístěny vyšetřovací místnosti a kanceláře. Na konci srpna téhož roku se sem přistěhovaly první sestry z Lomce, aby zde vytvořily první malou komunitu, přestože zde stále byla fungující policejní stanice s vězeňskými celami. Postupně přibýly další dvě sestry. V říjnu roku 1993 byly prostory tak upravené, že se do kláštera mohly nastěhovat sestry z Oseka u Duchcova a obnovil se zde klášterní život se vším všudy.²³¹ V roce 2002 bylo přestěhováno dvanáct sester z Prahy do Lomce, aby starší a nemocné sestry žily v jednom domově.²³²

Mezi lety 1995–2001 fungovala menší komunita sester v Českých Budějovicích. Tři sestry se vrátily k původnímu poslání a pracovaly v nemocnici. Nebyl zde zakoupen žádný dům pro sestry, žily ve dvou pokojích nemocniční ubytovny. Sestry se v roce 2011 vrátily zpět do Lomce a do Prahy.²³³

Sestry se snažily od počátku 90. let komunikovat se svým okolím, a proto vydávaly od roku 1990 měsíčník *Ave z Lomečku*, který zachycoval poutní dění ve farnosti i život sester.²³⁴ Po revoluci se postupně začaly hlásit žadatelky – nově

v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 135, 139, 141.

²³⁰ Součástí řeholního domu byly tyto stavby a pozemky, které všechny byly navráceny:

čp. 294 budova se stavební plochou č.k. 299,

čp. 296 budova se stavební plochou č.k. 297,

čp. 308 klášter Šedých sester se stavební plochou č.k. 300,

čp. 293 budova se stavební plochou č.k. 301,

č.k. 303 zahrada, in: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. Digitální knihovna. FS ČSFR 1990–1992. Tisky [online], [cit. 28. 3. 2016], dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t0011_02.htm.

²³¹ S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 142.

²³² Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka. Historie. Od r. 1989 [online], [cit. 28. 3. 2016], dostupné z: <http://www.sedesestry.cz/historie/od-r-1989/>.

²³³ S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 142.

²³⁴ S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 141, 144.

přihlášených bylo čtrnáct. Některé sestry ale nenašly naplnění svých představ, a proto odešly nebo byly propuštěny. Ke dni 1. ledna 1990 kongregaci tvořilo 112 sester, ke dni 1. ledna 2004 jich bylo 40 a k listopadu téhož roku 33.²³⁵

V současné době žijí sestry na dvou místech – na Lomci u Vodňan a v Praze v Bartolomějské ulici.²³⁶ Kongregace čítá sedmnáct sester. Dvanáct jich žije na Lomci a pět v Praze. Na Lomci se sestry starají o poutní místo, kostel a provádí turisty. V klášteře se konají víkendová nebo týdenní duchovní cvičení pro sestry, kněze a i laiky. Dvě sestry jezdí pravidelně jednou týdně do hospice, kde pracují jako ošetřovatelky a doprovázejí umírající. Jedna sestra jezdí jednou týdně do vazební věznice v Českých Budějovicích, kde pracuje jako kaplanka. O osm starších sester ostatní sestry pečují. V Praze sestry pracují v nemocnici Pod Petřínem a jedna sestra učí náboženství na církevní základní škole voršilek. Sestry pečují o klášterní kostel sv. Bartoloměje, kde je denně sloužena mše a adorace, v kryptě pod kostelem probíhají různá modlitební setkání nebo setkání studentů.²³⁷

²³⁵ S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 141.

²³⁶ Tamtéž, s. 141.

²³⁷ Děkuji sestře Kláře za poskytnutí aktuálních informací.

DOMY KONGREGACE A JEJICH HISTORIE

Mateřince

Místo, kde sídlí generální představená s generální radou, se nazývá mateřinec kongregace.²³⁸

V období let 1859–1949 byl mateřinec umístěn v Bartolomějské ulici v Praze 1. Součástí byl i kostel sv. Bartoloměje a postupně byly přikupovány sousední domy, které se několika přestavbami propojily až do dnešní Konviktské ulice. Po znárodnění se místo mateřince měnilo a v roce 1971 se sestry přestěhovaly do Lomce u Vodňan. Přestože po roce 1990 získaly zpět objekty v Bartolomějské ulici, v současnosti se místo mateřince a noviciátu nachází v Lomci.²³⁹

Bývalý jezuitský konvikt u kostela sv. Bartoloměje

Konvikt před příchodem kongregace

První mateřinec sester vznikl v části bývalého jezuitského konviktu u kostela sv. Bartoloměje, podle něhož získala ulice Bartolomějská své jméno.²⁴⁰

Archeologický výzkum prokázal v místech konviktu zástavbu již z druhé poloviny 12. století, ve středověku zde stálo pět nebo šest domů a kaple sv. Máří Magdalény, sv. Affry a sv. Marie Egyptské.²⁴¹

Na místě konviktu je lokalizován Milíčův Jeruzalém.²⁴² Pražský kanovník a místokancléř královského dvora Jan Milíč z Kroměříže tu z peněžitých darů nechal vystavět dům kajícím se ženám.²⁴³ Po jeho smrti v roce 1374 předal Karel IV. dům

²³⁸ S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 133.

²³⁹ S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 133; S. M. Mlada ŠIPANOVÁ, *Lomec. Poutní kostel Jména Panny Marie*, Lomec 2004, s. 60.

²⁴⁰ František RUTH, *Kronika královské Prahy a obcí sousedních. Díl I, Ulice Anenská – Karlov*, Praha 1995, s. 28; Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 554.

²⁴¹ Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 554.

²⁴² Tamtéž, s. 554.

²⁴³ František RUTH, *Kronika královské Prahy a obcí sousedních. Díl I, Ulice Anenská – Karlov*, Praha 1995, s. 29.

cisterciákům ke zřízení koleje sv. Bernarda, která zde fungovala do roku 1420.²⁴⁴ V roce 1443 byly domy čp. 308–309 věnovány chudým pobožným ženám, které se oddaly Bohu.²⁴⁵

V 16. století nejspíše došlo k částečnému stavebnímu sjednocení dosavadních osamocených objektů, protože v polovině 17. století stály na parcele konviktu a přilehlého kostela dva stavební celky, které patřily světským majitelům. Jeden z nich získali jezuité v roce 1659, druhý přikoupili v roce 1669 a přenesli sem svůj konvikt, který původně měli při klementinské koleji.²⁴⁶ V následujících letech podnikli jezuité rozsáhlou přestavbu. Jako první byl zřejmě vybudován kostel, jehož počátky Herain bez udání pramene dává do roku 1660. Při západní straně parcely vzniklo nové mohutné křídlo s refektářem, kuchyní a celami v patrech. Přestavba pokračovala i v první polovině 18. století, v letech 1726–1731 Kilián Ignác Dientzenhofer radikálně přebudoval starší kapli a novostavba v barokním slohu²⁴⁷ byla posvěcena dne 24. července roku 1731. V poslední etapě byla vybudována dvoupatrová věž, kterou snad můžeme připsat architektu z okruhu stavitele Dientzenhofera.²⁴⁸

Po zrušení jezuitského řádu v roce 1773 byl konvikt o tři roky později rozprodán ve veřejné dražbě a došlo k jeho postupné adaptaci na byty a dílny. Kostel a s ním sousedící budova čp. 293/I zůstaly ve správě c. k. administrace a později Studijního fondu.²⁴⁹ Kostel byl odsvěcen, stolice z něho prodány do kostela sv. Ducha za 30 zlatých a bylo zde skladiště a tiskárna²⁵⁰ školních knih – obojí sem bylo přeneseno z Klementina.²⁵¹

Bývalý konvikt, respektive jeho refektář, se na konci 18. století stal vyhledávaným hudebním sálem, ve kterém koncertovali například Ludwig van

²⁴⁴ Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*. Praha 1997, s. 554.

²⁴⁵ František RUTH, *Kronika královské Prahy a obcí sousedních. Díl I, Ulice Anenská – Karlov*, Praha 1995, s. 29.

²⁴⁶ František RUTH, *Kronika královské Prahy a obcí sousedních. Díl II, Karlova třída – U Půjčovny*, Praha 1995, s. 592; Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 554.

²⁴⁷ František RUTH, *Kronika královské Prahy a obcí sousedních. Díl I, Ulice Anenská – Karlov*, Praha 1995, s. 28.

²⁴⁸ Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 554.

²⁴⁹ Tamtéž, s. 554–555.

²⁵⁰ František RUTH, *Kronika královské Prahy a obcí sousedních. Díl II, Karlova třída – U Půjčovny*, Praha 1995, s. 593.

²⁵¹ František RUTH, *Kronika královské Prahy a obcí sousedních. Díl I, Ulice Anenská – Karlov*, Praha 1995, s. 28; František RUTH, *Kronika královské Prahy a obcí sousedních. Díl II, Karlova třída – U Půjčovny*, Praha 1995, s. 593.

Beethoven, Hans von Büllow, Arthur Rubinštejn, Ferenc Liszt či Richard Wagner.²⁵² V roce 1835 zde byla šermířská stavovská škola²⁵³ a dne 5. února roku 1840 byl v sále uspořádán první český bál.²⁵⁴ Působila zde i varhanická škola, mezi jejíž žáky patřil například Antonín Dvořák, a oddíl klavírní konzervatoře.²⁵⁵

Již na začátku roku 1850 žádali obyvatelé z okolí kostela sv. Bartoloměje pražskou konzistoř, aby byl kostel znovu otevřen a vysvěcen. Rakouské ministerstvo kultu ale žádost zamítlo. Až zájem baronky Gabriely Thysenbaertové donutil pražskou konzistoř něco udělat se stavem kostela. Baronka požadovala navrácení kostela bohoslužebnému užívání a nastínila projekt ústavu pro nemajetné kněze, penzisty. Nakonec byl kostel Studijním fondem baronce v roce 1854 prodán za 4 736 zlatých s podmínkou, že bude vždy sloužit jen náboženským účelům.²⁵⁶ V listopadu téhož roku baronka kostel přenechala půjčkou se vším liturgickým vybavením Týnskému bratrstvu lásky k bližnímu.²⁵⁷ Výbor spolku se zaručil, že bez vědomí majitelky nepodnikne v kostele žádné změny, že bude udržovat chrámový inventář v pořádku a klíče bude uchovávat u vrátného domu čp. 291. Duchovním tohoto spolku byl P. František Havránek, který se stal spojovacím článkem mezi kostelem sv. Bartoloměje a vznikající družinou ošetřovatelek, kterým byl duchovním rádcem.²⁵⁸

²⁵² Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 555; *Dny evropského dědictví. MČ Praha 1. 1998–2007* [online], [cit. 29. 3. 2016], dostupné z: http://www.praha1.cz/cps/media/EHD_1998-2007.pdf.

²⁵³ František RUTH, *Kronika královské Prahy a obcí sousedních. Díl II, Karlova třída – U Půjčovny*, Praha 1995, s. 593.

²⁵⁴ Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 555.

²⁵⁵ František RUTH, *Kronika královské Prahy a obcí sousedních. Díl II, Karlova třída – U Půjčovny*, Praha 1995, s. 593; *Dny evropského dědictví. MČ Praha 1. 1998–2007* [online], [cit. 29. 3. 2016], dostupné z: http://www.praha1.cz/cps/media/EHD_1998-2007.pdf.

²⁵⁶ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 2.

²⁵⁷ Tento spolek byl založen na konci 18. století staropražským občanem Matějem Václavkou. Jeho posláním bylo za malý roční poplatek svým většinou sociálně slabým členům vypravit slušný křesťanský pohřeb a pomáhat duším mešními oběťmi. Původně měli bohoslužby v Týnském kostele, ale častým sloužením zádušních mší zasahovali do funkcí farního duchovenstva, a proto přenesli své bohoslužby nejprve do kostela sv. Ignáce a později do kostela sv. Klimenta. Nakonec ani zde nebyli vítáni a vedoucí bratrstva se obrátil na baronku Thysenbaertovou, in: *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 2-3.

²⁵⁸ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 2-3.

Mateřinec Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka

V roce 1863 zakoupila Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka budovu čp. 308 v Bartolomějské ulici západně od kostela a zřídila si zde svůj klášter.²⁵⁹ Postupně sestry skupovaly další domy a v 90. letech 19. století proběhla sjednocující přestavba, o které bylo podrobněji psáno v předcházející kapitole.²⁶⁰

Sestry zde žily do roku 1949, kdy byl konvent a kostel zabaven ministerstvem vnitra, které zde zřídilo vyšetřovny a vazební věznicí Státní bezpečnosti. Objekt byl poté upravován v 50. až 70. letech 20. století. Kostel byl například přeměněn na skladiště a bylo z něj odstraněno původní zařízení. Bylo zde umístěno studio loutkového filmu, které proslavil malíř a režisér Jiří Trnka.²⁶¹

Teprve po roce 1990 byl objekt vrácen kongregaci.²⁶² Kostel byl opět posvěcen a navrácen ke svému účelu dne 18. dubna roku 1998 kardinálem Miloslavem Vlkem.²⁶³

Kostel sv. Bartoloměje

Velice zajímavou součástí areálu konviktu je kostel sv. Bartoloměje a k němu kolmo přiléhající západní raně barokní budova. Pozoruhodnými fasádami se tyto stavby obrací do dvora, nikoliv do Bartolomějské ulice.²⁶⁴ Bylo to z důvodu, že průčelí situované do ulice nepřipouštělo možnost využití – těsná ulice nedávala možnost k výraznému vizuálnímu účinku na kolemjdoucí.²⁶⁵ Samotná budova vznikla někdy v 80. až 90. letech 17. století a ze stejné doby pochází i základ členění dvorní fasády, která je doplněná v nikách a na atice sochy dvanácti apoštolů, Panny Marie a Krista, které vznikly v dílně Matouše Václava Jäckla ve 30. letech 18. století.²⁶⁶

Svoji dnešní podobu kostel získal během výše zmíněné Dientzenhoferovy přestavby. Vnitřní dispozici kostela řešil vložením nových vnitřních konstrukcí a tak

²⁵⁹ František RUTH, *Kronika královské Prahy a obcí sousedních. Díl I, Ulice Anenská – Karlov*, Praha 1995, s. 28.

²⁶⁰ Viz přílohy, Obrázky č. 9-12.

²⁶¹ Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 555.

²⁶² Tamtéž, s. 555.

²⁶³ Mlada ŠIPANOVÁ, *Lomec. Poutní mariánské místo na jihu Čech*, Vodňany 2011, s. 82.

²⁶⁴ Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 555.

²⁶⁵ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 109.

²⁶⁶ Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*. Praha 1997, s. 556.

dosáhl dynamického prostoru při zachování vnějších stěn. Vnitřní prostor doplňuje architektonické článkové z umělého mramoru.²⁶⁷

Na hlavním oltáři byl původně zobrazen obraz Ecce homo,²⁶⁸ ten byl ale nahrazen obrazem s motivem patrona kostela sv. Bartoloměje od Josefa Hellicha z roku 1866. Původní obraz byl umístěn na oratorium.²⁶⁹ Hellichův obraz byl později nahrazen obrazem Josefa Mathausera se stejným námětem.²⁷⁰ Na postranním oltáři nalezneme od Josefa Hellicha obraz sv. Františka Serafinského. Na druhém postranním oltáři je obraz Nejsvětějšího Srdce Páně od Hugo Seidla. Kongregační kronika uvádí ještě obraz Neposkvrněného Početí Panny Marie.²⁷¹ Na stropě je velkolepá, ale silně porušená freska od Václava Vavřince Reinera s námětem umučení sv. Bartoloměje. Čtyři kartušové výplně v rozích stropního obrazu znázorňují ve zkratce apoštolův život. Na prvním obraze je zachycena jeho cesta do Indie, na druhém křtí, na třetím čte a obhajuje Matoušovo evangelium a v posledním už je zachyceno jeho až do pasu skalpované tělo.²⁷² Darem kostel získal sochu sv. Jana Nepomuckého a sochu Panny Marie Lurdské. V roce 1908 byla zakoupena socha Královny máje a zlatem vyšívaný červený parament s dalmatikami ozdobenými obrazy sv. Františka a sv. Kláry. Do kostela byly postaveny Jindřichem Šifnerem nové varhany.²⁷³ V roce 1913 byly zakoupeny nové jesličky a o rok později byly zakoupeny sochy Božského Srdce Páně, sv. Josefa, sv. Anny, sv. Jana Nepomuckého a sv. Václava. Většinou se jednalo o práci z tyrolských dílen.²⁷⁴ Kromě výzdoby došlo i k zavedení elektrického osvětlení, byly odstraněny plynové hořáky nad lavicemi a dosud tmavá okna byla osazena novým silným křišťálovým sklem.²⁷⁵ Počátkem 20. let se do Čech začala šířit úcta sv. Terezičky od Ježíška, a proto velebná matka zakoupila pro kostel a postranní oltář sochu této svěřice. Velkými opravami, které byly vyčísleny na 70 000 korun, prošel kostel v roce 1934. Tyto opravy

²⁶⁷ Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 556.

²⁶⁸ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 111.

²⁶⁹ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, *Kronika 1852–1903*; František RUTH, *Kronika královské Prahy a obcí sousedních. Díl I, Ulice Anenská – Karlov*, Praha 1995, s. 28.

²⁷⁰ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 28.

²⁷¹ František RUTH, *Kronika královské Prahy a obcí sousedních. Díl I, Ulice Anenská – Karlov*, Praha 1995, s. 28-29; *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 112.

²⁷² Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 556.

²⁷³ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 28, 110, 112.

²⁷⁴ V tomto údaji se liší starší a mladší kronika. Zápis ze starší kroniky tvrdí, že tyto sochy byly do kostela instalovány v roce 1880. Mladší zápis mluví o roce 1914. Ve své práci jsem dala za pravdu mladší kronice, protože její autor používal k sepsání více zdrojů, které byly v kronice uvedeny.

²⁷⁵ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 29, 113.

měla na starosti firma Břetislava Kafky z Červeného Kostelce. Protože v této době již existoval Státní památkový ústav, všechny práce na kostele byly usměrňovány pokyny ústavu. Byla zhotovena nová kazatelna s bohatou řezbářskou výzdobou, presbytář byl oddělen od chrámové lodi novou mřížkou. Stará kazatelna a mříž byly darovány františkánům, kteří je použili ve svém novém kostele na Spořilově. Všechny kusy nábytku byly odborně vyčištěny, napuštěny a vyleštěny, pokud barokový dekor používal zlato, dotyčné plochy byly pokryty zlatem.²⁷⁶

Bohužel z původního zařízení se do současnosti zachovaly jen konstrukce oltářů.²⁷⁷

Lomec u Vodňan

Prvopočátky tohoto místa spadají do 6. až 9. století. Z této doby se na mírném svahu lomeckého lesa našlo šedesát dva slovanských mohyl. Jméno Lomec se traduje od konce 14. století a je jím nazýván rulový, 515 metrů vysoký vrch, který dostal název podle nedalekého lomu, kde se těžil kámen – pravděpodobně pro potřeby místních lidí. Lomec spadal pod obec Libějovice, která postupně patřila Malovecům (1352–1557), Rožmberkům (1557–1610), Janu hraběti Zrinskému (1610–1612), Švamberkům (1612–1621), Buquoyům (1621–1801) a Schwarzenbergům (1801–1924). Právě za vlastnictví posledních dvou rodů dosahovala obec a přiléhající panství svého největšího rozkvětu. Rod Buquoy realizoval v Libějovicích řadu stavebních a krajinářských úprav, které se dochovaly dodnes, a jednou z významných vybudovaných staveb je kostel Jména Panny Marie v Lomci. Kostel a okolí bylo zvelebováno i za Schwarzenbergů, kdy si Adolf Josef ze Schwarzenberga zvolil Libějovice za své letní sídlo.²⁷⁸

Kostel

Dominantou místa je vrcholně barokní²⁷⁹ poutní kostel, který nechal založit Filip Emanuel, hrabě Buquoy, který tak naplnil slib svého otce Karla Buquoye,²⁸⁰ jenž podle legendy složil na rozbouřeném moři slib, že pokud vyvázne živý, nechá postavit

²⁷⁶ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 39, 113–114.

²⁷⁷ Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 556.

²⁷⁸ S. M. Mlada ŠIPANOVÁ, *Lomec. Poutní kostel Jména Panny Marie*, Lomec 2004, s. 7–8; Mlada ŠIPANOVÁ, *Lomec. Poutní mariánské místo na jihu Čech*, Vodňany 2011, s. 49.

²⁷⁹ Mlada ŠIPANOVÁ, *Lomec. Poutní mariánské místo na jihu Čech*, Vodňany 2011, s. 14.

²⁸⁰ Tamtéž, s. 13.

mariánskou kapli a v něm na oltáři umístí milostnou sošku.²⁸¹ V tu chvíli se podle legendy bouře uklidnila a všichni byli zachráněni.²⁸²

Podle farní pamětnice se v roce 1690 hledalo vhodné místo pro stavbu a počátkem května roku 1692 mělo dojít k slavnosti položení základního kamene. Zvláštní je, že pražská konzistoř vydala svolení ke stavbě až v roce 1696. Stavba nejspíše začala příštího roku. Není jasné, proč bylo znovu požadováno na konzistoři svolení, které stavebník vzápětí obdržel dne 4. června roku 1699. Znovu se světil základní kámen na konci června roku 1699. Podle farní kroniky byla téměř celá stavba dokončena příští rok – chyběly jen kamenické práce. V roce 1701 nechal stavebník vložit do lucerny pamětní listinu, která je zajímavá tím, že za architekta stavby označuje samotného hraběte Filipa Emanuela. Půdorysné řešení vychází buď z tvaru přívěsku, ke kterému se otec zakladatele podle legendy modlil, nebo z půdorysu tabernákového hlavního oltáře odvozeného z Berniniho oltáře v římském svatopetrském chrámu. Stavbu po zednické stránce vedl Matthäus Tischler z Rožmberka,²⁸³ po tesařské stránce Martin Pichler z Frymburka a kamenické práce měl na starosti Jan Plánský.²⁸⁴ V září roku 1704 byl kostel za účasti mnoha poutníků z širokého okolí vysvěcen. Obřad vedl prachatický děkan Jan Schattauer, který kostel zasvětil Jménu Panny Marie.²⁸⁵

Kostel je proveden jako soustředná stavba, jejíž půdorys tvoří v základu čtyřúhelník. Věž kostela má cibulovitou podobu a je podélně členěna. V úžlabinách jsou čtyři jiné cibulovité věžičky, na každé z nich je nasazen štítek v podobě slunce, na němž je z jedné strany obraz Panny Marie a z druhé buquoyský erb. Zakončení všech věží nese podobu lucerny, hlavní věž je zakončena španělským křížem. Vchody do kostela

²⁸¹ Jedná se o kopii sošky Panny Marie de Foya z Bruselu. Jemně vyřezávaná soška je vysoká dvacet centimetrů, v levé ruce drží dítě Ježíše, v pravé ruce žezlo. V tom se liší od originálu, kde malý Ježíš spočívá na pravé ruce a objímá dlaní královské jablko. Několik dalších kopií se vyskytuje i na dalších místech České republiky – v kostele sv. Mikuláše v Praze, ve Vojslavicích u Želivi nebo na poutním místě v Hlubokých Mašůvkách, in: S. M. Mlada ŠIPANOVÁ, *Lomec. Poutní kostel Jména Panny Marie*, Lomec 2004, s. 9; Markéta MALCOVÁ, *Založení poutního místa v Hlubokých Mašůvkách v kontextu proměn konfesijní identity v pobělohorském období*, diplomová práce, Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra historie, Brno 2014, s. 96.

²⁸² S. M. Mlada ŠIPANOVÁ, *Lomec. Poutní kostel Jména Panny Marie*, Lomec 2004, s. 10; Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 351-352.

²⁸³ Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 352.

²⁸⁴ Mlada ŠIPANOVÁ, *Lomec. Poutní mariánské místo na jihu Čech*, Vodňany 2011, s. 14.

²⁸⁵ Mlada ŠIPANOVÁ, *Lomec. Poutní mariánské místo na jihu Čech*, Vodňany 2011, s. 16; Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 352.

jsou vybudovány ze všech čtyř světových stran, což má symbolizovat čtyři evangelisty.²⁸⁶

Dominantou interiéru kostela je celodřevěný, uprostřed stojící hlavní oltář, který vyhotovil řezbář Jan Wauscher z Lince. Jedná se o zmenšenou napodobeninu Berniniho papežského oltáře v chrámu sv. Petra v Římě. Kolem oltáře se tyčí čtyři mohutné sloupy zdobené korunami, révou a umělými hlavicemi. Na vrcholu sloupů drží čtyři velcí andělé věnce ze zlaceného akantu. Na jejich konci je zavěšen osmiboký svatostánek v podobě lucerny. Do horní zasklené části svatostánku byla při svěcení chrámu uložena soška Panny Marie, dolní část slouží k uchovávání nejsvětější svátosti. Čtyři andělé po stranách svatostánku nesou trůn Krista a Panny Marie, na podstavcích oltářních sloupů hledí okřídlené hlavy andělů. Oltář byl zhotoven za jeden rok, ale pozlacení se dočkal až po pěti letech. Oltář je unikátní tím, že zde byl uplatněn starokřesťanský zvyk, kdy je svatostánek zavěšen nad oltářním stolem. Tomuto typu oltáře se říká tzv. baldachýnový oltář a jedná se o méně častý typ.²⁸⁷

V roce 1754 bylo na klenbu vymalováno osm fresek s mariánskými náměty. Na postranních oltářích nalezneme vlevo sv. Kateřinu a sv. Barboru, vpravo sv. Vojtěcha a sv. Václava. Je zde umístěn i obraz sv. Jana Nepomuckého. V oltářních kamenech jsou uloženy ostatky sv. Celestina, sv. Klementina a sv. Floriána. Při příležitosti tisíciletého výročí úmrtí sv. Metoděje v roce 1885 byl levý postranní oltář obohacen o sochy sv. Cyrila a Metoděje. V roce 1906 bylo na křtitelnici pořízeno sousoší křtu Ježíše Krista a o tři roky později byla na postranní oltář sv. Jana Nepomuckého umístěna socha sv. Josefa. V interiéru kaple je i několik darů od místních farníků. Jedním z darů jsou sochy božského Srdce Páně a Srdce Panny Marie, které nechali zhotovit zdejší farníci ze svých prvních vydělaných peněz z Ameriky, které poslali domů právě za tímto účelem. Druhým darem jsou broušená skla k trůnu sošky Panny Marie, zhotovená sklenářem z Vodňan Ladislavem Kadlecem. Ten si tím splnil slib, který učinil jako voják v Albánii během první světové války, že pokud se šťastně vrátí domů, daruje kostelu nová skla a osobně je zasadí. V interiéru kostela nalezneme dále sochu Tělo Pána Ježíše do Božího hrobu a sochu sv. Terezie z Lisieux, které zhotovil Břetislav Kafka z Červeného Kostelce. V roce 1944 přivezl malíř Václav Müller z Trutnova velký obraz Panny Marie Lomecké, aby návštěvníci lépe poznali podobu

²⁸⁶ Mlada ŠIPANOVÁ, *Lomec. Poutní mariánské místo na jihu Čech*, Vodňany 2011, s. 14-16.

²⁸⁷ Tamtéž, s. 17-18.

milostné sošky, která byla malých rozměrů a byla těžko vidět. Po druhé světové válce vyřezal Břetislav Kafka křížovou cestu, jež původně měla být umístěna venku na cestě od kostela k hřbitovu, ale komunistický režim to nedovolil, a proto ji dnes najdeme přímo v kostele.²⁸⁸

V roce 1720 proběhla stavba sakristie, která opakovala prostorové řešení lodi. Ještě později, v roce 1735, vznikla schodišťová věžička a byla zřízena kruchta. Pozdější úpravy z let 1798, 1846–1852, 1891–1893 a 1936 se vzhledu kaple nijak nedotkly.²⁸⁹ Poslední oprava kostela byla provedena v roce 1995.²⁹⁰

Další budovy areálu

Poblíž kaple stojí původní lovecký zámček, který nechal vystavět bratr Emanuela Buquoye hrabě Albert v letech 1709–1710. Jedná se o dvoupatrovou budovu s vysokým štítem a volutovými křídly, štít zdobí buquoyský erb. Vrchnost zde ráda trávila horká léta.²⁹¹

Po smrti hraběte Alberta nebyl o zámček zájem, a proto se podařilo vyprosit, aby zde mohli bydlet kněží, kteří díky tomu nemuseli denně dojíždět z Libějovic. Po tomto dovolení se ze zámku stává fara.²⁹²

Na konci 18. století je v bočním křídle zámčku na levé straně přistavěna škola, které se později přezdívalo stará. V roce 1903 byla k pravé straně přistavěna nová jednopatrová škola a hned vedle ní byl zřízen byt pro učitele. Přestože sem chodilo málo dětí a několikrát se uvažovalo o jejím zrušení, definitivně zrušena byla až v roce 1963.²⁹³

Součástí areálu je zvonice stojící asi padesát metrů od kostela, která byla postavena ve 30. letech 20. století. Je vysoká dvacet devět metrů a původně byly tři zvony umístěny ve výšce dvaceti metrů. Podle jednoho z návrhů zde měla být turistická rozhledna, ale to farář rázně odmítl. K vysvěcení zvonů došlo v srpnu roku 1939. Už v březnu roku 1942 byly zvony sejmuty a odebrány na válečné účely. Po válce sem byl

²⁸⁸ Mlada ŠIPANOVÁ, *Lomec. Poutní mariánské místo na jihu Čech*, Vodňany 2011, s. 18-20.

²⁸⁹ Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 352.

²⁹⁰ Mlada ŠIPANOVÁ, *Lomec. Poutní mariánské místo na jihu Čech*, Vodňany 2011, s. 17; Viz přílohy, Obrázky č. 13 a č. 14.

²⁹¹ Mlada ŠIPANOVÁ, *Lomec. Poutní mariánské místo na jihu Čech*, Vodňany 2011, s. 21.

²⁹² Mlada ŠIPANOVÁ, *Lomec. Poutní mariánské místo na jihu Čech*, Vodňany 2011, s. 21; Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 352.

²⁹³ Mlada ŠIPANOVÁ, *Lomec. Poutní mariánské místo na jihu Čech*, Vodňany 2011, s. 21.

dovezen jeden zvon ze Svaté Hory. Pochází z roku 1661 a je starší než samotný vedle stojící kostel. O hlavní pouti v roce 1974 byly posvěceny dva nové zvony ulité v Německu.²⁹⁴

Lomec po příchodu sester

V roce 1971 bylo místo přiděleno Kongregaci Šedých sester III. řádu sv. Františka.²⁹⁵

Zámeček byl pro provoz kláštera zcela nevyhovující, a proto muselo dojít ke značným stavebním úpravám, kterými byl pověřen na doporučení českobudějovického biskupa ThDr. Josefa Hloucha stavební technik Zdeněk Jiráň z Českých Budějovic. Byla zřízena kaple, kuchyň a jídelna. Současně byla provedena oprava fasády a obnoveny všechny zdobné prvky ve stylu bývalého zámečku. Stará škola byla rozšířena a provedena nástavba prvního patra. Tím byla stavba architektonicky řešena ve stejném stylu jako již stávající nová škola. V budově nové školy se třídy jak v přízemí, tak v prvním patře přepažily a vzniklo několik pokojů. Propojením dosud jednotlivých budov spojovacími trakty vznikl ucelený areál kláštera, a dokonce vznikla i malá rajská zahrada. Další výstavba souvisela s technickým zázemím budov – byla vybudována nová kanalizace včetně čističky odpadních vod, nové vodovodní přípojky od vodojemu a došlo na rekonstrukci kotelny. Rekonstrukce probíhala v letech 1978–1983.²⁹⁶

Lomec se od svého založení stal regionálně významným poutním místem, a to se nezměnilo ani vybudováním kláštera Šedých sester. Poutní venkovní bohoslužby byly od roku 1970 zakázány a k jejich obnovení došlo při hlavní pouti v roce 1988.²⁹⁷ Protože kapacita kostela nedostačovala během poutí, začalo se v 90. letech uvažovat o vybudování vhodné stavby. Výstavbou byl pověřen Ing. arch. Antonín Malec. Centrem stavby je kamenný oltář, u něhož se slaví eucharistická oběť. Oltář je doplněn symbolem ICHTHYS.²⁹⁸ Věrnost a úctu vyjadřují symboly prstenů na věžičce, které

²⁹⁴ Mlada ŠIPANOVÁ, *Lomec. Poutní mariánské místo na jihu Čech*, Vodňany 2011, s. 22-23.

²⁹⁵ Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 352.

²⁹⁶ Mlada ŠIPANOVÁ, *Lomec. Poutní mariánské místo na jihu Čech*, Vodňany 2011, s. 23-24.

²⁹⁷ Tamtéž, s. 78-79.

²⁹⁸ Ježíš Kristus, Boží syn, Spasitel, in: Mlada ŠIPANOVÁ, *Lomec. Poutní mariánské místo na jihu Čech*, Vodňany 2011, s. 25.

jsou řazeny směrem k nebi. K vysvěcení celého areálu došlo při májové pouti v květnu roku 2001.²⁹⁹

V současnosti je Lomec znám svými prvními mariánskými sobotami, jejichž počátek se datuje do března roku 1988. Pravidelně se konají poutě každou první sobotu v měsíci. Od října roku 1992 se zde konají každého třináctého dne v měsíci v den výročí prvního zjevení Panny Marie ve Fatimě tzv. Fatimské dny. V létě se sem konají individuální poutě z různých míst Čech i Moravy, ale přijíždí i poutníci z Rakouska a Německa.³⁰⁰

V roce 2006 byla po pravé straně cesty směrem ke hřbitovu umístěna venkovní křížová cesta od P. Patrika Maturkaniče. Ve stejném roce byla dokončena a slavnostně posvěcena meditační zahrada se sedmi zastaveními ze života Panny Marie a jednoduchým křížem.³⁰¹

Filiální domy

Když se zvýšil počet sester a došlo k nárůstu jejich činnosti, začaly vznikat filiální domy.³⁰² Založit je mohla jen vrchní představená se souhlasem své rady a s písemným svolením diecézního biskupa.³⁰³ Velmi dlouho je sestry odmítaly, a to z toho důvodu, že jejich hlavní činností byla starost o nemocného doma, v jeho prostředí. První nabídku z roku 1867, aby převzaly ošetřování v nemocnici v Hradci Králové, odmítly. V knize Dr. Jana Sedláka se k této nabídce píše: „*Nabídka ta byla však zamítnuta jednak pro nedostatečný počet sester, jednak též se zřetelem k původnímu účelu kongregace: ošetřování nemocných v domech soukromých. Když však sester přibývalo, nemohly sestry nových nabídek zamítati již z toho důvodu, by místo nich nebyly do nemocnic uváděny ošetřovatelky světské neb dokonce jinověrecké.*“³⁰⁴ Další nabídka o zřízení filiálky přišla v roce 1869 od Matyáše Hohslera, který sestře představené navrhl, aby zřídila dům v Plzni, který by byl zřízen

²⁹⁹ Mlada ŠIPANOVÁ, *Lomec. Poutní mariánské místo na jihu Čech*, Vodňany 2011, s. 25.

³⁰⁰ Tamtéž, s. 79.

³⁰¹ Tamtéž, s. 25-26.

³⁰² Jana KUTNOHORSKÁ, *Historie ošetřovatelství*, Praha 2010, s. 25-26.

³⁰³ *Stanovy Kongregace Šedých sester Třetího řádu Sv. Františka Serafinského pro ošetřování nemocných obojího pohlaví ve veřejných nemocnicích a po soukromých domech*, Praha 1932, s. 59.

³⁰⁴ Jan SEDLÁK, *Půl století služby u nemocných 1856–1906. K 50letému jubileu Kongregace Šedých sester u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze*, Praha 1906, s. 54.

na jeho náklady. Sestra představená s návrhem souhlasila, ale Hohsler zemřel a plán se neuskutečnil.³⁰⁵

První filiálka byla založena v Kraslicích v roce 1882, jak bylo zmíněno v předchozí kapitole. Následovaly další místa: Poděbrady, Mariánské Lázně, Plzeň, Hořice, Hradec Králové, Rychnov nad Kněžnou, Čáslav, Německý Brod, Zbraslav, Pyšely, Kutná Hora, Bubny a mnoho dalších.³⁰⁶ Kromě nemocnic působily sestry i v jiných ošetrovatelských zařízeních.³⁰⁷ V roce 1927 byly povolány do kněžského léčebného domu Leopoldum v Karlových Varech. Nutno říci, že činnost v nemocnicích postupně vytlačila ošetřování nemocných v domácnostech, které zažilo největší rozmach v roce 1902, kdy bylo v péči sester 409 nemocných.³⁰⁸

Přestože sestry pracovaly v nemocnicích, žádná jim nikdy nepatřila. Měly pouze ošetrovatelskou školu v Hradci Králové, vilu na Zbraslavi, kde se staraly o staré vdovy, malý zámeček v Pyšelicích sloužící pro nemocné sestry a penzionát v Poděbradech, který sloužil k ubytování lázeňských hostů.³⁰⁹

Vzhledem k tomu, že sestry se staraly především o chudé nemocné, nabízí se otázka, jak získávaly peníze, aby si mohly dovolit cokoli kupovat. Peníze získávaly sponzorskými dary, odkazy, sbírkami, někteří chovanci nebo podporovatelé jim odkázali domy s příslušející půdou.³¹⁰ Některé aktivity byly podporovány státem či dalšími složkami státního aparátu.³¹¹

Zajímavým filiálním domem je dům v Brně, vzniklý na žádost Felixe hraběte Vettera z Lilie, který chtěl na Moravě založit kongregaci, jež by se věnovala

³⁰⁵ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Kronika 1852–1903.

³⁰⁶ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Kronika 1852–1903; Jana KUTNOHORSKÁ, *Historie ošetrovatelství*, Praha 2010, s. 25-26; Jan SEDLÁK, *Půl století služby u nemocných 1856–1906. K 50letému jubileu Kongregace Šedých sester u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze*, Praha 1906, s. 55-58.

³⁰⁷ Viz přílohy, Textová příloha č. 1 a Mapa č. 1; Viz přílohy, Obrázky č. 15-38.

³⁰⁸ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 33, 60.

³⁰⁹ S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 131-132.

³¹⁰ Eliška ČÁŇOVÁ, *Činnost řeholních řádů a kongregací v Čechách (1848–1918)*, Praha 1997, s. 20, 22.

³¹¹ Podle kongregační kroniky vedené od roku 1856 do roku 1903 dostávala kongregace podporu od městské rady ve výši 40–100 zlatých, od ředitelství České spořitelny 500 nebo 1 000 zlatých. Z pozůstalostí sestry dostávaly 50–5 000 zlatých, nejčastější částky byly okolo 100–200 zlatých. Nebylo neobvyklé, že lidé odkazovali kongregaci knížky městské spořitelny s prosbou, aby kongregace dala ročně sloužit mše za zemřelé členy jejich rodiny. Zajímavým darem bylo darování 2 700 dlaždic na vydláždění sakristie knížetem von Öttingen, in: Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Kronika 1852–1903.

soukromému ošetřování nemocných a jež by později převzala starost a dohled nad zemskými dobročinnými ústavu. Když se k žádosti připojil biskup František Bauer, byly do Brna dne 15. března roku 1886³¹² poslány tři sestry, které se zavazovaly, „že vycvičí podle terciářských pravidel žijící dívky teoreticky i prakticky v ošetrovatelství a sice v počtu dvaceti osob“.³¹³ V prosinci roku 1896³¹⁴ se tato filiálka oddělila od pražského mateřince a brněnské sestry založily vlastní kongregaci s názvem Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka pod ochranou Svaté Rodiny. V čele nové kongregace stanula sestra Bernardina Hošková, která přišla z pražského mateřince, a jejich mateřincem se stal dům v Grohově ulici v Brně. V průběhu dalších let působily sestry jak v brněnské nemocnici sv. Anny, tak v Drnovicích v Zemském zaopatřovacím ústavu, v Jevíčku, Jičíně či Jihlavě.³¹⁵

Zbraslav

V roce 1916 zakoupila kongregace na Zbraslavi dům se zahradou čp. 87, který nesl název Vila Maria.³¹⁶ Jednalo se o bývalou vilu doktora Emila Kaufmanna, který ji v roce 1890 nechal postavit podle plánů stavitele Jana Hersina. Po jeho smrti připadla vila dědickým odkazem Ústavu pro hluchoněmé, který ji prodal kongregaci. Dům měl sloužit jako ozdravovna pro členky kongregace – například v roce 1931 se zde zotavovalo šestnáct sester.³¹⁷

Dům nebyl velký, měl čtyři světnice, kuchyň, krytou verandu, prádelnu, sklep a domácí kapli,³¹⁸ která byla vysvěcena v roce 1920.³¹⁹

³¹² Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Kronika 1852–1903.

³¹³ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 61.

³¹⁴ Sestry na svých internetových stránkách jako datum založení uvádějí 15. března 1886, ale podle kroniky je to datum, kdy sestry do Brna přišly. Srov. *Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka pod ochranou Svaté Rodiny. Společenství. Historie* [online], [cit. 29. 3. 2016], dostupné z: <http://www.frantiskanky.cz/spolecenstvi/historie>; *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 70.

³¹⁵ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 62; Václav VAŠKO, *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce. Díl 2*, Praha 1990, s. 199; *Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka pod ochranou Svaté Rodiny. Společenství. Historie* [online], [cit. 29. 3. 2016], dostupné z: <http://www.frantiskanky.cz/spolecenstvi/historie>.

³¹⁶ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 137.

³¹⁷ Státní okresní archiv Praha-západ, fond: Berní správa Smíchov, karton č. 185, čp. 87, 293; Rudolf HOFMEISTER, *Z historie sídla transfuzní stanice pod Belvederem* [online], [cit. 29. 3. 2016], dostupné z: <http://zbraslav.info/aktualne/historie/21-vse/1567-z-historie-sidla-transfuzni-stanice-pod-belvederem>.

³¹⁸ Státní okresní archiv Praha-západ, fond: Berní správa Smíchov, karton č. 185, čp. 87, 293.

³¹⁹ Státní okresní archiv Praha-západ, fond: Římskokatolický farní úřad Zbraslav, Pamětní kniha, inv. č. 11. kniha č. 10 (1840–1947), s. 275.

Přestože se sestry nijak nezúčastnily života na Zbraslavi, víme, že v roce 1923 přispěly částkou sto korun na nové zvony, které byly odevzdány na válečné účely za první světové války.³²⁰

Protože dům pro sestry nestačil, byl v roce 1931 vedle této vily postaven moderně vybavený dům čp. 233 o dvou poschodích pro přestárlé a osamělé dámy. Plány vyhotovil stavitel Rait a se stavbou se začalo dne 15. září roku 1931. Cenový odhad stavby činil 885 000 korun.³²¹ Do nového domu se sestry mohly nastěhovat v červenci o rok později.³²² V neděli 23. července roku 1933 byla posvěcena jejich poloveřejná kaple. Byla to velká slavnost, které se zúčastnil zbraslavský arcivikář Jindřich Strnad, Josef Müller, duchovní správce sanatoria na Pleši, či Jindřich Uhlík, místní děkan.³²³ Dům měl kapacitu pro dvacet osm ležících nebo chodících pacientek, které si pobyt buď plně, nebo částečně hradily. Ročně jich zde pobývalo kolem padesáti. Personál čítal obvykle šestnáct sester a civilních zaměstnanců.³²⁴

V roce 1943 musely sestry penzion uvolnit a byla v něm zřízena ubytovna pro dvě stě německých dívek z Kielu. Na konci války je vystřídal oddíl Hitlerjugend.³²⁵

Dne 25. května roku 1946 byly oba objekty postoupeny smlouvou katolické charitě, která zde zamýšlela vytvořit zaopatřovací ústav pro staré, choré a nemocné.³²⁶ Na začátku 50. let se Okresní národní výbor Praha-jih rozhodl zřídit okresní nemocnici a hledal vhodný objekt. Jako nejvhodnější se ukázal být dům Šedých sester na Zbraslavi, který byl přestavěn podle projektu Ing. arch. Šimona na Okresní interní nemocnici, která byla uvedena do provozu v září roku 1958. Nemocnice byla v roce 1984 zrušena a objekt se stal sídlem transfuzního oddělení Všeobecné fakultní nemocnice, které zde dosud funguje.³²⁷

³²⁰ Státní okresní archiv Praha-západ, fond: Římskokatolický farní úřad Zbraslav, Pamětní kniha, inv. č. 11. kniha č. 10 (1840–1947), s. 280.

³²¹ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 34.

³²² Státní okresní archiv Praha-západ, fond: Berní správa Smíchov, karton č. 185, čp. 87, 293.

³²³ Státní okresní archiv Praha-západ, fond: Římskokatolický farní úřad Zbraslav, Pamětní kniha, inv. č. 11. kniha č. 10 (1840–1947), s. 331.

³²⁴ Rudolf HOFMEISTER, *Z historie sídla transfuzní stanice pod Belvederem* [online], [cit. 29. 3. 2016], dostupné z: <http://zbraslav.info/aktualne/historie/21-vse/1567-z-historie-sidla-transfuzni-stanice-pod-belvederem>.

³²⁵ Tamtéž.

³²⁶ Státní okresní archiv Praha-západ, fond: Berní správa Smíchov, karton č. 185, čp. 87, 293; *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 52.

³²⁷ Rudolf HOFMEISTER, *Z historie sídla transfuzní stanice pod Belvederem* [online], [cit. 29. 3. 2016], dostupné z: <http://zbraslav.info/aktualne/historie/21-vse/1567-z-historie-sidla-transfuzni-stanice-pod-belvederem>.

Poděbrady

Šedé sestry přichází do Poděbrad v 80. letech 19. století. Přesné datum jejich příchodu se liší. Podle Jana Hellicha je to v roce 1880, ale podle Farní kroniky poděbradské a kroniky Šedých sester se jedná až o rok 1882. Přichází sem na pozvání Dr. Bohumila Boučka a jeho syna, kteří si přáli, aby ošetřovaly jak staršího doktora Boučka, tak aby zde zůstaly a staraly se i o další nemocné.³²⁸ Sestry přijímají a v roce 1882 kongregace zakoupila od Václava Nerada za 5 500 zlatých³²⁹ (nebo 5 600 zlatých)³³⁰ dům čp. 86 v ulici Na Dláždění, kde byla zřízena filiálka.³³¹ V listopadu téhož roku sem byly poslány dvě sestry z pražské kongregace. Sestry dočasně bydlely u doktora Boučka a do svého nového domu se přestěhovaly v květnu roku 1884. Dům byl církevně posvěcen prvním poděbradským proboštem Leopoldem Kotrbelcem za přítomnosti generální představené Bony, která jej při této příležitosti prohlásila za filiálku pražské kongregace a nazvala jej Nazaretem.³³²

V roce 1895 proběhla velká přestavba pod vedením poděbradského stavitele Františka Profta. Dům byl zvýšen o jedno poschodí a byla zde zřízena kaple, do které byl věnován nový oltář s hlavním obrazem Svaté rodiny od kněžny Charikley z Hohenlohe-Schillingsfürstu³³³ jako dík za vyléčení z nemoci. Klášter byl nyní velmi pěkně zařízen, a tak farní kronikář nabádá sestry: „(...) láska, aby je všechny oživovala, pak, aby nejen nemocné zámožné vždy obsluhovaly, nýbrž upřímně a v pravdě milosrdnou péčí též nemocným chudým a opuštěným s ochotou věnovaly!“³³⁴

Sestry nebyly pravděpodobně dostatečně podporovány – nedostávaly se jim finance a pravděpodobně přestaly být zvány k nemocným. Z těchto důvodů prodávají dům Tidlitátovi, obchodníkovi s drůbeží z Prahy a jeho manželce Novákové z Poděbrad. V dubnu roku 1904 se sestry odstěhovaly zpět do Prahy.³³⁵

³²⁸ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Kronika 1852–1903; Jan SEDLÁK, *Půl století služby u nemocných 1856–1906 K 50letému jubileu Kongregace Šedých sester u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze*, Praha 1906, s. 55.

³²⁹ Proboštsví Poděbrady, Farní kronika poděbradská, oddíl X, fol. 263.

³³⁰ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Kronika 1852–1903.

³³¹ Tamtéž.

³³² Proboštsví Poděbrady, Farní kronika poděbradská, oddíl X, fol. 263.

³³³ Kněžna Charikle z Hohenlohe-Schillingsfürstu byla manželkou dědičného prince Filipa Arnošta z Hohenlohe-Schillingsfürstu, majitele poděbradského velkostatku, in: Eva ŠMILAUEROVÁ, *Poděbrady v proměnách staletí. 2. díl (1850–1948)*, Praha 2005, s. 107-108.

³³⁴ Proboštsví Poděbrady, Farní kronika poděbradská, oddíl X, fol. 264.

³³⁵ Jan HELLICH, Topografie Poděbrad, přír. č. 46/2001.

Podruhé se Šedé sestry vracejí do Poděbrad na konci 20. let 20. století, kdy si zde nechávají postavit lázeňský dům.

První oficiální dokumenty zabývající se vystavěním tohoto domu pochází ze dne 14. března roku 1927, kdy Stavební úřad v Poděbradech obdržel dopis od architekta a stavitele Ing. Joža Pechana o dvou možnostech zastavění vybrané parcely.

S výstavbou domu se mohlo teoreticky začít v květnu roku 1928, kdy byla schválena výstavba novostavby.³³⁶ Ještě v červnu ale nebyly vyřešeny všechny náležitosti ohledně vlastnictví pozemku, kdy se ozval Patronátní úřad v Poděbradech, že pozemek, na kterém má být dům vystavěn, je majetkem proboštsví poděbradského.³³⁷ Nakonec se vše vyřešilo a se stavbou se mohlo začít. Architektem byl inženýr Josef Pechan z Hradce Králové, stavební práce prováděl architekt František Černý, rovněž z Hradce Králové.³³⁸ Celkový výdaj na stavbu ke dni 18. ledna roku 1930 zněl na 2 186 000 korun a dodatečné účty si vyžadovaly dalšího nákladu 154 000 korun.³³⁹

Novostavba byla ke kolaudaci připravena již v září roku 1929.³⁴⁰ K slavnostnímu posvěcení došlo dne 30. března roku 1930 za přítomnosti královéhradeckého biskupa Dr. Karla Kašpara, který vyzval občany, aby v případě choroby využívali výhody, které by jim tento lázeňský dům mohl nabídnout. Polabské noviny o této události píší takto: „*Vysvěcení Sanatoria konalo se dle programu v neděli 30. března a tím byla budova, která jest okrasou lázní, dána do provozu. Její zařízení jest moderní a její navštěvovatelé naleznou v ní klidný a komfortní útulek.*“³⁴¹

Do budovy se vstupovalo z mozaikového chodníku, který byl vybudován přes celou šířku parcely do ulice, po mohutném schodišti do foyer, do něhož ústila dlouhá chodba. Na jižním konci chodby bylo malé schodiště, na severní straně bylo umístěno mohutné dvouramenné schodiště, které mělo být reprezentační. V suterénu byl prostor pro umístění ústředního topení, pro prádelnu, skladiště uhlí, sušárnu, mandlovnu a žehlírnu. Rovněž zde měl být umístěn klozet. V přízemí bylo velké foyer, k němuž přiléhala hovorna s potřebnými kanceláři, na druhé straně kóje pro vrátného. Naproti měla být umístěna čekárna s ordinací lékaře a další potřebné lékařské místnosti. Uprostřed přízemí byla velká jídelna. Ve druhé části budovy, která byla oddělená, byla

³³⁶ Materiál ze stavebního odboru Poděbrady ze dne 25. května 1928.

³³⁷ Materiál ze stavebního odboru Poděbrady ze dne 14. června 1928.

³³⁸ Materiál ze stavebního odboru Poděbrady ze dne 25. května 1928; Viz přílohy, Obrázky č. 39 a č. 40.

³³⁹ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 34.

³⁴⁰ Materiál ze stavebního odboru Poděbrady ze dne 6. září 1929.

³⁴¹ Polabské noviny 6 (č. 14/2001).

kuchyň, přípravná, malá jídelna, spižárna, koupelna a klozety pro služebnictvo, pokoj pro služebné a pět volných pokojů. V prvním patře bylo sedmnáct obytných pokojů, uprostřed kaple, místnosti na prádlo a dostatečné množství klozetů, pisoárů a koupelen. V druhém patře se nalézalo osmnáct pokojů a ve třetím dvacet pokojů. Ve dvoře byly dva chlívký, dřevník, jáma na smetí a autogaráž.³⁴²

Lázeňský dům byl primárně určen pro kněze a jejich farské hospodyně. Kněží zde byli jen ubytováni, protože tento dům nenabízel žádné léčebné procedury. Většinou zde kněží strávili tři týdny a penzionát jim nabízel možnost bytu a stravy.³⁴³ Kněží bydleli v prvním patře a další dvě patra si držely státní lázně, pravděpodobně v pronájmu.³⁴⁴

Kněží samozřejmě chtěli sloužit mše, ale nemohli je vykonávat všichni ve stejnou dobu, takže se mše musely sloužit střídavě.³⁴⁵

Ubytování bylo možné v jednolůžkových a dvoulůžkových pokojích.³⁴⁶ V pozdější době sem mohly jezdit i rodiny s dětmi, které bydlely ve větších pokojích.³⁴⁷ Kapacita byla okolo šedesáti hostů, o které se staralo maximálně šest sester.³⁴⁸

V září roku 1938 po vyhlášení mobilizace sem byly převáženy staré sestry z pražského mateřince. Podle generální představené by v Poděbradech sestry mohly lépe snášet válečné svízele, kdyby došlo k ozbrojenému konfliktu.³⁴⁹

Během války sem byly poslány německé děti. Sestry musely zajistit dostatek zaměstnanců, zásob, nádobí, postelí, ložního prádla a dalšího vybavení, aby byl zaručen plynulý provoz. Dále sestry musely zajistit topení, osvětlení a pravidelný úklid všech místností. Každý týden muselo být prováděno vyúčtování stravování a ubytování. Dům byl v držení Němců až do konce války.³⁵⁰

³⁴² Materiál ze stavebního odboru Poděbrady ze dne 25. května 1928.

³⁴³ Děkuji sestře Mileně za její vzpomínky na dobu, kterou v Poděbradech prožila v letech 1940–1941.

³⁴⁴ Děkuji sestře Robertině za její vzpomínky.

³⁴⁵ Děkuji sestře Robertině.

³⁴⁶ Děkuji sestře Mileně.

³⁴⁷ Tato výpověď sester žijících v domě v Poděbradech je ale v rozporu s koncesní listinou vydanou dne 9. května roku 1932 Okresním úřadem v Poděbradech, ve které se zakazovalo, aby pensionát sloužil k „*veřejné a všeobecné návštěvě*“. In: Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Historické dokumenty. Domy kongregace. Poděbrady.

³⁴⁸ Děkuji sestře Mileně.

³⁴⁹ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 72.

³⁵⁰ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Historické dokumenty. Domy kongregace. Poděbrady.

V roce 1946 měla o dům zájem Československá kardiologická společnost v Praze, která zde chtěla vybudovat ústav pro léčbu dětských kardiaků. Tuto nabídku sestry odmítly.³⁵¹

V březnu roku 1948 byl penzionát znárodněn,³⁵² ale sestry zde zůstávají až do začátku 60. let.

V lednu roku 1949 byla podána žádost, aby se část domu propůjčila na zřízení poradny pro cardio-grafickou společnost. Ministerstvo zdravotnictví bylo proti.³⁵³

V roce 1966 byl na Stavební odbor podán návrh na zřízení sociálního zařízení v léčebně Purkyně.³⁵⁴ Součástí návrhu byla i zpráva o domu, ze které víme, že dům stále fungoval jako lázeňský. Jednotlivá patra sloužila k ubytování pacientů, kapacita celé třípatrové budovy byla sto deset lůžek. Ve východní přízemní části byl umístěn stravovací provoz – kuchyně a jídelny, v západní přízemní části byl zachován provoz léčebny – ordinace a čekárna.³⁵⁵

Po roce 1989 se objevily snahy získat objekt zpět do vlastnictví Šedých sester. Další snahy o navrácení tohoto domu proběhly v letech 1997 a 1998. Ani ty nebyly úspěšné a v roce 1997 získala tento lázeňský dům od ministerstva zdravotnictví do vlastnictví společnost Balmed Praha, státní podnik, která jej podle katastru nemovitostí vlastní dodnes.³⁵⁶ V současné době je v prvním patře zřízeno od srpna 2009 velké hračkářství. Zbývající patra nejsou užívána a prostory jsou uzavřeny.³⁵⁷

Pyšely

Ke konci roku 1934 se sestry rozhodly zakoupit zámek v Pyšelicích. Objekt nutně potřebovaly, protože jim chyběl chorobinec pro přestárlé a nemocné sestry, které neměly nárok na nemocenské ani penzijní pojištění, a proto se o ně kongregace musela postarat sama.³⁵⁸ Navíc pracující sestry měly nárok na čtrnáctidenní odpočinek

³⁵¹ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Historické dokumenty. Domy kongregace. Poděbrady.

³⁵² Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Historické dokumenty. Domy kongregace. Poděbrady.

³⁵³ Tamtéž.

³⁵⁴ Od kdy byl název změněn, se mi nepodařilo dohledat, ale předpokládám, že se tak určitě nestalo dříve než po roce 1948; Materiál ze stavebního odboru Poděbrady ze dne 26. srpna 1966.

³⁵⁵ Materiál ze stavebního odboru Poděbrady ze dne 26. srpna 1966.

³⁵⁶ *Nahlížení do katastru nemovitostí* [online], [cit. 29. 3. 2016], dostupné z: <http://nahlizenedokn.cuzk.cz>.

³⁵⁷ Materiál ze Stavebního odboru Poděbrady ze dne 20. srpna 2009.

³⁵⁸ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Historické dokumenty, Domy kongregace, Pyšely; *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 39.

a v cizích nemocnicích, kde sestry ošetřovaly, to nebylo možné. Zbraslavská vila byla malá, a navíc obsazena starými penzistkami, poděbradský penzion byl po téměř celý rok vyhrazen pro lázeňské hosty, aby kongregace měla alespoň nějaký příjem ke krytí nutných výloh spojených s vydržováním mateřince. Zámek v Pyšelích se nejvíce hodil. Byl blízko Prahy, uzavřen, vedle farního kostela, měl vlastní kapli a park. Již do něj byla zavedena užitková a pitná voda.³⁵⁹

Pokud bychom se podívali na historii zámku, víme, že stavba pochází z období renesance. Přesný rok vzniku není znám, ale na základě archeologických výzkumů se předpokládá, že zámek byl postaven v 16. století. Při rekonstrukci zámku v letech 1992 až 1993 bylo pod svrchní omítkou zámku objeveno psaníčkové sgrafito a na jižní straně byly odkryty pozůstatky slunečních renesančních hodin, které byly zrestaurovány. V 18. století zámek prošel velkými stavebními úpravami. Celá budova byla zvýšena o jedno patro, zrušila se věž směřující do náměstí a naopak byla postavena věž na východní straně. Současné klasicistní podoby nabyl zámek úpravami fasády i interiéru v 19. století. Zámek měl mnoho majitelů, mezi nejznámější patří Karel Mračský z Dubé, hrabě Jan Jindřich Bissingen či hrabata z Hohentalu. V roce 1902 měli celé panství v držení baroni rodu Mattencloit. Ti ale panství postupně rozprodali a v roce 1932 koupil zámek Ing. Eduard Cach z Brna.³⁶⁰

Trhová smlouva mezi původním majitelem Ing. Cachem a sestrami byla uzavřena dne 31. prosince roku 1934.³⁶¹ Sestry od něj koupily starý zámek, dům čp. 7, špýchar, zahradu a menší oboru za 300 000 korun.³⁶² Kromě zámku zakoupila kongregace i inventář v hodnotě 130 000 korun,³⁶³ včetně většinově cizojazyčné knihovny barona Mattencloit, o kterou projevíli zájem jezuité, kteří v Benešově zřizovali řádové studium. Kongregace jim knihovnu za symbolickou částku prodala.³⁶⁴ Sestry do Pyšel dorazily dne 14. února roku 1935. Zpočátku sestry neměly nic na práci, a proto se seznamovaly se zámkem a jeho okolím. Když nastaly teplé dny, začaly sestry

³⁵⁹ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Historické dokumenty, Domy kongregace, Pyšely.

³⁶⁰ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Dokumenty, Pyšely, Znalecký posudek č. 103/30-2012.

³⁶¹ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Historické dokumenty, Domy kongregace, Pyšely.

³⁶² Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Historické dokumenty, Domy kongregace, Pyšely; *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 39, 69.

³⁶³ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Dokumenty, Pyšely, Znalecký posudek č. 103/30-2012.

³⁶⁴ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 74.

pracovat na zahradě, zryly trávníky, aby měly malé pole pro pěstování zeleniny. Protože v zahradě bylo plno suchých stromů, nechala představená kácet stromy a ořezávat větve. Na jaře jim sestry ze Zbraslavi poslaly dvě štěňata bernardýnů, šest slepic, králíky s králíkárnou a kočku.³⁶⁵

Zámek potřeboval nutně opravu, kterou provedl architekt Jan Rait. Na zámecké budově, ale i na druhé obytné budově a na sýpce musela být opravena fasáda, střecha, okna i dveře. V zámku bylo instalováno elektrické světlo jak v suterénu, tak v podkroví, omšelé klozety byly nahrazeny novými splachovacími, v přízemí byla instalována sprcha, v prvním patře byla dodělána chybějící koupelna. Parkety byly znovu přeloženy a navoskovány, okna doplněna roletami nebo záclonami. Místnosti byly osazeny kamny. Celý zámek musel být celý vymalován. Do všech místností vedlejší budovy a do sýpky bylo zavedeno elektrické světlo, vodovod a potřebný klozet. Kolaudace objektů proběhla v listopadu roku 1935.³⁶⁶

V přízemí zámku nalezneme jídelní sál, čtenářský pokoj, jídelnu pro služebnictvo, kuchyň, spižírnu a lokajský pokoj. V prvním poschodí je umístěn kuřácký pokoj, černý pokoj, obytný pokoj, pánská ložnice, dětský pokoj, dámská ložnice, garderoba, záchod, koupelna a další pokoje. V druhém poschodí je situována zimní kuchyň a čtrnáct pokojů. Celkem měl zámek přes třicet pokojů. Dominantním prvkem výzdoby většiny reprezentačních pokojů jsou dřevěné obklady převážně z dubového dřeva.³⁶⁷

Před pyšelským zámkem stála socha sv. Jana Nepomuckého. Generální představená Kateřina Rauchová si všimla jejího dezolátního stavu a dala ji svým nákladem opravit. Jak obecní úřad v Pyšelicích, tak tamější farní úřad přijaly její pomoc s vděkem a zvláštním přípisem kongregaci poděkovaly.³⁶⁸

V ozdravovně bylo padesát lůžek. Trvale zde žilo sedm až deset sester a během roku se v léčebně vystříдалo osmdesát až sto churavých sester. Přes léto to bylo většinou

³⁶⁵ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Historické dokumenty, Domy kongregace, Pyšely.

³⁶⁶ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Historické dokumenty, Domy kongregace, Pyšely; Viz přílohy, Obrázek č. 41.

³⁶⁷ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Historické dokumenty, Domy kongregace, Pyšely.

³⁶⁸ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 71; Viz přílohy, Obrázek č. 44.

okolo čtyřiceti až padesáti sester. Kromě řeholnic v domě žila služebná, rodina domovníka a jedna stará paní.³⁶⁹

Po mobilizaci v roce 1938 sestry vytvořily skrýš pro případné uschování cenných věcí a nakoupily větší zásoby mouky a petroleje. V průběhu celé války sestry pociťovaly stejnou bídu jako všichni ostatní – trpěly nedostatkem uhlí, tuku, másla, obuvi atd. V prvním roce války se v pyšelském zámku ubytovali tři němečtí důstojníci a jejich dva tlumočníci. V dokumentech není uvedeno, kdy odešli, ale nevypadá to, že by zde žili až do konce války. V květnu roku 1941 se ubytovalo v zámku třináct německých vojáků. K sestřám se chovali slušně a za svůj třítydenní pobyt zaplatili. V dubnu roku 1943, po obsazení zbraslavského domu Němci, se sem postupně přestěhovaly sestry ze Zbraslavi a čtyři dámy. S sebou si kromě nutných věcí přivezly krávu, kozy, kůzle a psa. V březnu a dubnu v posledním roce války přišlo do Pyšel velké množství německých vojáků, z nichž se někteří opět ubytovali na zámku. Na konci války k sestřám přišli ruští důstojníci. Těm se ubytování nelíbilo, sestřám porouchali a jeden si odnesl matraci a prostěradlo.³⁷⁰

Během války byly v pyšelském zámku uskladněny archiválie Zemského archivu a Arcibiskupského pražského archivu. Podle záznamů měly být dokumenty z Arcibiskupského pražského archivu přestěhovány do Pyšel v roce 1941,³⁷¹ dokumenty Zemského archivu v polovině roku 1944. Spisy z Archivu země České byly postupně odváženy zpět do archivu od prosince roku 1945 do března následujícího roku.³⁷² V dopise sestřám poděkoval archivní rada Dr. Bauer, který sestřám za ochotu poslal 500 korun jako nájemné. O archiváliích z Arcibiskupského pražského archivu nebylo zjištěno nic bližšího, pouze víme, že arcibiskupský archiv poděkoval prostřednictvím spirituála Dr. Bartůňka, který byl arcibiskupským archivářem.³⁷³

Sestry byly po znárodnění objektu přestěhovány v září roku 1950 do bývalého kapucínského kláštera ve Fulneku, který mniši museli v témže roce opustit.³⁷⁴ Stěhování

³⁶⁹ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Historické dokumenty, Domy kongregace, Pyšely.

³⁷⁰ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Historické dokumenty, Domy kongregace, Pyšely.

³⁷¹ Státní okresní archiv Praha-západ, fond: Římskokatolický farní úřad Zbraslav, Pamětní kniha, inv. č. 11, kniha č. 10 (1840–1947), s. 370.

³⁷² Národní archiv, Archiv země České, karton č. 38, inv. č. 237.

³⁷³ Státní okresní archiv Praha-západ, fond: Římskokatolický farní úřad Zbraslav, Pamětní kniha, inv. č. 11, kniha č. 10 (1840–1947), s. 370; *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 83.

³⁷⁴ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Historické dokumenty, Domy kongregace, Pyšely.

se neobešlo bez incidentů, protože sestry si směly s sebou odvézt jen to nejnnutnější – osobní majetek a zařízení klauzur (tj. postele, skříň a šicí stroje), kuchyňské nádobí, zásoby potravin a po dohodě s krajským církevním tajemníkem i dvě prasata, slepice a čtyři husy. Některé sestry se tajně snažily odnést například obrazy nebo porcelán. Sestra nesoucí porcelán v tašce cestou na vlak tvrdila, že jsou to hábity, a poté tvrdila, že jsou to věci z filiálek. Jiná sestra vynášela obraz v balíku na poštu a tvrdila, že v balíku jsou peřiny. Zdena Stevanovičová, která měla jejich odchod na starost, do hlášení napsala: „Řekla jsem jim, že věci jejich nejsou a že nedovolím, aby se zde majetek rozebíral, a že mě překvapuje, že tak lhou, že se to na ně, jako na sestry řehole nehodí.“³⁷⁵ Přestože se jednalo o převoz převážně starých sester, nebylo dovoleno, aby je na dlouhé cestě do Fulneku doprovázely sestry z Poděbrad, které by se poté vrátily.³⁷⁶

Ve Fulneku bylo vše v nepořádku – starý nábytek po kapucínech, někde vytlučená okna, většina cel bez kamen, malá kuchyňka, zanedbaný kostel, kde byly mše slouženy jen dvakrát týdně, jinak musely sestry do farního kostela vzdáleného asi dvacet minut. Když bylo pěkné počasí, snažily se upravovat zahradu a pěstovaly květiny pro jejich i farní kostel. Často byly sestry navštěvovány armádními úřady, které chtěly kostel zabavit pro svoje záměry, ale vždy uznaly, že se pro ně objekt nehodí. V srpnu roku 1953 bylo sestrám oznámeno, že se musí vystěhovat do Broumova, kde dostaly k obývání dva pokoje.³⁷⁷

Pyšelský zámek byl po odchodu sester přidělen ministerstvu financí pro odborné školení zaměstnanců Státní banky československé.³⁷⁸ Od roku 1953 slouží zámek jako domov pro seniory.³⁷⁹

Ošetřovatelská škola v Hradci Králové

V roce 1935 poslala kongregace ministerstvu zdravotnictví a tělesné výchovy v Praze žádost o povolení zřízení ošetřovatelské školy. Jako důvod bylo uvedeno, že doposud není v Čechách ani jedna česká řadová ošetřovatelská odborná škola. Protože Šedé sestry ve větším počtu byly zaměstnány jako ošetřovatelky v nemocnici v Hradci

³⁷⁵ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Dokumenty, Pyšely.

³⁷⁶ Tamtéž.

³⁷⁷ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Historické dokumenty, Domy kongregace, Pyšely.

³⁷⁸ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Dokumenty, Pyšely.

³⁷⁹ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Dokumenty, Pyšely, Znalecký posudek č. 103/30-2012; Viz přílohy, Obrázky č. 42 a č. 43.

Králové, žádají o zřízení školy právě v tomto městě. Povolení kongregace získala dne 9. srpna roku 1935, přestože škola neměla vlastní budovu. Vzorem pro budoucí školu se stala pražská státní ošetřovatelská škola a ošetřovatelská škola v Bratislavě.³⁸⁰

Pozemek pro školu, projektanta a stavitele vyhledal kněz a politik prelát Dr. J. Sobota. Se stavbou školy s čp. 868 se začalo dne 1. června roku 1936.³⁸¹ Než byla budova školy postavena, poskytly hradecké Školské sestry de Notre Dame místnosti ve svém ústavu na Slezském náměstí³⁸² k přechodnému umístění frekventantek školy. Šedé sestry jim jejich vstřícnost oplatily během druhé světové války, jak bylo zmíněno v předcházející kapitole.³⁸³

Hlavní finanční břímě nesla sama kongregace, která získala soukromou půjčku v celkové výši půl milionu korun, která byla poskytnuta za nižší úrokovou míru, než požadovaly veřejné peněžní ústavy. I některé instituce přispěly na výstavbu školy – ministerstvo sociální péče poskytlo subvenci ve výši 48 000 korun, v roce 1937 ministerstvo zdravotnictví poslalo příspěvek 20 700 korun a později 16 400 korun.³⁸⁴

Do budovy ošetřovatelské školy, která ve svém názvu nesla jméno po prezidentu Benešovi,³⁸⁵ sežačky nastěhovaly dne 18. října roku 1937³⁸⁶ a budova byla slavnostně vysvěcena 24. října téhož roku za účasti ředitele školy Dr. Ulricha, královéhradeckého biskupa Mořice Píchy a několika zástupců veřejného zdravotnictví a ošetřovatelství.³⁸⁷

V čele školy stál ředitel nemocnice, se kterou byla škola spojena, který řídil a dohlížel na odborný výcvik. Zároveň byla kongregací ustanovena do čela představená školy.³⁸⁸ Jednalo se o diplomovanou ošetřovatelku nemocných, která měla bezprostřední dozor nad žákyněmi a nad internátem. První představenou školy byla

³⁸⁰ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Historické dokumenty, Domy kongregace, Hradec Králové, ošetřovatelská škola; Jana KUTNOHORSKÁ, *Historie ošetřovatelství*, Praha 2010, s. 26; *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 39, 69.

³⁸¹ Státní okresní archiv Hradec Králové, fond: Ošetřovatelská škola Šedých sester III. řádu sv. Františka – Hradec Králové, karton č. 1, inv. č. 11; Jana KUTNOHORSKÁ, *Historie ošetřovatelství*, Praha 2010, s. 26.

³⁸² Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Historické dokumenty, Domy kongregace, Hradec Králové, ošetřovatelská škola.

³⁸³ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 69.

³⁸⁴ Tamtéž, s. 43.

³⁸⁵ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Historické dokumenty, Domy kongregace, Hradec Králové, ošetřovatelská škola.

³⁸⁶ Státní okresní archiv Hradec Králové, fond: Ošetřovatelská škola Šedých sester III. řádu sv. Františka – Hradec Králové, karton č. 1, inv. č. 1.

³⁸⁷ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 43; Viz přílohy, Obrázek č. 45.

³⁸⁸ Dokumenty jsou ohledně pojmenování této funkce nejednotné. Setkáme se s výrazy ředitelka, představená školy, vedoucí diplomovaná sestra. Dle mého názoru nejpřesněji vystihuje funkci pojmenování představená školy.

jmenována generální kapitulou sestra Venancie Polívková.³⁸⁹ Přednášejícími byli lékaři z nedaleké nemocnice a docenti lékařské fakulty.³⁹⁰

Škola byla zřízena pro třicet žákyn. Byla dvouletá a jejím úkolem bylo teoreticky a prakticky vzdělávat především řádový dorost v odborné a administrativní činnosti pro práci v nemocnicích a v dalších odvětvích sociálně zdravotní péče v míru i ve válce. Vyučovalo se v českém jazyce. Škola měla přijímat jak řádový dorost Šedých sester, tak i příslušnice jiných řádů a civilní žákyně.³⁹¹ Těm kongregace poskytovala za minimální úhradu byt a stravu a měla nad nimi vrchní pedagogický dozor vrchní sestra – instruktorka.³⁹² Jaké požadavky musela splňovat uchazečka? Musela předložit křestní a domovský list, musela mít československé státní občanství, ovládat státní jazyk, být římsko-katolického vyznání a žít bezúhonným životem. Žadatelka měla být starší osmnácti let, ale mladší třiceti let. Pokud žadatelka nedovršila ještě zletilosti, musela předložit prohlášení otce nebo poručenského úřadu, že souhlasí se studiem. Musela být tělesně i duševně způsobilá pro ošetřovatelské povolání, měla se podrobit lékařské prohlídce a předložit očkovací vysvědčení o posledním očkování. Rovněž žadatelka předkládala vysvědčení, že s úspěchem absolvovala měšťanskou školu, nebo tříletou rodinnou školu, nebo učiliště jim na roveň postavené, anebo přiměřené všeobecné vzdělání. Další podmínkou bylo, že dívka nesměla pečovat o nezletilé dítě nebo vést vlastní domácnost. O jejím přijetí rozhodovala komise, která se mohla o vzdělání a způsobilosti přesvědčit přijímací zkouškou. Pokud byla žadatelka dvakrát po sobě odmítnuta, nemohla se na školu nadále hlásit.³⁹³ Žačky platily školné. Civilní žačky si ho platily samy, za řeholní je platila kongregace. Měsíční stravné činilo u každé žačky 450 korun.³⁹⁴ V prvním ročníku se konaly především přednášky a žákyně se nazývaly „žákyně ošetřovatelství“. Ve druhém ročníku převládal praktický výcvik a žákyně se jmenovaly „ošetřovatelky na zkoušku“. Po prvních třech měsících se skládala tzv. provizorní zkouška. Pokud ji žákyně nezvládla, byla propuštěna. Na konci

³⁸⁹ Státní okresní archiv Hradec Králové, fond: Ošetřovatelská škola Šedých sester III. řádu sv. Františka – Hradec Králové, karton č. 1, inv. č. 9; Viz přílohy, Obrázek č. 46.

³⁹⁰ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Historické dokumenty, Domy kongregace, Hradec Králové, ošetřovatelská škola; *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 43.

³⁹¹ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Historické dokumenty, Domy kongregace, Hradec Králové, ošetřovatelská škola; Viz přílohy, Graf č. 4 a Graf č. 5.

³⁹² *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 43.

³⁹³ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Historické dokumenty, Domy kongregace, Hradec Králové, ošetřovatelská škola.

³⁹⁴ Státní okresní archiv Hradec Králové, fond: Ošetřovatelská škola Šedých sester III. řádu sv. Františka – Hradec Králové, karton č. 1, inv. č. 10.

prvního ročníku žákyně skládaly ústní zkoušku. Pokud ji složily alespoň s dostatečným prospěchem ze všech odposlouchaných předmětů a pokud ukázaly svou praktickou způsobilost, postoupily do druhého ročníku. Tato zkouška se mohla opakovat. Škola byla zakončena diplomovou zkouškou, kterou žákyně skládaly na konci druhého ročníku ze všech absolvovaných předmětů. Pokud žákyně zkoušku složila, získala diplom a mohla užívat titul „Diplomovaná ošetřovatelka nemocných“.³⁹⁵

Žačky každý den vstávaly na znamení zvonce v 5:30. Provedly ranní hygienu, která byla důležitá, protože musely být vždy „čisté, úpravné a úhledné“.³⁹⁶ Poté se společně pomodlily a v 6:00 je čekala snídaně. Každé jídlo servírovaly dvě žačky k tomu určené, které poté nádoby i umyly a uklidily. V 6:30 se konala mše. Žákyně, které se mše nezúčastnily, po dobu jejího trvání studovaly v studovně. Poté následovaly přednášky dle rozvrhu. Ve 12:00 byl společný oběd a od 13:00 začínalo odpolední zaměstnání. Od 17:00 do 18:00 ve studovně probíhala společná opakovací hodina, která byla pro všechny žačky povinná. Po ní následovala společná večeře a do 19:00 společná zábava. V 21:00 se zhasínalo.³⁹⁷

Protože bylo nesnadné skloubit v noviciátě odborné vzdělání se vzděláním řeholně asketickým, rozhodla se generální kapitula, že počátkem nového školního roku 1942 přenesla na zkoušku noviciát z mateřince do ošetřovatelské školy. Přenesení však nesplnilo očekávání, a tak byl po devíti měsících noviciát vrácen zpět do Prahy.³⁹⁸

Jak již víme z předcházející kapitoly, 1. dubna roku 1949 byla ošetřovatelská škola zestátněna.³⁹⁹ Přestože se sestry odvolávaly a dokazovaly neoprávněnost zaboru, nebylo jim to nic platné. Ke dni 31. března roku 1949, s platností od 1. dubna téhož roku, byla zproštěna funkce jak dosavadní ředitelka školy, tak i vychovatelka, obě řeholní sestry.⁴⁰⁰

³⁹⁵ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Historické dokumenty, Domy kongregace, Hradec Králové, ošetřovatelská škola; Státní okresní archiv Hradec Králové, fond: Ošetřovatelská škola Šedých sester III. řádu sv. Františka – Hradec Králové, karton č. 1, inv. č. 8.

³⁹⁶ Státní okresní archiv Hradec Králové, fond: Ošetřovatelská škola Šedých sester III. řádu sv. Františka – Hradec Králové, karton č. 1, inv. č. 8.

³⁹⁷ Tamtéž.

³⁹⁸ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 48.

³⁹⁹ Státní okresní archiv Hradec Králové, fond: Ošetřovatelská škola Šedých sester III. řádu sv. Františka – Hradec Králové, karton č. 1, inv. č. 12.

⁴⁰⁰ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Historické dokumenty, Domy kongregace, Hradec Králové, ošetřovatelská škola.

VNITŘNÍ ŽIVOT KONGREGACE

Organizace

Nejvyšší autoritu v kongregaci má generální kapitula, kterou tvoří generální představená a generální rada, bývalé vrchní představené, místní představené domů a volené členky. Zabývá se záležitostmi celé kongregace a svolat ji může generální představená, která je v čele kongregace.⁴⁰¹ Generální představené sice přísluší největší pravomoc v rámci mateřince, ale jurisdikce přísluší biskupovi, který vykonává dohled, on sám nebo jeho zástupce vizituje, ustanovuje zpovědníky a přijímá profesi.⁴⁰²

Generální představená je sestrami nejčastěji nazývaná velebnou matkou, v dokumentech se setkáváme i s oslovením vrchní představená.⁴⁰³ Své sídlo má v mateřinci, odkud spravuje a řídí celou kongregaci. Zastupuje kongregaci vůči všem úřadům. Volí ji generální kapitula tajným hlasováním ze svého středu nadpoloviční většinou hlasů. Musí se jednat o sestru manželského původu starší čtyřiceti let, která složila první profesi alespoň před deseti lety.⁴⁰⁴ Dříve hlasování probíhalo pomocí lístků a volby se účastnily i sestry z filiálních domů, které zaslaly zapečetěné lístky volební komisi. Pokud při třetím hlasování nezískala žádná sestra nadpoloviční většinu hlasů, ustanovil generální představenou ordinariátní komisař. Po volbě představil volební komisař zvolenou představenou přítomným sestram a sestry jí vzdaly poctu. Poté se recitoval hymnus Te Deum. Volba se konala každé tři roky a sestra již jednou zvolená mohla být zvolena ještě jednou. Celkově směla zastávat svůj úřad jen šest let, a pokud by ji sestry chtěly zvolit na další období, musel k tomu udělit ordinariát dispenz.⁴⁰⁵ V současné době je volená na šest let a může být ještě jednou zvolená na stejnou dobu.⁴⁰⁶ Po skončení volby si generální představená pro usnadnění svého úřadu volí asistentky, které tvoří generální radu. Jejich počet se v průběhu let měnil, v současnosti

⁴⁰¹ *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. Čtrnáctý díl. Kartel – Kraj, Praha 1899, s. 697; Řehole a konstituce Kongregace Šedých sester Třetího řádu svatého Františka z Assisi, Lomec 1980, s. 69-73.*

⁴⁰² *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. Čtrnáctý díl. Kartel – Kraj, Praha 1899, s. 697.*

⁴⁰³ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956, s. 32.*

⁴⁰⁴ Ve stanovách z roku 1886 stačilo pouze pět let, in: *Stanovy sester k ošetřování nemocných třetího řádu sv. Františka u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze, Praha 1886, s. 10.*

⁴⁰⁵ *Stanovy kongregace sester z III. řádu sv. Františka k ošetřování nemocných neboli „Šedých sester“ u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze, Praha 1904, s. 19-20.*

⁴⁰⁶ *Řehole a konstituce Kongregace Šedých sester Třetího řádu svatého Františka z Assisi, Lomec 1980, s. 75.*

jich je pět. Jako první si volí náměstkyni, která ji v době její nepřítomnosti zastupuje, a dále si volí dvě rádkyně, generální sekretářku a generální ekonomku.⁴⁰⁷ Všechny stanovy se shodují, že asistentkou se může stát alespoň pětatřicetiletá sestra, která již složila doživotní sliby. Generální představená má jít sestřím příkladem a má dohlížet, aby sestry dodržovaly ve všech domech stanovy kongregace. V mateřinci i filiálních domech rozděluje úřady a funkce, ve filiálkách ustanovuje místní představenou. Její povinností dříve bylo ve dvou, maximálně třech letech navštívit všechny filiálky. Při této vizitaci měla povzbudit sestry v jejich duchovním životě a zkontrolovat, zda se na filiálce dodržují stanovy, kontrolovala vedení účtů. Vždy si promluvila s každou sestrou a ptala se jich na osobní přání nebo stesk a snažila se jim poradit či je povzbudit.⁴⁰⁸

Za souhlasu většiny sester může převzít nebo zrušit filiálku, čekatelky připustit k obláče a novicky k profesi, propustit čekatelku, novicku nebo profesku, učinit větší dluh nebo něco cennějšího prodat. Podle regule je v duchovním vedení povinna poslušnosti k provinciálovi. Ordinariátní komisař dohlíží, jak svůj úřad zastává, a má jí pomáhat, ale pouze v případě, že si o radu řekne.⁴⁰⁹

Jak již bylo výše řečeno, náměstkyně, generální vikářka,⁴¹⁰ zastupuje nepřítomnou nebo nemocnou vrchní představenou. Nesmí být v prvním nebo druhém stupni příbuzná s vrchní představenou nebo s jinou asistentkou. Pokud by se uvolnil úřad generální představené před uplynutím funkčního období, dočasně vede kongregaci, ale má připravovat volbu nové představené. Má na starosti všechny knihy a výkazy a ve věcech písemného úřadování musí zachovávat mlčení.⁴¹¹

⁴⁰⁷ *Stanovy Kongregace Šedých sester Třetího řádu Sv. Františka Serafinského pro ošetřování nemocných obojího pohlaví ve veřejných nemocnicích a po soukromých domech*, Praha 1932, s. 51.

⁴⁰⁸ *Stanovy kongregace sester z III. řádu sv. Františka k ošetřování nemocných neboli „Šedých sester“ u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze*, Praha 1904, s. 19-22; *Stanovy Kongregace Šedých sester Třetího řádu Sv. Františka Serafinského pro ošetřování nemocných obojího pohlaví ve veřejných nemocnicích a po soukromých domech*, Praha 1932, s. 48, 52

⁴⁰⁹ *Stanovy kongregace sester z III. řádu sv. Františka k ošetřování nemocných neboli „Šedých sester“ u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze*, Praha 1904, s. 19-22; *Stanovy Kongregace Šedých sester Třetího řádu Sv. Františka Serafinského pro ošetřování nemocných obojího pohlaví ve veřejných nemocnicích a po soukromých domech*, Praha 1932, s. 48, 52

⁴¹⁰ *Stanovy Kongregace Šedých sester Třetího řádu Sv. Františka Serafinského pro ošetřování nemocných obojího pohlaví ve veřejných nemocnicích a po soukromých domech*, Praha 1932, s. 50.

⁴¹¹ *Stanovy kongregace sester z III. řádu sv. Františka k ošetřování nemocných neboli „Šedých sester“ u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze*, Praha 1904, s. 40-41; *Stanovy Kongregace Šedých sester Třetího řádu Sv. Františka Serafinského pro ošetřování nemocných obojího pohlaví ve veřejných nemocnicích a po soukromých domech*, Praha 1932, s. 50.

Generální ekonomka má na starosti záležitosti, které se týkají jmění. Uchovává doklady a smlouvy, pečlivě se seznamuje s hospodařením v jednotlivých komunitách. Sleduje zákony a nařízení ze strany státu.⁴¹²

Sepisování veškerých ústních jednání má na starosti generální sekretářka. Pomáhá v úřední korespondenci, ve vedení knih, do archivu ukládá všechny dokumenty.⁴¹³

Jeden z nejdůležitějších úřadů má novicmistrová, která dohlíží na výchovu novicек. Novicmistrovou se nejčastěji stává vzorná starší řeholnice s rozhledem, jistým stupněm ošetřovatelského, ale i všeobecného vzdělání, s pedagogickým taktem. Musí jí být nejméně třicet pět let a musí mít složené doživotní sliby, v jiných stanovách je uvedeno, že musela mít alespoň deset let po profesi.⁴¹⁴ Kromě vedení noviciátu nemá mít žádný jiný úkol. Mezi její povinnosti patří vyučování novicек o povinnostech a přednostech kláštera, o slibech, reguli a stanovách, o zvycích v kongregaci. Má je vést k mírnosti a tichosti, trpělivosti a skromnosti, k sesterské lásce a shovívavosti. U novicек má docílit toho, aby si vážily řeholního stavu a aby byly vděčné Bohu za své povolání. Rovněž poučuje novicky o ošetřování a má je vycvičit i v jiných pracích a zaměstnáních, které jsou zapotřebí pro kongregaci. Každého čtvrtletí podává vrchní představené zprávu o tom, jak si vedou, o jejich povaze, dobrých i zlých vlastnostech, o zdravotním stavu.⁴¹⁵ Může mít pomocnici, které musí být alespoň třicet let a která musí mít nejméně pět let po první profesi.⁴¹⁶

Představené filiálek, neboli místní představené, řídí a spravují sestry ve filiálních domech. Musí jim být mezi třiceti až pětadesáti lety a musí mít nejméně osm let od první profese. Každá místní představená má dvě asistentky, které musí být starší dvaceti osmi let a musí mít dva roky od složení doživotních slibů. Jednu z nich jmenuje generální představená a jednu místní představená.⁴¹⁷ Místní představená je volena na tři

⁴¹² *Řehole a konstituce Kongregace Šedých sester Třetího řádu svatého Františka z Assisi*, Lomec 1980, s. 76; *Stanovy Kongregace Šedých sester Třetího řádu Sv. Františka Serafinského pro ošetřování nemocných obojího pohlaví ve veřejných nemocnicích a po soukromých domech*, Praha 1932, s. 52.

⁴¹³ *Stanovy Kongregace Šedých sester Třetího řádu Sv. Františka Serafinského pro ošetřování nemocných obojího pohlaví ve veřejných nemocnicích a po soukromých domech*, Praha 1932, s. 57.

⁴¹⁴ Tamtéž, s. 58.

⁴¹⁵ *Stanovy kongregace sester z III. řádu sv. Františka k ošetřování nemocných neboli „Šedých sester“ u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze*, Praha 1904, s. 21, 38-40, 41-43.

⁴¹⁶ *Stanovy Kongregace Šedých sester Třetího řádu Sv. Františka Serafinského pro ošetřování nemocných obojího pohlaví ve veřejných nemocnicích a po soukromých domech*, Praha 1932, s. 58.

⁴¹⁷ *Řehole a konstituce Kongregace Šedých sester Třetího řádu svatého Františka z Assisi*, Lomec 1980, s. 89-90.

roky a její funkční období mohlo být ještě o tři další roky prodlouženo.⁴¹⁸ Má jít sestrám příkladem a má na starosti dodržování stanov. Kromě toho je její povinností dbát o dobrou pověst filiálního domu. Každá místní představená může činit obvyklé výdaje a na konci roku skládá vrchní představené účet ze všech příjmů a vydání. Alespoň čtyřikrát do roka posílá podrobnou zprávu o stavu filiálky, o činnosti sester, o jejich zdravotním stavu a o všem dalším, co jí připadá důležité.⁴¹⁹ Dříve si je každoročně, nejčastěji na začátku roku, svolával ordinariátní komisař a v promluvách jim dával návod, na co se zaměřit v úsilí o duchovní povznesení sester.⁴²⁰

První, koho potká návštěvník kláštera, je sestra vrátná, které se někdy říkalo fortnýřka. Má být laskavá, trpělivá a obezřetná, aby co nejlépe reprezentovala klášter. Stará se o klášterní bránu, která nikdy nesměla zůstat otevřená. Přijímá všechny dopisy a jakékoliv zápisky, které ihned odevzdává vrchní představené nebo její náměstkyni. Když někdo přijde někoho z kláštera navštívit, má se ho zeptat na jméno a uvést ho do hovorny. Pokud by prozradila nějakou domácí záležitost, má být okamžitě sesazena ze svého úřadu.⁴²¹

Důležitou funkci zastává sakristánka, která pečuje o náležitou čistotu a vkusnou výzdobu kostela a domácí kaple, dále dbá o to, aby věčná lampa stále hořela. Má být čistotná, zbožná a skromná. Práci má konat mlčky a bez hluku. Kromě toho zvoní v určitý čas k bohoslužbě a připravuje mešní roucho s příslušným prádlem.⁴²²

Nesmíme zapomenout na sestru kuchařku. Ta se vyznačuje láskou k čistotě a pořádku. Stará se o to, aby jídlo bylo čisté, chutné a včas upraveno. Pro žádnou sestru nemá vařit nic zvláštního. Musí šetrně zacházet s kuchyňským náčiním, udržovat ho v náležitě čistotě a neplýtvat zásobami.⁴²³

V klášteře je spousta dalších úřadů – péče o kuchyni, o domácí prádlo, dozor nad refektářem, šití obleků a prádla, dozor nad zahrádkou apod. Všechny úřady rozděluje vrchní představená a sestra má přidělený úřad vždy ochotně přijmout.⁴²⁴

⁴¹⁸ *Stanovy Kongregace Šedých sester Třetího řádu Sv. Františka Serafinského pro ošetřování nemocných obojího pohlaví ve veřejných nemocnicích a po soukromých domech*, Praha 1932, s. 60.

⁴¹⁹ *Stanovy kongregace sester z III. řádu sv. Františka k ošetřování nemocných neboli „Šedých sester“ u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze*, Praha 1904, s. 43-45.

⁴²⁰ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 44.

⁴²¹ Tamtéž, s. 45-46.

⁴²² Tamtéž, s. 46-47.

⁴²³ Tamtéž, s. 47-48.

⁴²⁴ Tamtéž, s. 48.

Přijímání nových členek

Nové žadatelky přijímá generální představená po poradě se staršími sestrami. Než je žadatelka přijata, musí se „*prošetřit duch, mravy a ostatní životní poměry čekatelky*“.⁴²⁵ Žadatelka se musí prokázat křestním listem, dříve i biřmovacím listem a vysvědčením od duchovního správce svého rodiště, ve kterém muselo být potvrzeno, že je svobodného stavu. K přijetí musí dívka splňovat několik podmínek – musí být nezasnoubená, katolického náboženství, ne mladší 17 let⁴²⁶ a ne starší 26 let,⁴²⁷ bezúhonných mravů, dostatečně zdravá a má prokázat, že se hodí k duchovnímu stavu a k ošetřování nemocných. Od 30. let 20. století bylo podmínkou k přijetí československé občanství.⁴²⁸ Podle stanov z 30. let nemohla být přijata dívka, která složila věčné nebo dočasné sliby v jiné kongregaci, pokud měla dluhy, které nemohla splatit, nebo pokud jí hrozil trest za spáchaný těžký zločin, ze kterého by mohla být obžalována. Rovněž nemohla být přijata dívka, která byla povinna pomáhat rodičům nebo prarodičům, kteří na ni byli odkázáni, a nemohla být přijata dívka, která byla ke vstupu donucena násilím nebo strachem.⁴²⁹ S sebou si musela přinést výbavu – potřebné prádlo a šatstvo.⁴³⁰ Pokud žadatelka splní všechny podmínky a přinese veškeré požadované dokumenty, je přijata.

První období po přijetí do kongregace se nazývá postulát. Nemá trvat kratší dobu než šest měsíců a ne déle než jeden rok. Ve zvláštních případech bylo možné dobu prodloužit, ale ne déle než o tři měsíce, později to bylo možné až o šest měsíců. Během postulátu má nad postulankami dohled sestra prefekta,⁴³¹ která je připravuje

⁴²⁵ *Stanovy kongregace sester z III. řádu sv. Františka k ošetřování nemocných neboli „Šedých sester“ u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze*, Praha 1904, s. 7.

⁴²⁶ Ve stanovách z roku 1886 je hranice věku pro přijetí posunuta na 18. rok, in: *Stanovy sester k ošetřování nemocných třetího řádu sv. Františka u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze*, Praha 1886, s. 3.

⁴²⁷ Ve stanovách z roku 1932 je maximální věková hranice vstupu do kongregace posunuta na 30 let a v 70. letech dokonce na 36 let. Mohla být přijata i starší žadatelka, pokud by měla vhodné předpoklady, in: *Stanovy Kongregace Šedých sester Třetího řádu Sv. Františka Serafinského pro ošetřování nemocných obojího pohlaví ve veřejných nemocnicích a po soukromých domech*, Praha 1932, s. 2; *Řehole a konstituce Kongregace Šedých sester Třetího řádu svatého Františka z Assisi*, Lomec 1980, s. 54.

⁴²⁸ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Schválení kongregace a další historické dokumenty.

⁴²⁹ *Stanovy Kongregace Šedých sester Třetího řádu Sv. Františka Serafinského pro ošetřování nemocných obojího pohlaví ve veřejných nemocnicích a po soukromých domech*, Praha 1932, s. 2.

⁴³⁰ *Stanovy kongregace sester z III. řádu sv. Františka k ošetřování nemocných neboli „Šedých sester“ u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze*, Praha 1904, s. 7-8.

⁴³¹ *Stanovy Kongregace Šedých sester Třetího řádu Sv. Františka Serafinského pro ošetřování nemocných obojího pohlaví ve veřejných nemocnicích a po soukromých domech*, Praha 1932, s. 4.

k povolání, dohlíží na ně při práci a cvičí je v ošetřování nemocných. Pokud je to možné, nemají se vůbec stýkat s novickami a nemají povinnost zúčastnit se společné modlitby v kůru, ale je jim to doporučeno. Každý měsíc prefekta podává podrobnou zprávu vrchní představené o povaze, snaze a schopnostech čekatelek. Pokud je postulanka uznána za způsobilou, je připuštěna k obřadu, který se nazývá obláčka. Do tohoto obřadu musí postulanka zaplatit věno – dříve bylo ustanoveno nejméně v hodnotě 500 korun. Pokud neměla dostatečný obnos, mohla být připuštěna k obláčke jen s povolením ordinariátu. O povolení k obláčke musí být měsíc dopředu požádán ordinariát, který určí datum jejího konání. Čtrnáct dní před obřadem se postulanka podrobuje kanonickému výslechu před ordinariátním komisařem a poté vykoná duchovní cvičení a zpověď. Podle stanov z roku 1932 se měla čekatelka podrobit řeholní zkoušce před prefektkou a alespoň jednou členkou rady.⁴³² Obláčka se koná v domě noviciátu. Během obřadu, který vykonává ordinarius nebo jeho zástupce,⁴³³ postulanka přijímá nové jméno a obvyklý řeholní hábit. Do této doby nosily skromný černý šat a na hlavě bílou lněnou pokrývku.⁴³⁴ Po obláčke se novicky už oděvem nerozlišují od profesek.⁴³⁵

Po tomto obřadu začíná noviciát.⁴³⁶ Trval nejméně tři roky, ale později byla jeho délka snížena na dva roky. Mohl být prodloužen o tři měsíce, později o šest měsíců,⁴³⁷ a novicka se nemá během tohoto období stýkat se světskými osobami, a to ani s příbuznými, pokud to není potřeba. Na starost ji má novicmistrová, která ji vzdělává a cvičí v duchovním životě, reguli, předpisech konstituce, domácí kázni a v ošetřování nemocných. Kromě ní v noviciátu působí i duchovní, který vykládá základy dogmatiky, morálky a liturgiky.⁴³⁸ Novicka smí přijímat návštěvy jen pod přísným dohledem novicmistrové nebo jiné sestry k tomu určené, nesmí vcházet do pokojů jiných sester a bez vědomí a svolení novicmistrové se nesmí bavit s ostatními sestrami a ani je přijímat ve svém pokoji. Všem ostatním sestrám je zakázáno, aby novicce dávaly

⁴³² *Stanovy Kongregace Šedých sester Třetího řádu Sv. Františka Serafinského pro ošetřování nemocných obojího pohlaví ve veřejných nemocnicích a po soukromých domech*, Praha 1932, s. 4.

⁴³³ Tamtéž, s. 5.

⁴³⁴ Viz přílohy, Obrázek č. 47.

⁴³⁵ *Stanovy kongregace sester z III. řádu sv. Františka k ošetřování nemocných neboli „Šedých sester“ u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze*, Praha 1904, s. 8-9; *Stanovy Kongregace Šedých sester Třetího řádu Sv. Františka Serafinského pro ošetřování nemocných obojího pohlaví ve veřejných nemocnicích a po soukromých domech*, Praha 1932, s. 5; Viz přílohy, Obrázek č. 48.

⁴³⁶ Viz přílohy, Obrázek č. 49.

⁴³⁷ *Stanovy Kongregace Šedých sester Třetího řádu Sv. Františka Serafinského pro ošetřování nemocných obojího pohlaví ve veřejných nemocnicích a po soukromých domech*, Praha 1932, s. 6.

⁴³⁸ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 37-38.

příležitost jednat podle výše uvedených zákazů. Novicky většinou žijí v jiné části kláštera než ostatní sestry a alespoň jeden rok ho nemají vůbec opustit. Většinou novicky zůstávají v mateřinci, jen výjimečně je může vrchní představená poslat do filiálních domů, kde jsou podřízeny místní představené, která na ně dohlíží a ke konci každého čtvrtletí podává písemnou zprávu vrchní představené o jejich chování.⁴³⁹ Zaměstnávat novicky před profesí v nemocnicích bylo kardinálem zakázáno, protože byl ale ve 30. letech velký nedostatek sester, nebylo možné se vždy řídit tímto nařízením. Proto byl kardinál požádán o změnu příslušných paragrafů, což znamenalo, že nebyla dodržena přísná dvouletá řeholní výchova novicek a novicky druhým rokem vstupovaly do ošetrovatelské praxe. Řeholnice se proto snažily udržovat duchovní život hojnější soukromou modlitbou, duchovní četbou, rekolekcemi u příležitostné týdenní a čtvrtletní zpovědi, někde si zvaly spirituála ke zvláštním promluvám.⁴⁴⁰

Než je novicka připuštěna ke složení slibů, ostatní sestry, které samy nejméně před třemi roky složily sliby, se vyjadřují o její způsobilosti. Celkem se vyjadřují třikrát tajným hlasováním – v šestém, devátém⁴⁴¹ a dvanáctém měsíci posledního roku jejího noviciátu. Hlasující sestry musí žít alespoň dva měsíce před hlasováním ve stejném domě jako novicka a musí ji nenápadně pozorovat. Pokud novicka obdrží dvě třetiny hlasů, může být bez překážky připuštěna ke skládání slibů. Obdrží-li jen nadpoloviční většinu, rozhodne o její způsobilosti vrchní představená. Pokud obdrží jen polovinu hlasů nebo ještě méně, má být za souhlasu ordinariátu propuštěna.⁴⁴² V dalších stanovách takovýto průběh před připuštěním k slibům popisován není. Vrchní představená si má vyslechnout úsudek od novicmistrové a se souhlasem své rady tajným hlasováním rozhodne, zda má být novicka připuštěna k řeholním slibům, nebo nikoliv. Novicka se musí ještě podrobit zkoušce před vrchní představenou nebo její zástupkyní a před jinou členkou generální rady, zda nejen dobře zná nazpaměť pravdy víry a zásady řeholního života, ale jestli je dovede také řádně vyložit.⁴⁴³ Pokud je na

⁴³⁹ *Stanovy kongregace sester z III. řádu sv. Františka k ošetrování nemocných neboli „Šedých sester“ u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze*, Praha 1904, s. 10-11; *Stanovy Kongregace Šedých sester Třetího řádu Sv. Františka Serafinského pro ošetrování nemocných obojího pohlaví ve veřejných nemocnicích a po soukromých domech*, Praha 1932, s. 7.

⁴⁴⁰ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 42.

⁴⁴¹ Ve stanovách z roku 1886 je uvedeno v osmém měsíci, in: *Stanovy sester k ošetrování nemocných třetího řádu sv. Františka u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze*, Praha 1886, s. 5.

⁴⁴² *Stanovy kongregace sester z III. řádu sv. Františka k ošetrování nemocných neboli „Šedých sester“ u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze*, Praha 1904, s. 11-12.

⁴⁴³ *Stanovy Kongregace Šedých sester Třetího řádu Sv. Františka Serafinského pro ošetrování nemocných obojího pohlaví ve veřejných nemocnicích a po soukromých domech*, Praha 1932, s. 9-10.

některé novicce již dříve vidět její nezpůsobilost, může být propuštěna bez hlasování. Před profesí dá vrchní představená s novicmistrovou novicce otázky ohledně jejího zdraví, netrpí-li nějakou tajnou nemocí (zvláště rakovinou nebo epilepsií), je-li odhodlána sloužit nemocným ve dne v noci, bez rozdílu pohlaví, ať je nemoc jakákoliv (včetně moru), jestli je ochotná snášet rozličné rozmary nemocných a zda dobrovolně přistupuje ke složení slibů. Pokud by novicka cokoliv zamlčela, byly by její sliby neplatné. Pokud není žádných překážek, je novicka připuštěna ke složení profese. Jedná se o slib žít podle řehole a pravidel zakladatelek kongregace.⁴⁴⁴ Před obřadem musí veřejně před všemi sestrami o profesi požádat, poté absolvuje kanonický výslech, který vede biskup nebo ordinariátní komisař, a za vedení zpovědníka musí alespoň tři dny konat duchovní cvičení a po nich vykonat životní zpověď. Při obřadu skládá do rukou ordinariáta nebo jeho zástupce tři sliby – slib čistoty, chudoby a poslušnosti.⁴⁴⁵ Sestry se po složení slibů nazývají profesky a nosí prsten. Sliby se skládají poprvé na tři léta, po uplynutí těchto tří let opět na další tři roky. Když uplyne těchto šest let, opakuje se výše zmíněný kanonický výslech i duchovní cvičení a dosud skládané jednoduché sliby se složí na věčné, tj. doživotní sliby. Bylo zvykem sliby ze zbožnosti opakovat – na Boží hod vánoční, 16. dubna, na den sv. Bartoloměje a na den sv. Františka.⁴⁴⁶ Později došlo k úpravě v době, na kterou se sliby skládají. Sliby⁴⁴⁷ sestry vykonaly na jeden rok. Po uplynutí této doby je složily na další rok a poté ještě jednou. Po dokončení tříletí těchto slibů byly povinny buď vykonat doživotní sliby, nebo se „vrátit do světa“. Pokud se

⁴⁴⁴ Václav VAŠKO, *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce. Díl 1*, Praha 1990, s. 216.

⁴⁴⁵ Celý slib zní následovně: „*Ve jménu Pána našeho Ježíše Krista. Amen. Já sestra N. N. slibuji a zavazuji se Bohu všemohoucímu, Marii a jeho nejsvětější Matce, sv. Otcí Františku a všem Svatým, před Vámi, vysoce důstojný pane, jakožto zástupcem nejd. pana knížete arcibiskupa, i před celou naší kongregací, na dobu tří let, že kongregaci sester III. řádu sv. Františka k ošetřování nemocných v soukromých domech a v nemocnicích neopustím a že tři jednoduché sliby, tj. evangelickou chudobu, neporušenou čistotu a ustavičnou poslušnost věrně zachovám. Také slibuji, že všem nemocným, jimž by pomoci mé potřeby bylo i těm, kteří by morovou ranou stížení byli, pokud mé síly stačí, beze všech nároků na odměnu sloužit budu. K čemuž mi dopomáhej Bůh a toto jeho sv. Evangelium. Amen. Na důkaz toho jsem tuto professi vlastnoručně podepsala a odevzdávám ji svým představeným.*“ In: *Stanovy kongregace sester z III. řádu sv. Františka k ošetřování nemocných neboli „Šedých sester“ u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze*, Praha 1904, s. 13-14.

⁴⁴⁶ *Stanovy kongregace sester z III. řádu sv. Františka k ošetřování nemocných neboli „Šedých sester“ u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze*, Praha 1904, s. 11-14.

⁴⁴⁷ Celý slib zní následovně: „*Já sestra N. N. slibuji a zavazuji se Bohu všemohoucímu, blahoslavené Marii, vždycky Panně, svatému Otcí našemu Františkovi, všem Svatým a Vám, velebná Matko, že budu po jeden rok (po celý čas svého života) zachovávatí řeholi Třetího řádu svatého Františka, schválenou Svatým Otcem Piem XI., a žítí v poslušnosti, bez vlastního majetku a v čistotě podle stanov naší kongregace.*“ In: *Stanovy Kongregace Šedých sester Třetího řádu Sv. Františka Serafinského pro ošetřování nemocných obojího pohlaví ve veřejných nemocnicích a po soukromých domech*, Praha 1932, s. 12-13.

rozhodnou vykonat doživotní sliby, musí strávit alespoň šest měsíců před jejich složením v mateřinci, aby se věnovaly duchovním cvičením.⁴⁴⁸ V současné době se sliby skládají třikrát na jeden rok a poté jednou na dva roky. Tomuto období se říká juniorát. Po uplynutí těchto pěti let se skládají doživotní sliby.⁴⁴⁹

Jednoduché sliby

Řehole zavazuje sestry, aby zachovávaly tři jednoduché sliby – chudoby, čistoty a poslušnosti. Navíc se připojuje ještě čtvrtý slib – nezištné ošetřování nemocných.⁴⁵⁰

Slibem chudoby se sestry nevzdávají svého majetku, ale pozbývají práva svůj majetek spravovat a volně s ním nakládat bez povolení vrchní představené. Chudoba sester má být vidět zejména na jejich oblečení, stravě a zařízení pokoje.⁴⁵¹ Oděv má být u všech sester stejný. Každá sestra vlastní jen jeden hábit a jeden plášť a obojí je vyrobeno z jednoduché látky.⁴⁵² Sestry jedí skromné jídlo.

V prvních letech po svém založení, kdy žily ve velké bídě, v zimním období jedly téměř každý den vodovou polévku, úkrop. V létě měly k snídani studené mléko, v poledne velmi skromný oběd, svačiny nebyly a k večeři byla vodová polévka nebo trocha ovoce. Každá sestra mohla dostat čtvrtinu žejdlíku piva a suchý chléb, ale když bylo máslo nebo sádlo, nebylo pivo.⁴⁵³ Později se mohly na stole v poledne i večer objevit dva výživné pokrmy.⁴⁵⁴

Sestry si žádné jídlo nesmí odnášet s sebou do pokoje. Vybavení pokoje má být jednoduché, netrpí se žádné malby nebo světské obrazy. Pokud sestra dostane nějakou sochu nebo obraz, má být takový dar uchovávan tam, kde se hodí – v kapli nebo refektáři, ale ne v pokoji sestry. Ve stanovách z roku 1904 je k tomu napsáno: „*Nejkrásnější ozdobou jizby jest ona sama [pozn. sestra], bydlí-li v ní jsouc čistá,*

⁴⁴⁸ *Stanovy Kongregace Šedých sester Třetího řádu Sv. Františka Serafinského pro ošetřování nemocných obojího pohlaví ve veřejných nemocnicích a po soukromých domech*, Praha 1932, s. 12, 13.

⁴⁴⁹ *Řehole a konstituce Kongregace Šedých sester Třetího řádu svatého Františka z Assisi*, Lomec 1980, s. 59.

⁴⁵⁰ *Stanovy kongregace sester z III. řádu sv. Františka k ošetřování nemocných neboli „Šedých sester“ u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze*, Praha 1904, s. 26.

⁴⁵¹ Tamtéž, s. 26.

⁴⁵² *Stanovy sester k ošetřování nemocných třetího řádu sv. Františka u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze*, Praha 1886, s. 18.

⁴⁵³ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, *Kronika 1852–1903*.

⁴⁵⁴ *Stanovy kongregace sester z III. řádu sv. Františka k ošetřování nemocných neboli „Šedých sester“ u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze*, Praha 1904, s. 30.

panenská a zbožná.“⁴⁵⁵ Lůžko sestávalo ze slamníku bez spodní peřiny. Tvrdé lůžko měly mít sestry i v domech nemocných. Dnes sice na slamníku sestry nespí, ale stále se jedná o tvrdé jednoduché lůžko. Vrchní představená má ke každému pokoji klíč a kdykoliv se tam může jít podívat a odnést cokoli, co by nesplňovalo slib chudoby.⁴⁵⁶ Na modernizaci musela reagovat i řehole, která v 70. letech ke slibu chudoby doplnila, že „*duchu chudoby neodporuje důchodové zabezpečení, nemocenské pojištění ani jiné občanské a sociální výhody plynoucí z práce*“.⁴⁵⁷

Slibem čistoty se sestry zavazují, že se neprovádají.⁴⁵⁸ Každá sestra se má vůči světským osobám chovat „*vlídně, ale přitom vážně a důstojně*“.⁴⁵⁹ Je zakázán jakýkoliv důvěrný hovor, nebo dokonce tajné dopisování si s osobou druhého pohlaví. Všechny dopisy, které sestry dostanou nebo které odesílají, se odevzdají představené, která má právo si je přečíst. Přestože sestry nežijí v přísné klauzuře, rozhovory s návštěvami probíhají v hovorně. Pokud by si někdo přál mluvit se sestrou o samotě, musí si k tomu vyžádat svolení.⁴⁶⁰ Ve stanovách se důrazně upozorňovalo na nebezpečné styky, ke kterým by mohlo dojít mezi sestrami a nemocnými nebo s někým jiným z domácnosti nemocného. Pokud někdo takovýto vztah zjistil, musel to oznámit vrchní představené. Ve 30. letech byla do části o slibu čistoty připojena i poznámka, že sestrám „*je zakázáno, aby bez zvláštního dovolení vrchní představené četly světské a nevhodné knihy, noviny a jiné spisy, které nepřinášejí žádného duchovního užitku*“.⁴⁶¹

Sestry musí poslouchat vrchní nebo místní představenou, aby naplnily slib poslušnosti. Aby si osvojily i ctnost poslušnosti, mají vykonávat rozkazy představených „*bez námítky, ochotně, přesně, radostně a vytrvale, aniž by pátraly po příčinách, proč se jim toho neb ono ukládá*“.⁴⁶²

⁴⁵⁵ Stanovy kongregace sester z III. řádu sv. Františka k ošetřování nemocných neboli „Šedých sester“ u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze, Praha 1904, s. 30.

⁴⁵⁶ Tamtéž, s. 26-30.

⁴⁵⁷ Řehole a konstituce Kongregace Šedých sester Třetího řádu svatého Františka z Assisi, Lomec 1980, s. 25.

⁴⁵⁸ Stanovy Kongregace Šedých sester Třetího řádu Sv. Františka Serafinského pro ošetřování nemocných obojího pohlaví ve veřejných nemocnicích a po soukromých domech, Praha 1932, s. 17.

⁴⁵⁹ Stanovy kongregace sester z III. řádu sv. Františka k ošetřování nemocných neboli „Šedých sester“ u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze. Praha 1904, s. 31

⁴⁶⁰ Tamtéž, s. 31-32.

⁴⁶¹ Stanovy Kongregace Šedých sester Třetího řádu Sv. Františka Serafinského pro ošetřování nemocných obojího pohlaví ve veřejných nemocnicích a po soukromých domech, Praha 1932, s. 18.

⁴⁶² Stanovy kongregace sester z III. řádu sv. Františka k ošetřování nemocných neboli „Šedých sester“ u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze, Praha 1904, s. 32-33; Stanovy Kongregace Šedých sester Třetího řádu Sv. Františka Serafinského pro ošetřování nemocných obojího pohlaví ve veřejných nemocnicích a po soukromých domech, Praha 1932, s. 19.

Pobožnosti

Sestry denně navštěvují mši a vykonávají společnou modlitbu – Mariánské hodinky. Mimo Mariánských hodinek se třikrát denně modlí Anděl Páně a v poledne i večer zpytují svědomí. Každý den se sestry modlí růženec a každý první pátek v měsíci, v postě každý pátek, křížovou cestu. Koná-li se křížová cesta, vynechá se toho dne společný růženec. Denně vykonávají sestry, nejsou-li zaneprázdněny povinnostmi,⁴⁶³ před obědem návštěvu nejsvětější svátosti trvající čtvrt hodiny. Po ní jdou na dané znamení v průvodu do refektáře a střídavě se modlí žalm „Smiluj se nade mnou, Bože“. Po ukončení oběda jdou opět všechny v průvodu do kostela a cestou se střídavě modlí „Bože, chválíme tebe“. Navštívit nejsvětější svátost jsou povinny sestry, než opustí dům, když jdou k nemocným a když se vrátí domů. Denně mají alespoň půl hodiny rozjímat o některém náboženském tématu, o kterém se jim předčítalo. Sestry, které v době modliteb pečují o nemocné, mají tyto modlitby vykonat soukromě. Pokud to jde, tak ve stejný čas, když se ostatní modlí v kůru. Není-li to možné, mohou modlitby vykonat dříve nebo později, ale „nábožně“.⁴⁶⁴ Každý týden mají sestry vykonat zpověď a mimo neděle a svátky mají v týdnu ještě alespoň dvakrát přistoupit k svatému přijímání. Každoročně sestry konají pravidelná duchovní cvičení, která trvají pět nebo šest dní.⁴⁶⁵

Od roku 1907 byly zavedeny nové pobožnosti – v červnu každodenní pobožnost k Nejsvětějšímu Srdci Páně, před Vánoci Mariánský devítník, tj. devět neděl zvláštní pobožnosti a promluvy na mariánská témata.⁴⁶⁶

Při studiu a přednáškách v ošetrovatelské škole kolidovala řeholní povinnost Mariánských hodinek s přednáškami nebo praktickými cvičeními. Proto kongregace požádala hradeckou konzistoř, aby byly řeholní žákyně ve všední dny Mariánských hodinek zproštěny. Biskupský ordinariát, na jehož území se škola nalézala, tuto dispenz žákyním udělil na pět let, ale trval na tom, aby v náhradu za officium se sestry modlily desátek růžence a věnovaly se patnáctiminutovému rozjímání.⁴⁶⁷

⁴⁶³ *Stanovy Kongregace Šedých sester Třetího řádu Sv. Františka Serafinského pro ošetřování nemocných obojího pohlaví ve veřejných nemocnicích a po soukromých domech*, Praha 1932, s. 21.

⁴⁶⁴ *Stanovy kongregace sester z III. řádu sv. Františka k ošetřování nemocných neboli „Šedých sester“ u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze*, Praha 1904, s. 16.

⁴⁶⁵ Tamtéž, s. 15-17.

⁴⁶⁶ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 28.

⁴⁶⁷ Tamtéž, s. 46.

Sestry také dodržují posty, a to jak církevní posty, tak o všech středách celého roku, pokud na ně nepřipadá zasvěcený svátek nebo slavnost řádu sv. Františka. Sestry, které ošetřují nemocné v nemocnicích nebo jiných ústavech, mohou kvůli své namáhavé práci zachovávat pouze církevní posty.⁴⁶⁸

Denní program

Podle dochovaného denního pořádku ze 40. let víme, že den sestrám začínal v 4:00, kdy bylo dáno znamení ke vstávání a sestry musely ihned opustit postel. V 4:30 se konala společná modlitba, hodinky, pak následovalo půlhodinové rozjímání. V 6:00 se sloužila mše a po ní následovala společná snídaně. Po snídani určené sestry uklidily ložnice, umývárny, pracovnu, chodby a schody. Jiné se věnovaly praní, žehlení a skládání prádla. Od 8:30 do 9:20 se účastnily náboženských přednášek o řeholním životě, o službě nemocným a jednu hodinu týdně se učily německý jazyk. Zbývající čas do oběda byl vyplněn šitím prádla a řeholního oděvu. V 11:45 sestry navštívily nejsvětější svátost a zpytovaly svědomí. Na dané znamení odešly do jídelny ke společnému obědu, při kterém se předčítalo. Hodinu po obědě měly sestry osobní volno. V 14:00 se sestry společně modlily nešpory. Od 15:00 do 16:00 měly opět náboženské přednášky. V 17:00 se modlily matutinum a růženec. Poté následovala od 18:00 společná večeře, při které se opět předčítalo. Půl hodiny po jídle měly osobní volno. V 19:30 probíhala večerní modlitba a zpytování svědomí. V 21:00 se zhasínalo a měl být úplný klid.⁴⁶⁹

V současnosti denní program sester začíná v 5:10, kdy se účastní ranní modlitby a půlhodinového rozjímání v kapli. V 6:00 následují ranní chvály. O patnáct minut později se koná mše a po ní následuje snídaně. Po snídani se sestry věnují své práci. Práce je rozdělena – některá se věnuje kuchyni, nádobí, jiná úklidu, prádelně, kanceláři, ošetřování nemocných či nákupům. Sestry, které nemohou pracovat, vyprošují boží pomoc pro celé okolí. Některé sestry se věnují ručním pracím – výrobě dárků, vyšívání, pletení a háčkování nebo šití mešních rouch. V 11:45 probíhá polední modlitba. V čase 12:15–12:45 mají sestry společný oběd, při kterém se předčítá. Po obědě následuje odpočinek a práce dle potřeby. Sestry se opět sejdou v 16:30 při společném rozjímání

⁴⁶⁸ *Stanovy Kongregace Šedých sester Třetího řádu Sv. Františka Serafinského pro ošetřování nemocných obojího pohlaví ve veřejných nemocnicích a po soukromých domech*, Praha 1932, s. 25-26.

⁴⁶⁹ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Schválení kongregace a další historické dokumenty.

v kapli. V 17:00 začínají večerní chvály. V 17:15 následuje svátostné požehnání a modlitba před spaním. Sestry společně večeří v 17:45 a od konce večere do konce snídaně příštího dne se zachovává mlčení, takzvané silentinum.⁴⁷⁰

Ošetřování nemocných

O každého nemocného se mají sestry starat „*vlídně a trpělivě, neomrzele a beze všech stesků, vážně a při tom skromně*“.⁴⁷¹ Žádná sestra si nemůže vybírat, koho bude ošetřovat. Pokud ale sestra ví, že její přítomnost by nebyla u nemocného z jeho strany žádána, musí se s tím svěřit představené. Pokud si bude nemocný žádat konkrétní sestru, má se představená nejdříve přesvědčit, proč si to tak přeje, a pak má uvážit, zda žádosti vyhoví. Sestry se musí vždy řídit pokyny lékařů a nesmí se do jejich rozhodování nijak vměšovat. S nemocným nebo s jeho rodinou nemluví o lékaři ani o jeho léčbě. Sestra, která přiděluje služby jednotlivým sestrám, má dbát na to, aby žádná sestra nebyla zvýhodňována a jiná naopak přetěžována. Nemocného zpravidla ošetřují dvě sestry, které se střídají každý dvacet čtyři hodin. Pokud je nemoc tak vážná, že pacient potřebuje neustálou péči, střídají se u něj tři sestry, aby na každou z nich došlo teprve třetí den a noc. Sestry nesmí dvakrát za sebou mít noční službu, i kdyby o to některá sama požádala. Pokud některá sestra ošetřovala nemocného mimo mateřinec, nesměla být pryč déle než čtyři týdny, aby si neodvykla společnému životu. Pokud se vědělo, že péče o nemocného bude trvat šest až sedm neděl, mohla vrchní představená dovolit, aby se o něj starala jedna sestra.⁴⁷² Každý rok měla mít sestra alespoň čtrnáctidenní dovolenou.⁴⁷³

Nemocné sestry

Nejčastější nemocí sester podle kroniky byla tuberkulóza, na kterou hodně umíraly. Přesto je nutné říci, že nemoci se sestrám téměř vyhnuly, přestože byly

⁴⁷⁰ S. M. Ludmila LOVEČKOVÁ, *Lomeček a řeholní sestry*, in: P. Stuchlá (ed.), 300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu, Vodňany 2005, s. 133.

⁴⁷¹ *Stanovy kongregace sester z III. řádu sv. Františka k ošetřování nemocných neboli „Šedých sester“ u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze*, Praha 1904, s. 34.

⁴⁷² Tamtéž, s. 34-37.

⁴⁷³ *Stanovy Kongregace Šedých sester Třetího řádu Sv. Františka Serafinského pro ošetřování nemocných obojího pohlaví ve veřejných nemocnicích a po soukromých domech*, Praha 1932, s. 34.

několikrát v kontaktu s epidemiemi, například se španělskou chřipkou, choleroou, tyfem a černými neštovicemi.⁴⁷⁴

Stále platí, že nemocným sestřím se i dnes má dostat stejné péče jako nemocným, o které se sestry starají.⁴⁷⁵ K ošetřování nemocných sester je v každém domě určena vhodná místnost se vším potřebným nábytkem a dalším zařízením, aby se sestře co nejdříve ulevilo.⁴⁷⁶ Někdy se stává, že si těžce nemocnou sestru vyžádají rodiče domů, aby tam mohla strávit poslední okamžiky života. Když se tak stane s církevní dispencí, není proti tomu námitek.⁴⁷⁷ Pokud se sestře nemoc zhorší, je k ní zavolán kněz, aby udělil sestře poslední pomazání a aby jí svou modlitbou byl nápomocen v hodině smrti.⁴⁷⁸

Po druhé světové válce vymohla generální představená pro churavějící řeholnice, aby se zabránilo jejich vyčerpanosti a tím se předešlo i předčasnému úmrtí, na hradeckém ordinariátu léčení buď v lázních, nebo u příbuzných. Biskup Pícha uznal oprávněnost této žádosti a poskytl žádanou dispencí.⁴⁷⁹

Odchod z kongregace

Pokud jsou složeny sliby jen na čas, po uplynutí jejich doby přestávají být závazné a sestra může kongregaci opustit. Nemůže to ale udělat bez porady s vrchní představenou a zpovědníkem.⁴⁸⁰ Pokud sestra složila doživotní sliby, může odejít z vážných příčin pouze za souhlasu ordinariátu, provinciála a vrchní sestry, ale i nadále je vázána sliby, od kterých ji může dispensovat jen papež.⁴⁸¹

⁴⁷⁴ *Stanovy kongregace sester z III. řádu sv. Františka k ošetřování nemocných neboli „Šedých sester“ u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze*, Praha 1904, s. 23.

⁴⁷⁵ Tamtéž, s. 23.

⁴⁷⁶ *Stanovy Kongregace Šedých sester Třetího řádu Sv. Františka Serafinského pro ošetřování nemocných obojího pohlaví ve veřejných nemocnicích a po soukromých domech*, Praha 1932, s. 36.

⁴⁷⁷ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 40–41.

⁴⁷⁸ *Stanovy kongregace sester z III. řádu sv. Františka k ošetřování nemocných neboli „Šedých sester“ u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze*, Praha 1904, s. 24.

⁴⁷⁹ *Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956*, s. 55.

⁴⁸⁰ *Stanovy kongregace sester z III. řádu sv. Františka k ošetřování nemocných neboli „Šedých sester“ u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze*, Praha 1904, s. 51.

⁴⁸¹ *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. Čtrnáctý díl. Kartel – Kraj*, Praha 1899, s. 697; *Stanovy kongregace sester z III. řádu sv. Františka k ošetřování nemocných neboli „Šedých sester“ u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze*, Praha 1904, s. 51.

Pokud nějaká sestra těžce a často chybje proti stanovám, veřejně pohoršuje, má být nejdříve jen napomínána. Pokud nepomohou domluvy ani tresty, má být „jako prašivá ovce z kongregace vyloučena“.⁴⁸²

Kongregace sestře vydává zpět jen ten majetek, který si přinesla, bez úroků. Žádná sestra, která sama z kongregace vystoupila, nebo byla propuštěna, ani její příbuzní nemají právo požadovat od kongregace nějaké náhrady za služby, které zde vykonala, ani za věci, které kongregaci svou službou získala.⁴⁸³

Sestra, která sama vystoupila, nebo byla propuštěna, nesmí být do kongregace už nikdy přijata.⁴⁸⁴

Úmrtí sester

Za zemřelou sestru se ještě v den její smrti konají hodinky za mrtvé. V den pohřbu nebo den po něm se za ni slouží mše, které se mají zúčastnit všechny sestry. Dny úmrtí sester se zaznamenávají ve zvláštní knize. Na den výročí se čtou jména zesnulých na počátku obědu a poté se sestry modlí 129. žalm za jejich spásu.⁴⁸⁵

První sestry byly pohřbené na Olšanském hřbitově do společného hrobu příslušníků III. řádu. V roce 1862 sestry zakoupily hrobové místo na Malostranském hřbitově, ale místo bylo určené k zániku, a navíc velmi malé. Jejich hlavním hřbitovem se stal od poloviny 60. let 19. století Vyšehrad. Zde nejdříve zakoupily místo pro dvacet hrobů a zřízením nové hrobky byl pověřen stavitel Viktor Beneš. Později, v roce 1873, bylo přikoupeno místo pro dalších šedesát hrobů. Novou část hřbitova nechala kongregace oplotit a byla zde postavena železná brána. Byl zde umístěn kamenný pomník, železný kříž a dvě zděné hrobky.⁴⁸⁶ Později sem byly přemístěny tělesné pozůstatky sester pohřbených na Malostranském hřbitově. Definitivní podobu konventního pohřebiště vytvořila pražská kamenická a sochařská firma Josefa Cílka po druhé světové válce. Všechny hroby byly opatřeny jednotným kamenným vroubením, které umožňovalo snadnou a jednotnou údržbu hřbitova.⁴⁸⁷

⁴⁸² Stanovy kongregace sester z III. řádu sv. Františka k ošetřování nemocných neboli „Šedých sester“ u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze, Praha 1904, s. 51.

⁴⁸³ Tamtéž, s. 28.

⁴⁸⁴ Tamtéž, s. 52.

⁴⁸⁵ Tamtéž, s. 25-26.

⁴⁸⁶ Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Kronika 1852–1903.

⁴⁸⁷ Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956, s. 19 - 20, 29, 55.

ZÁVĚR

Ve své diplomové práci jsem se pokusila uceleně shrnout historii Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, a to v časovém rozmezí od roku 1856 do současnosti. Kromě toho se práce zabývala jejich jednotlivými filiálními domy a vnitřním životem. Vše bylo zasazené do dobového kontextu, který byl představen v prvních dvou kapitolách.

Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka je typ řeholního společenství, které vznikalo později než řády a zásadně se od nich liší skládanými sliby. Členky řádů skládají slavné sliby, členky kongregací pouze sliby jednoduché. Založení Šedých sester koresponduje s potřebami společnosti poloviny 19. století. Ocitáme se v čase, kdy se rozvíjí průmyslová výroba, která s sebou kromě parního stroje a rozvoje dopravy a technologií přináší i nezaměstnanost v některých odvětvích, příliv nekvalifikovaných pracovních sil z venkova a zvyšuje stav bídě žijícího městského dělnictva. Sociální zákonodárství zatím není připraveno pomoci těmto lidem. Najednou se mezi lidmi objevují dívky, které chtějí ostatním pomáhat. To je případ sester Marie a Anny Plaňanských a jejich přítelkyně Františky Grossmannové, které se v roce 1853 rozhodnou vybudovat spolek, který by ošetřoval nemocné bez ohledu na jejich pohlaví, náboženství, národnost, jen z lásky k Bohu. Cesta ke vzniku kongregace nebyla jednoduchá, ale díky své ochotě obětovat se a vlivným přímluvcům docílily dívky toho, že dne 6. ledna roku 1856 byla založena Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, zřejmě první ženská kongregace českého původu. Otázka češství sester je rozhodně zajímavá, protože v prvopočátcích psaly v německém jazyce, což můžeme vidět při čtení jejich kroniky, ale psaly i v českém jazyce. Z katalogů kléru známe příjmení sester a nutno říci, že i když se občas objevují německá příjmení, většina příjmení je česká. Pokud bychom chtěli jít do hloubky a zjistit národnost sester, bylo by to složitější, protože kongregace záznamy s těmito údaji nemá. Přestože činnost kongregace byla zaměřená na ošetřování nemocných v jejich domech, neodmítly podat pomocnou ruku v 50. a 60. letech 19. století při ošetřování vojáků a ani během první světové války. V 60. letech 19. století začaly postupně budovat svůj mateřinec v Bartolomějské ulici, ve kterém sídlily až do roku 1949. Postupně začaly být zvány do nemocnic, aby se staraly o nemocné. První nabídky odmítaly, protože jejich stanovy jim jasně vymezovaly péči o nemocné doma, ale v roce 1882 opouštějí první sestry

mateřinec a vydávají se budovat první filiální dům v Kraslicích. Od 80. let 19. století začínají postupně přijímat více nabídek, což souvisí i s mírným nárůstem počtu sester, který je zachycen v grafu č. 1. Tento nárůst je vystupňován na konci 90. let, a zejména v prvních letech 20. století. Pokud srovnáme graf č. 3, který zachycuje počet lokalit, ve kterých sestry působily, můžeme si všimnout, že grafy spolu v 90. letech a na počátku 20. století úplně nekorrespondují. Čekaly bychom, že nárůstu počtu sester bude přímo úměrně odpovídat i nárůst lokalit, ve kterých sestry působily, ale můžeme si všimnout, že nejdříve došlo k nárůstu lokalit a až poté k nárůstu počtu sester. Nutno říci, že k podrobnějšímu zkoumání tohoto problému chybějí prameny. Grafy byly zpracovány na základě katalogů kléru z let 1859–1948 a jak již bylo uvedeno v úvodu práce, je otázka, jak přesné záznamy v nich jsou. Dalším zdrojem byl soupis lokalit, který sestry v současnosti vytvořily jako ucelený přehled míst, kde od roku 1856 působily. Přestože vedle lokalit soupis obsahuje i rozmezí let, kdy sestry na daném místě působily, a upřesnění jejich činnosti, chybí jakýkoliv odkaz na zdroje těchto informací. Největšího vrcholu dosáhla kongregace ve 30. letech 20. století, což je vidět i na grafech č. 1 a č. 3. V tomto období vrcholí výstavba filiálních domů. Je slavnostně otevřen lázeňský dům v Poděbradech, přistavěna vila na Zbraslavi, zakoupen zámeček v Pyšelích a je otevřena ošetrovatelská škola v Hradci Králové. Přestože sestry žily zpola uzavřeným životem, okolní svět a jeho chod na ně doléhaly. Poprvé tzv. velké dějiny vstoupily do jejich života během druhé světové války, kdy byla obsazena část jejich mateřince a některé filiální domy. Nejvíce byl jejich život ovlivněn nástupem komunistů k moci. Přestože čtyřicet let nemohly žít ve svém mateřinci u oblíbeného kostela sv. Bartoloměje, dokázaly si zvyknout na nový dům v Lomci, který po revoluci zůstal už jejich novým domovem. V současnosti má kongregace sedmnáct sester. Ty, které mohou, se snaží aktivně působit ve společnosti. Provádí turisty na Lomci, pořádají duchovní cvičení, pomáhají v hospicu, ve vazební věznici, učí náboženství. Nedokážu odpovědět na otázku, jaká budoucnost sestry čeká, jestli i za šedesát let bude žít ještě nějaká Šedá sestra. Pevně ale věřím, že jsou mezi námi stále duchovně zaměřené lidi, kteří v sobě mají potřebu pomáhat nezištně druhým.

Podrobnější zkoumání by si určitě zasloužil jev, kdy v českých zemích žilo tolik mladých žen, které byly ochotné vstoupit do řeholního života a pomáhat druhým. Bylo by třeba zkoumat, z jakých společenských vrstev pocházely, odkud pocházely, jaké byly národnosti. U Šedých sester by toto zjišťování bylo velmi problematické, protože žádné

záznamy tohoto typu si buď nevedly, nebo se nedochovaly. Dále by bylo zajímavé porovnat mezi sebou jednotlivé kongregace. V čem se lišily jejich podmínky přijetí, kolik sester kongregace měly, jak sestry žily, kam se jednotlivé kongregace územně rozšiřovaly a proč. Bylo by zajímavé zjistit, jak v jednotlivých městech vedle sebe fungovaly kongregace podobného zaměření – například v Kutné Hoře působily ve 30. letech 20. století vedle sebe Šedé sestry a boromejky. Otázek by byla spousta, ale nezáleží jen na nás, na badatelích, co si vymyslíme, ale v tomto případě jsme limitováni dostupnými prameny, které se u jednotlivých kongregací značně liší.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

- AM – archiv města
apod. – a podobně
arch. – architekt
atd. – a tak dále
b. m. – bez místa
b. n. – bez nakladatele
c. k. – císařsko-královský
č. – číslo
čp. – číslo popisné
ČR – Česká republika
Dr. – doktor
ed. – editor
eds. – editoři
fol. – folio
hl. – hlavní
Ing. – inženýr
inv. č. – inventární číslo
král. – královský
Mons. – monsignore
P. – Páter
pozn. – poznámka
přír. č. – příruční číslo
s. – strana
srov. – srovnej
sv. – svatý
ThDr. – doktor teologie
tj. – to jest
tzv. – tak zvaný

SEZNAM PRAMENŮ, LITERATURY A ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ

Prameny

a) Nevydané

HELLICH, Jan: Topografie Poděbrad, přír. č. 46/2001.

Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Dokumenty. Broumov (1953–1974).

Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Dokumenty. Pyšely.

Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Dokumenty. Pyšely. Znalecký posudek č. 103/30-2012.

Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Dokumenty. Vystěhování z Bartolomějské 1949, Vršovice 17. 9. 1949–25. 11. 1950, Ostrovní ulice 25. 11. 1950 – 14. 9. 1953.

Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Dokumenty. Žádosti o domy pro sestry při stěhování z Broumova.

Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Dokumenty. Žádosti o vrácení našich domů (1968–1969).

Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Historické dokumenty.

Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Historické dokumenty. Domy kongregace. Hradec Králové, ošetrovatelská škola.

Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Historické dokumenty. Domy kongregace. Kutná Hora.

Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Historické dokumenty. Domy kongregace. Poděbrady.

Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Historické dokumenty. Domy kongregace. Pyšely.

Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Kronika 1852–1903.

Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka, Lomec, Schválení kongregace a další historické dokumenty.

Národní archiv, Archiv země České, karton č. 38, inv. č. 237.

Odbor výstavby a územního plánování, Poděbrady, Materiál ze dne 14. března 1927.

Odbor výstavby a územního plánování, Poděbrady, Materiál ze dne 25. května 1928.

Odbor výstavby a územního plánování, Poděbrady, Materiál ze dne 14. června 1928.

Odbor výstavby a územního plánování, Poděbrady, Materiál ze dne 23. června 1928.

Odbor výstavby a územního plánování, Poděbrady, Materiál ze dne 6. září 1929.

Odbor výstavby a územního plánování, Poděbrady, Materiál ze dne 26. srpna 1966.

Odbor výstavby a územního plánování, Poděbrady, Materiál ze dne 20. srpna 2009.

Proboštství Poděbrady, Farní kronika poděbradská, oddíl X., fol. 263-264.

Státní okresní archiv Benešov, fond: AM Pyšely. Zápisy rady města, inv. č. 10, 11.

Státní okresní archiv Benešov, Kronika města Pyšely 1908–1945.

Státní okresní archiv Hradec Králové, fond: Ošetřovatelská škola Šedých sester III. řádu sv. Františka – Hradec Králové, Matrika žákyň (1935–1952).

Státní okresní archiv Hradec Králové, fond: Ošetřovatelská škola Šedých sester III. řádu sv. Františka – Hradec Králové, karton č. 1, inv. č. 1.

Státní okresní archiv Hradec Králové, fond: Ošetřovatelská škola Šedých sester III. řádu sv. Františka – Hradec Králové, karton č. 1, inv. č. 8.

Státní okresní archiv Hradec Králové, fond: Ošetřovatelská škola Šedých sester III. řádu sv. Františka – Hradec Králové, karton č. 1, inv. č. 9.

Státní okresní archiv Hradec Králové, fond: Ošetřovatelská škola Šedých sester III. řádu sv. Františka – Hradec Králové, karton č. 1, inv. č. 10.

Státní okresní archiv Hradec Králové, fond: Ošetřovatelská škola Šedých sester III. řádu sv. Františka – Hradec Králové, karton č. 1, inv. č. 11.

Státní okresní archiv Hradec Králové, fond: Ošetřovatelská škola Šedých sester III. řádu sv. Františka – Hradec Králové, karton č. 1, inv. č. 12.

Státní okresní archiv Praha-západ, fond: Berní správa Smíchov, karton č. 185, čp. 87, 233.

Státní okresní archiv Praha-západ, fond: Římskokatolický farní úřad Zbraslav, Pamětní kniha, inv. č. 11. kniha č. 10 (1840–1947).

Sto let české kongregace Šedých sester. 1856–1956.

b) Vydané

*Katalogy kléru Arcidiecéze pražské (řazeno chronologicky)*⁴⁸⁸

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLVI, Pragae, b. n., bez vnočení. (dostupné v archivu Arcibiskupství pražského)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLVII, Pragae, b. n., bez vnočení. (dostupné v archivu Arcibiskupství pražského)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLVIII, Pragae, b. n., bez vnočení. (dostupné v archivu Arcibiskupství pražského)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLIX, Pragae, b. n., bez vnočení. (dostupné v archivu Arcibiskupství pražského)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLX, Pragae, b. n., bez vnočení. (dostupné v knihovně Strahovského kláštera)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLXI., Pragae, b. n., bez vnočení. (dostupné v archivu Arcibiskupství pražského)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLXII., Pragae, b. n., bez vnočení. (dostupné v archivu Arcibiskupství pražského)

⁴⁸⁸ Protože jsou katalogy kléru špatně dostupné, je u každého katalogu v závorce uvedeno místo jeho uložení.

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLXIII., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v archivu Arcibiskupství pražského)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLXIV., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v archivu Arcibiskupství pražského)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLXV., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLXVI., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLXVII., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLXVIII., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v archivu Arcibiskupství pražského)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLXIX., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLXX., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v archivu Arcibiskupství pražského)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLXXI., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v archivu Arcibiskupství pražského)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLXXII., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v archivu Arcibiskupství pražského)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLXXIV., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLXXV., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLXXVI., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLXXVII., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLXXVIII., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLXXIX., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLXXX., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLXXXI., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLXXXII., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLXXXIII., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLXXXIV., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLXXXV., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLXXXVI., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLXXXVII., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLXXXVIII., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCLXXXIX., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCXC., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCXCI., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCXCII., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCXCIII., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCXCIV., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCXCV., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCXCVI., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCXCVII., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCXCVIII., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCXCIX., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCC., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCXI., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragenae pro anno Domini MDCCCXII., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragensis pro anno Domini MCMIII., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragensis pro anno Domini MCMIV., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragensis pro anno Domini MCMV., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragensis pro anno Domini MCMVI., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragensis pro anno Domini MCMVII., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragensis pro anno Domini MCMVIII., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragensis pro anno Domini MCMIX., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragensis pro anno Domini MCMX., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragensis pro anno Domini MCMXI., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragensis pro anno Domini MCMXII., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragensis pro anno Domini MCMXIII., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragensis pro anno Domini MCMXIV., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragensis pro anno Domini MCMXV., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragensis pro anno Domini MCMXVI., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragensis pro anno Domini MCMXVII., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragensis pro anno Domini MCMXVIII., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragensis pro anno Domini MCMXIX., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragensis pro anno Domini MCMXX., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Strahovského kláštera)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragensis pro anno Domini MCMXXVIII., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragensis pro anno Domini MCMXXX., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Strahovského kláštera)

Catalogus cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragensis pro anno Domini MCMXXXII., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragensis pro anno Domini MCMXXXIII., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragensis pro anno Domini MCMXXXIV., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragensis pro anno Domini MCMXXXV., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragensis pro anno Domini MCMXXXVI., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragensis pro anno Domini MCMXXXVII., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragensis pro anno Domini MCMXXXVIII., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus cleri archidioeceseos Pragensis pro anno Domini MCMXL., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus cleri archidioeceseos Pragensis pro anno Domini MCMXLII., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Handbuch des erzbistums Prag für das jahr 1945. Prag, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze)

Catalogus cleri archidioeceseos Pragensis pro anno Domini MCMXLVIII., Pragae, b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Strahovského kláštera)

Catalogus cleri archidioecesis Pragensis 1975. b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Strahovského kláštera)

Catalogus cleri archidioecesis Pragensis 1980. b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Strahovského kláštera)

Katalog arcidiecéze pražské 1986. Praha, b. m., b. n., bez vřočení. (dostupné v knihovně Strahovského kláštera)

Katalog pražské arcidiecéze 1996. b. m., Arcibiskupství pražské 1996. (dostupné v knihovně Strahovského kláštera)

Katalog pražské arcidiecéze 1997. b. m., Arcibiskupství pražské 1997. (dostupné v knihovně Strahovského kláštera)

Katalog pražské arcidiecéze 2000. b. m., Arcibiskupství pražské 1999. (dostupné v knihovně Strahovského kláštera)

Katalog pražské arcidiecéze 2002. b. m., Arcibiskupství pražské 2001. (dostupné v knihovně Strahovského kláštera)

Katalog pražské arcidiecéze 2003. b. m., Arcibiskupství pražské 2003. (dostupné v knihovně Strahovského kláštera)

Katalog pražské arcidiecéze 2004. b. m., Arcibiskupství pražské 2004. (dostupné v knihovně Strahovského kláštera)

Katalog pražské arcidiecéze 2006. b. m., Arcibiskupství pražské 2006. (dostupné v knihovně Strahovského kláštera)

Katalog pražské arcidiecéze 2008. Proměnná část. b. m., Arcibiskupství pražské 2008. (dostupné v knihovně Strahovského kláštera)

Katalog pražské arcidiecéze 2009. Stanovené území farností. b. m., Arcibiskupství pražské 2009. (dostupné v knihovně Strahovského kláštera)

Katalog pražské arcidiecéze 2010. Proměnná část. b. m., Arcibiskupství pražské 2010. (dostupné v knihovně Strahovského kláštera)

Katalog pražské arcidiecéze 2011. b. m., Arcibiskupství pražské 2011. (dostupné v knihovně Strahovského kláštera)

Katalog pražské arcidiecéze 2013. Proměnná část. b. m., Arcibiskupství pražské 2012. (dostupné v knihovně Strahovského kláštera)

Ostatní

Jubilejní památník k padesátiletému trvání Domu milosrdenství Vincentinum, ústavu pro nevyléčitelně nemocné a zmrzačené v Praze-Břevnově s dětskou pobočkou ve Směčně: 1889–1939, Praha, Dům milosrdenství Vincentinum 1940, 103 s.

Obřady při oblačce a skládání slibů v Kongregaci Sester III. řádu sv. Františka (Šedých sester) k ošetřování nemocných po domech a v nemocnicích, jejichž mateřinec jest v Praze I., Bartolomějská ulice číslo 9. Praha 1932, 40 s.

Řehole a konstituce Kongregace Šedých sester Třetího řádu svatého Františka z Assisi. Lomec 1980, 92 s.

SEDLÁK, Jan: Půl století služby u nemocných 1856–1906. K 50letému jubileu Kongregace Šedých sester u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze. Praha 1906, 94 s.

Stanovy kongregace sester z III. řádu sv. Františka k ošetřování nemocných neboli „Šedých sester“ u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze. Praha 1904, 68 s.

Stanovy Kongregace Šedých sester Třetího řádu Sv. Františka Serafinského pro ošetřování nemocných obojího pohlaví ve veřejných nemocnicích a po soukromých domech. Praha 1932, 90 s.

Stanovy sester k ošetřování nemocných třetího řádu sv. Františka u sv. Bartoloměje na Starém městě v Praze. Praha, Fr. Šimáček 1886, 24 s.

Vznik a dějiny domu milosrdenství „Vincentinum“, ústavu pro nevyléčitelně nemocné a zmrzačené v Praze-Břevnově s dětskou odbočkou ve Směčně, Praha 1935, 79 s.

Literatura

a) Monografie

BALÍK, Stanislav – HANUŠ, Jiří: *Katolická církev v Československu 1945–1989*. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2013, 399 s., ISBN 978-80-7325-311-0.

BĚLINA, Pavel – HLAVAČKA, Milan – TINKOVÁ, Daniela: *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek XI. a, 1792–1860*. Praha a Litomyšl, Paseka 2013, 466 s., ISBN 978-80-7432-347-8.

BLAŽÍČEK, Oldřich – KROPÁČEK, Zdeněk: *Slovník pojmů z dějin umění. Názvosloví a tvarosloví architektury, sochařství malby a užitého umění*. Praha, Odeon 199, 246 s., ISBN 80-207-0246-6.

BOHÁČ, Zdeněk: *Atlas církevních dějin českých zemí 1918–1999*. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 1999, 175 s., ISBN 80-7192-405-9.

BOROVÍČKA, Michal – KAŠE, Jiří – KUČERA, Jan P. – BĚLINA, Pavel: *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek XII. a, 1860–1890*. Praha a Litomyšl, Paseka 2012, 801 s., ISBN 978-80-7432-181-8.

BOROVÍČKA, Michal – KAŠE, Jiří – KUČERA, Jan P. – BĚLINA, Pavel: *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek XII. b, 1890–1918*. Praha a Litomyšl, Paseka 2013, 828 s., ISBN 978-80-7432-293-8.

ČÁŇOVÁ, Eliška: *Činnost řeholních řádů a kongregací v Čechách (1848–1918)*. Praha, Státní ústřední archiv 1997, 79 s., ISBN 80-85475-36-7.

ČÁŇOVÁ, Eliška: *Slovník představitelů katolické církevní správy v Čechách 1848–1918*. Praha, Státní ústřední archiv 1995, 103 s., ISBN 80-85475-17-0.

DACÍK, Tomáš: *Církevní řády a kongregace v České republice*. Ostrava, Item 1998, 18 s., ISBN 80-7204-077-4.

EKERT, František: *Posvátná místa král. hl. města Prahy. Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v hlavním městě království Českého. Svazek II.* Praha, Volvox Globator 1996, 539 s., ISBN 80-7207-042-8.

FOLTÝN, Dušan a kolektiv: *Encyklopedie moravských a slezských klášterů.* Praha, Libri 2005, 878 s.

GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan: *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek XV. a, 1938–1945.* Praha a Litomyšl, Paseka 2006, 623 s., ISBN 80-7185-582-0.

GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan: *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek XV. b, 1938–1945.* Praha a Litomyšl, Paseka 2007, 743 s., ISBN 978-80-7185-835-5.

HRUDNÍKOVÁ, Mirjam (ed.): *Řeholní život v českých zemích. Řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice.* Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 1997, 319 s., ISBN 80-7192-222-6.

JIRÁSKO, Luděk: *Církevní řády a kongregace v zemích českých.* Praha, Fénix 1991, 173 s., ISBN 80-85245-11-6.

KADLEC, Jaroslav: *Dějiny katolické církve III.* Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci 1993, s. 302 - 499, ISBN 80-7067-285-4.

KADLEC, Jaroslav: *Přehled českých církevních dějin. [Sv.] 2.* Praha, Zvon 1991, 281 s., ISBN 80-7113-003-6.

KETTNER, Jiří: *Dějiny pražské arcidiecéze v datech.* Praha, Zvon 1993, 251 s., ISBN 80-7113-079-6

KLIMEK, Antonín: *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek XIII., 1918–1929.* Praha a Litomyšl, Paseka 2000, 821 s., ISBN 80-7185-328-3.

KLIMEK, Antonín: *Velké dějiny země Koruny české. Svazek XIV., 1929–1938.* Praha a Litomyšl, Paseka 2002, 767 s., ISBN 80-7185-425-5.

KOPECKÁ, Dagmar – MAREŠ, Pavel (eds.): *Řeholní život v českých zemích. Řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice.* Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 2014, 398 s., ISBN 978-80-7195-231-2.

KUTNOHORSKÁ, Jana: *Historie ošetrovatelství.* Praha, Grada 2010, 206 s., ISBN 978-80-247-3224-4

MEDEK, Václav: *Cesta české a moravské církve staletími.* Praha, Česká katolická charita 1982, 375 s., ISBN chybí.

MÍKA, Zdeněk a kolektiv: *Dějiny Prahy v datech.* Praha, Mladá fronta 1999, 363 s., ISBN 80-204-0789-8.

Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Čtrnáctý díl. Kartel – Kraj. Praha, J. Otto 1899, 1066 s.

Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Patnáctý díl. Krajčij – Ligustrum. Praha, J. Otto 1900, 1066 s.

PETROSILLO, Piero: *Křesťanství od A do Z.* Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 1998, 239 s., ISBN 80-7192-365-6.

PLEVOVÁ, Irena – SLOWIK, Regina: *Vybrané kapitoly z historie ošetrovatelství.* Ostrava, Ostravská univerzita v Ostravě, Zdravotně sociální fakulta 2008, 120 s., ISBN 978-80-7368-506-5.

RUTH, František: *Kronika královské Prahy a obcí sousedních. Díl I, Ulice Anenská – Karlov.* Praha, Nakladatelství Lidové noviny 1995, 472 s., ISBN 80-7106-130-1.

RUTH, František: *Kronika královské Prahy a obcí sousedních. Díl II, Karlova třída – U Půjčovny*. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 1995, 473-898 s., ISBN 80-7106-130-1.

SALAJKA, Milan: *Slovník náboženských a teologických výrazů a pojmů pro školu, pracovnu a dům*. Praha, Církev československá husitská 2000, 96 s., ISBN 80-7000-504-1.

STEFAN, Oldřich: *Pražské kostely*. Praha 1936, 218 s.

ŠIPANOVÁ, Mlada: *Lomec. Poutní mariánské místo na jihu Čech*. Vodňany, Chelčicko-Lhenický mikroregion, svazek obcí ve spolupráci s Kongregací Šedých sester III. řádu sv. Františka a Jihočeského kraje, 2011. 121 s. ISBN 978-80-260-0679-4.

ŠIPANOVÁ, S. M. Mlada – HRDINA, Pavel: *Lomec. Poutní kostel Jména Panny Marie*. Lomec, Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka 2004, 97 s., ISBN 80-239-6753-3.

ŠMILAUEROVÁ, Eva: *Poděbrady v proměnách staletí. 2. díl (1850–1948)*. Praha, Scriptorium 2005, 271 s., ISBN 80-86197-62-X.

TRETERA, Rajmund Jiří – HORÁK, Záboj: *Slovník církevního práva*. Praha, Grada 2011, 147 s. ISBN 978-80-247-3614-3.

URBAN, Otto: *Česká společnost 1848 – 1918*. Praha, Svoboda 1982, 690 s.

URBAN, Otto: *Československé dějiny 1848 – 1914*. Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1988, 144 s.

URBAN, Otto: *Kapitalismus a česká společnost. K otázkám formování české společnosti v 19. století*. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2003, 323 s., ISBN 80-7106-500-5.

VAŠKO Václav: *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce. Díl 1.* Praha, Zvon 1990, 267 s., ISBN 80-7113-000-1.

VAŠKO Václav: *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce. Díl 2.* Praha, Zvon 1990, 266 s., ISBN 80-7113-001-X.

VLČEK, Pavel, ed. a kol.: *Umělecké památky Prahy. Staré Město, Josefov.* Praha, Academia 1996, 639 s., ISBN 80-200-0538-2.

VLČEK, Pavel – SOMMER, Petr - FOLTÝN, Dušan: *Encyklopedie českých klášterů.* Praha, Libri 1997, 782 s., ISBN 80-85983-17-6.

ZLÁMAL, Bohumil: *Příručka českých církevních dějin. VI., Doba probuzenského katolicismu (1848–1918).* Olomouce, Matice cyrilometodějská 2009, 333 s., ISBN 978-80-7266-323-1.

ZLÁMAL, Bohumil: *Příručka českých církevních dějin. VII., Doba československého katolicismu (1918–1949).* Olomouc, Matice cyrilometodějská 2010, 479 s. ISBN 978-80-7266-350-7.

b) Sborníky

HANUŠ, Jiří – STRÍBRNÝ, Jan (eds.): *Stát a církev v roce 1950. Sborník příspěvků z konference pořádané Českou křesťanskou akademií, Ústavem pro soudobé dějiny, Centrem pro studium demokracie a kultury ve spolupráci s Arcibiskupstvím pražským dne 21. června 2000 v Emauzském klášteře v Praze.* Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2000, 143 s., ISBN 80-85959-71-2.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – POLC, Jaroslav (eds.): *Pražské arcibiskupství 1344–1994. Sborník statí o jeho působení a významu v české zemi.* Praha, Zvon 1994, 380 s. ISBN 80-7113-091-5.

LIBOR, Jan (ed.): *České církevní dějiny ve druhé polovině 20. století. Sborník příspěvků ze sekce církevních dějin na VIII. sjezdu českých historiků v Hradci Králové ve dnech 10.–12. září 1999*. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2000, 119 s., *Historia ecclesiastica*, č. 5, ISBN 80-85959-74-7.

MAČALA, Pavol – MAREK, Pavel – HANUŠ, Jiří (eds.): *Církev 19. a 20. století ve slovenské a české historiografii*. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2010, 647 s., ISBN 978-80-7325-218-2.

STUCHLÁ, Pavla (ed.): *300 let poutního kostela Jména Panny Marie na Lomci. Sborník příspěvků z odborného semináře, konaného dne 14. září 2004 v Městské galerii ve Vodňanech u příležitosti kulatého výročí vysvěcení chrámu*, Vodňany, Městské muzeum a galerie ve Vodňanech 2005, 158 s., ISBN 80-239-5085-1.

Theatrum historiae. Sborník prací katedry historických věd Fakulty filozofické Univerzity Pardubice. Pardubice, Univerzita Pardubice 2008, 368 s. ISSN 1802-2502.

VLČEK, Vojtěch (ed.): *Ženské řehole za komunismu (1948–1989). Sborník příspěvků z konference pořádané Konferencí vyšší představených ženských řeholí v ČR a Českou křesťanskou akademií dne 1. října 2003 v kostele sv. Voršily v Praze*. Olomouc, MCM 2005, 447 s., ISBN 80-7266-195-7.

c) Články

CUHRA, Jaroslav: *KSČ, stát a římskokatolická církev (1948 - 1989)*. In: *Soudobé dějiny*. Roč. VIII, č. 2-3. Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 2001. ISSN 1210-7050, s. 267-293.

KOBLASA, Pavel: *Černínská zámecká nemocnice v Jindřichově Hradci*. In: *Rodopisná revue*. České Budějovice, Historicko-vlastivědný spolek 2004, čís. 3., s. 4-5.

Polabské noviny 6 (č. 14/2001).

ŠKRDLE, Tomáš: *Spolek sv. Vincence z Paula. Úmrtí. Vincentinum v Praze*. In: *Vlast'*. Časopis pro poučení a zábavu. Praha, Družstvo Vlast' 1889-1890, roč. 6, č. 3, s. 240.

ZSCHOKKE, Hermann: *Kterak působí řády a kongregace. Řeč preláta Heřm. Zschokke pronesená v Rakouské panské sněmovně dne 20. prosince 1901*. In: *Hlasy svatováclavské*. Praha, Družstvo Vlast' 1902, roč. 2, č. 4, s. 3-19.

d) Absolventské práce

AMBROŽOVÁ, Kristýna: *Působení Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Českých Budějovicích. Příběh černobílého květu města*. Praha 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Katedra dějin a didaktiky dějepisu.

HAVELKOVÁ, Jitka: *Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka pod ochranou Svaté Rodiny a její působení v českých zemích v letech 1886–1958*. Brno 2009. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra historie.

KEKULOVÁ, Václava: *Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského v období komunistické totality v Československu*. Praha 2010. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta, Katedra pastorálních oborů a právních věd.

KIŠOVÁ, Monika: *Témata mariánské zbožnosti v lokalitách Klokoty a Lomec na Prachaticku*. Brno 2006. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav religionistiky.

MALCOVÁ, Markéta: *Založení poutního místa v Hlubokých Mašůvkách v kontextu proměn konfesijní identity v pobělohorském období*. Brno 2014. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra historie.

MALICHOVÁ, Vendula: *Kongregace Milosrdných sester svatého Karla Boromejského v letech 1948–1968*. Olomouc 2012. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra církevních dějin a dějin křesťanského umění.

Elektronické zdroje

Congregatio Jesu. Dostupné z: <http://congregatio-jesu.tode.cz/>.

Dny evropského dědictví, MČ Praha 1, 1998–2007. Dostupné z: http://www.praha1.cz/cps/media/EHD_1998-2007.pdf.

Koncertní sál Jana Drtiny. Palác Straků z Nedabylic. Dostupné z: <https://www.kjd.cz/index.php?pg=koncertni-sal-jana-drtiny>.

Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka pod ochranou Svaté Rodiny. Dostupné z: <http://www.frantiskanky.cz/spolecenstvi/historie>.

Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka. Dostupné z: <http://www.sedesestry.cz/>.

Modus vivendi. Úmluva mezi republikou československou a Svatou stolicí sjednaná v lednu 1928 (vstoupil v platnost 2. února 1928). Nóta čs. vlády ze dne 29. ledna 1928, zaslaná Vatikánu ministrem zahraničních věcí dr. E. Benešem. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/modus.htm>.

Nahlížení do katastru nemovitostí. Dostupné z: <http://nahlizenidokn.cuzk.cz/>.

Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna, Digitální knihovna, FS ČSFR 1990–1992, Tisky. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t0011_02.htm.

Příloha k Zákonu č. 298/1990 Sb. o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého v původním znění. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/prila.htm>.

Řády a kongregace, Mužské kongregace a řeholní společnosti. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/rady-a-kongregace.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>.

Řády a kongregace, Ženské kongregace a řeholní společnosti. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/rady-a-kongregace.aspx?q=Y2hudW09NQ%3d%3d>.

Řády a kongregace, Ženské řády. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/rady-a-kongregace.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D>.

Zákon č. 298/1990 Sb. o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/298-90.htm>.

SEZNAM PŘÍLOH

Grafy

Graf č. 1: Celkový počet sester (1859–1948)

Graf č. 2: Srovnání počtu novicек a profesek (1859–1948)

Graf č. 3: Počet lokalit, ve kterých sestry působily (1859–1948)

Graf č. 4: Celkový počet žaček v ošetrovatelské škole a srovnání s počtem žaček, které školu nedokončily (1935–1952)

Graf č. 5: Srovnání počtu řeholních a civilních žaček ošetrovatelské školy (1935–1952)

Textová příloha

Textová příloha č. 1: Seznam míst, kde Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka působila (1856–2016)

Mapa

Mapa č. 1: Mapa míst, kde Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka působila (1856–2016)

Fotografie

Obrázek č. 1: Marie Xaverie Plaňanská

Obrázek č. 2: Anna Dulcelina Plaňanská

Obrázek č. 3: Johanna Grossmannová

Obrázek č. 4: Sestry v šedých pláštích

Obrázek č. 5: Sestry ve vojenském lazaretu

Obrázek č. 6: Sestry ve vojenském lazaretu

Obrázek č. 7: Sestry ve vojenském lazaretu v Hradci Králové

Obrázek č. 8: První auto

Obrázek č. 9: Mateřinec v Bartolomějské ulici v Praze

Obrázek č. 10: Mateřinec v Bartolomějské ulici v Praze

Obrázek č. 11: Kuchyň

Obrázek č. 12: Refektář

Obrázek č. 13: Lomec

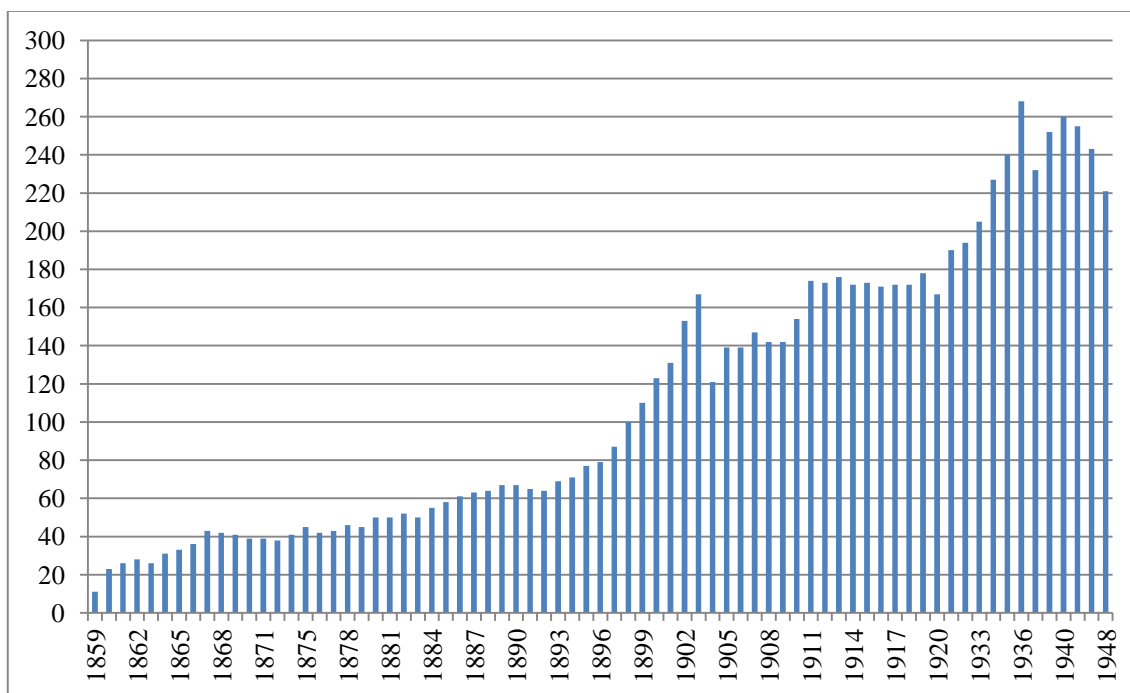
Obrázek č. 14: Lomec

Obrázek č. 15: Nemocnice v Hořicích
Obrázek č. 16: Sestry v nemocnici v Hořicích
Obrázek č. 17: Sestry v nemocnici v Hořicích
Obrázek č. 18: Sestra v pražské dětské nemocnici
Obrázek č. 19: Nemocnice v Mladé Boleslavi
Obrázek č. 20: Sestra na operačním sále v nemocnici v Mladé Boleslavi
Obrázek č. 21: Nemocnice v Benešově
Obrázek č. 22: Sestry s lékaři benešovské nemocnice
Obrázek č. 23: Valentinum
Obrázek č. 24: Sestry s chovanci z Valentina
Obrázek č. 25: Sestry s pracujícími dívkami
Obrázek č. 26: V kuchyni
Obrázek č. 27: Nemocnice v Humpolci
Obrázek č. 28: Mikulášská nadílka
Obrázek č. 29: Nemocnice v Klatovech
Obrázek č. 30: Sestra v Klatovech
Obrázek č. 31: Sanatorium na Pleši
Obrázek č. 32: V sanatoriu
Obrázek č. 33: Při léčbě
Obrázek č. 34: Asistence při operaci
Obrázek č. 35: Lupusní ústav v Motole
Obrázek č. 36: Sestry s chovanci
Obrázek č. 37: Milešov
Obrázek č. 38: Komunita sester
Obrázek č. 39: Lázeňský dům v Poděbradech
Obrázek č. 40: Lázeňský dům v Poděbradech, současnost
Obrázek č. 41: Filiální dům v Pyšelicích, 30. léta 20. století
Obrázek č. 42: Zámček v Pyšelicích, současnost
Obrázek č. 43: Zámček v Pyšelicích, současnost
Obrázek č. 44: Socha sv. Jana Nepomuckého na náměstí v Pyšelicích
Obrázek č. 45: Ošetrovatelská škola v Hradci Králové
Obrázek č. 46: Venancie Polívková
Obrázek č. 47: Čekatelky

Obrázek č. 48: Obláčka

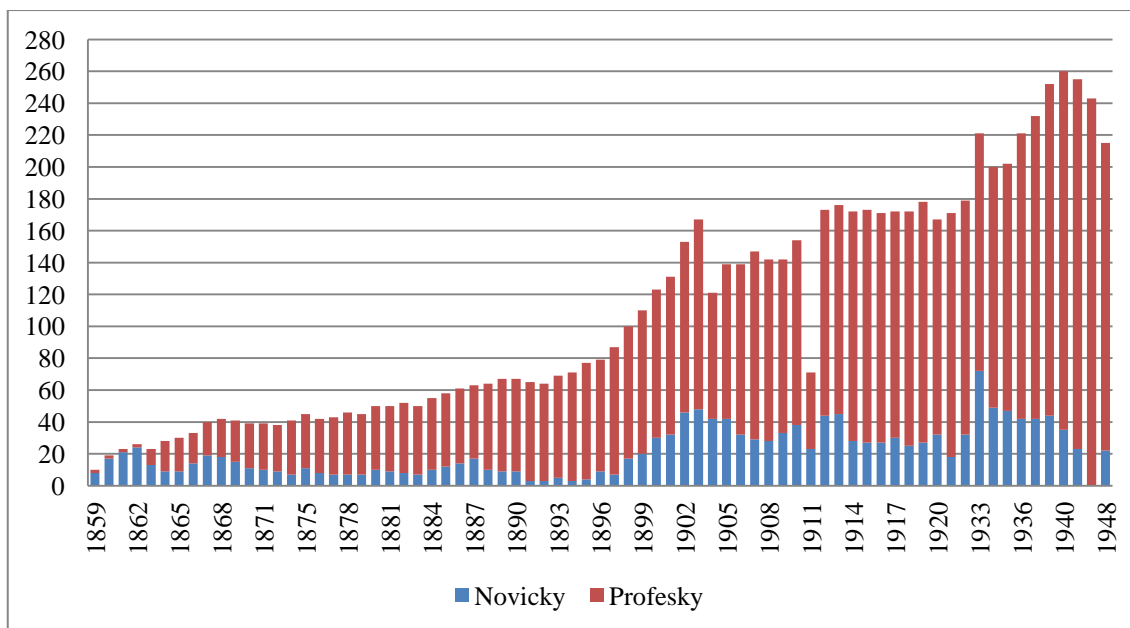
Obrázek č. 49: Noviciát

Graf č. 1: Celkový počet sester (1859–1948)

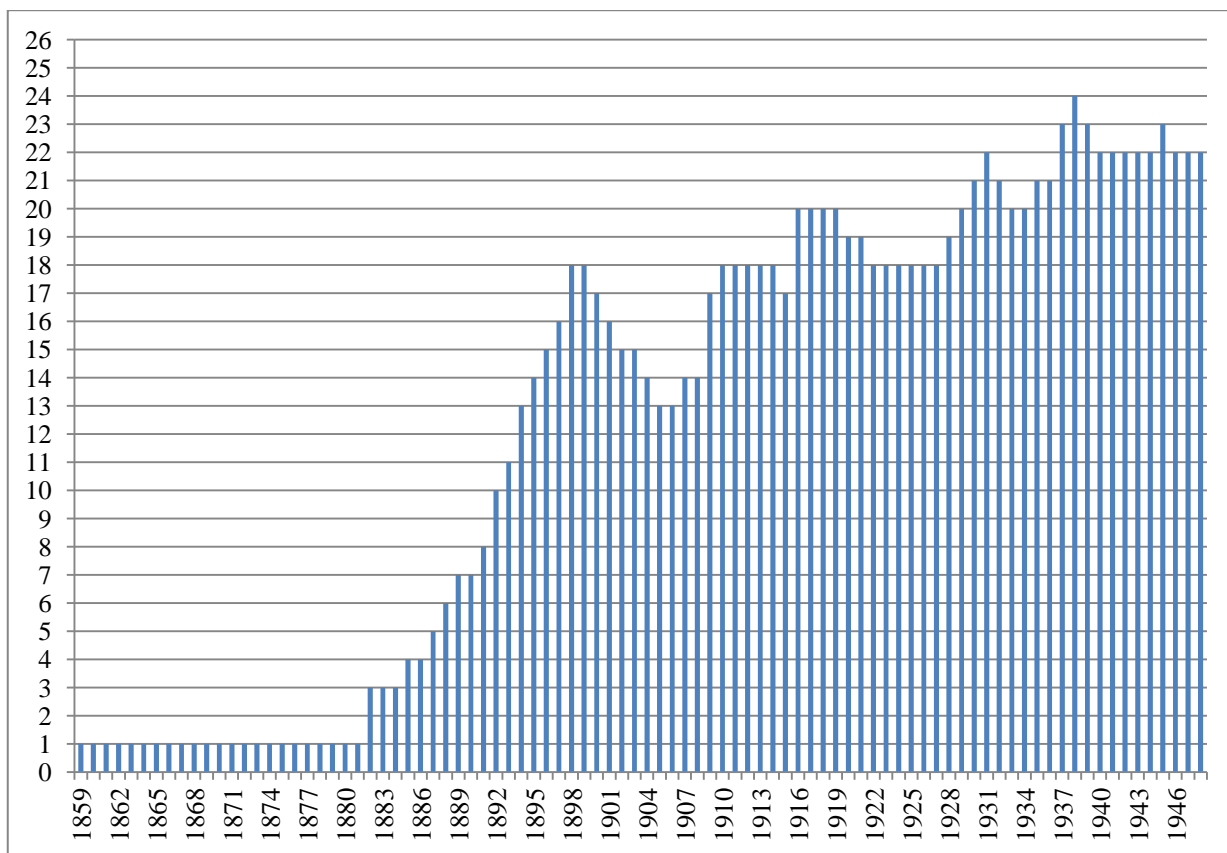
Zdroj: Katalogy kléru 1859–1948.

Graf č. 2: Srovnání počtu novicek a profesek (1859–1948)

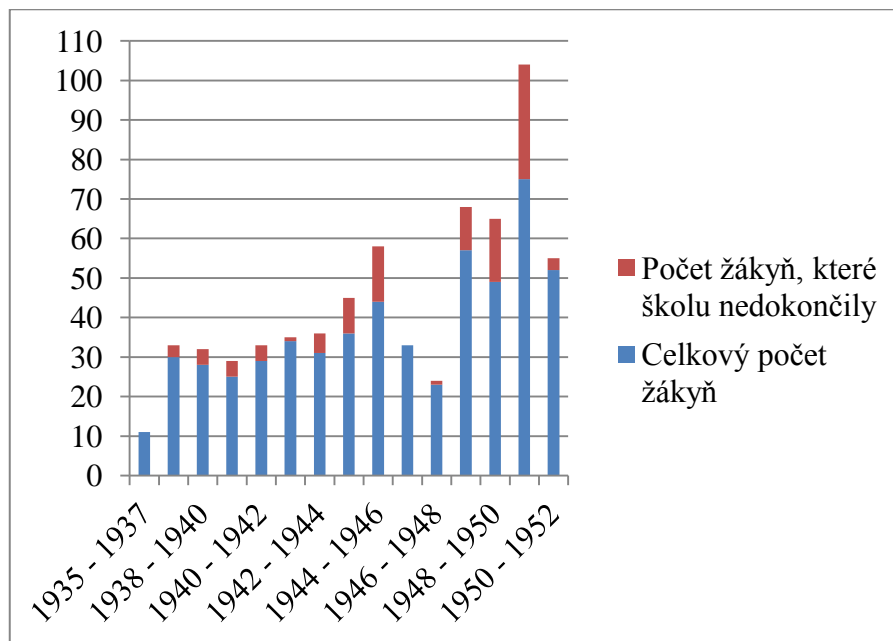
Zdroj: Katalogy kléru 1859–1948.

Graf č. 3: Počet lokalit, ve kterých sestry působily (1859–1948)

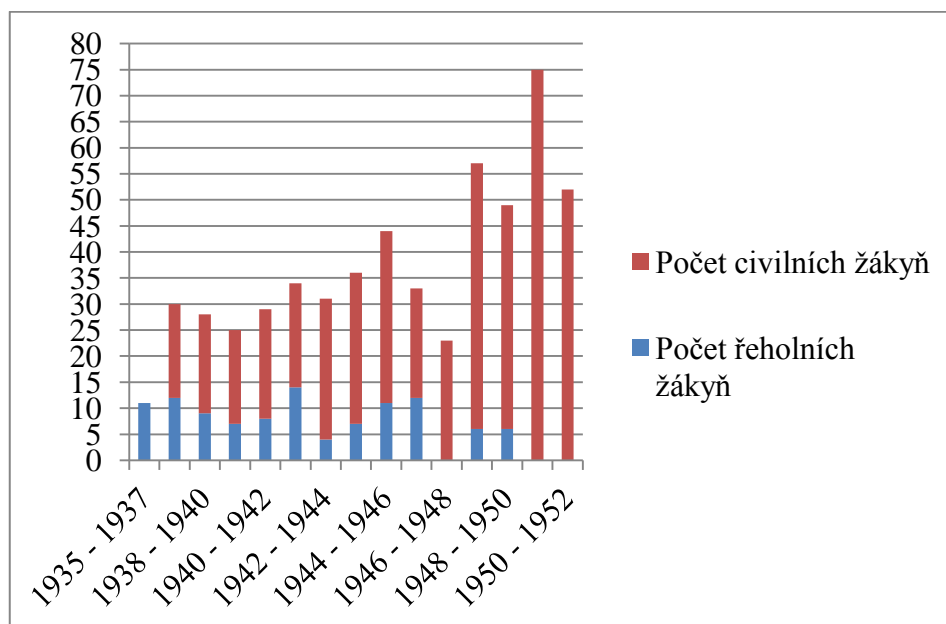
Zdroj: Katalogy kléru 1859–1948; Dokumenty kongregace.

Graf č. 4: Celkový počet žaček v ošetřovatelské škole a srovnání s počtem žaček, které školu nedokončily (1935–1952)

Zdroj: Státní okresní archiv Hradec Králové, fond: Ošetřovatelská škola Šedých sester III. řádu sv. Františka - Hradec Králové, Matrika žákyň (1935–1952).

Graf č. 5: Srovnání počtu řeholních a civilních žaček ošetřovatelské školy (1935 - 1952)

Zdroj: Státní okresní archiv Hradec Králové, fond: Ošetřovatelská škola Šedých sester III. řádu sv. Františka – Hradec Králové, Matrika žákyň (1935–1952).

Textová příloha č. 1: Seznam míst, kde Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka působila (1856–2016) (pozn. řazeno chronologicky)

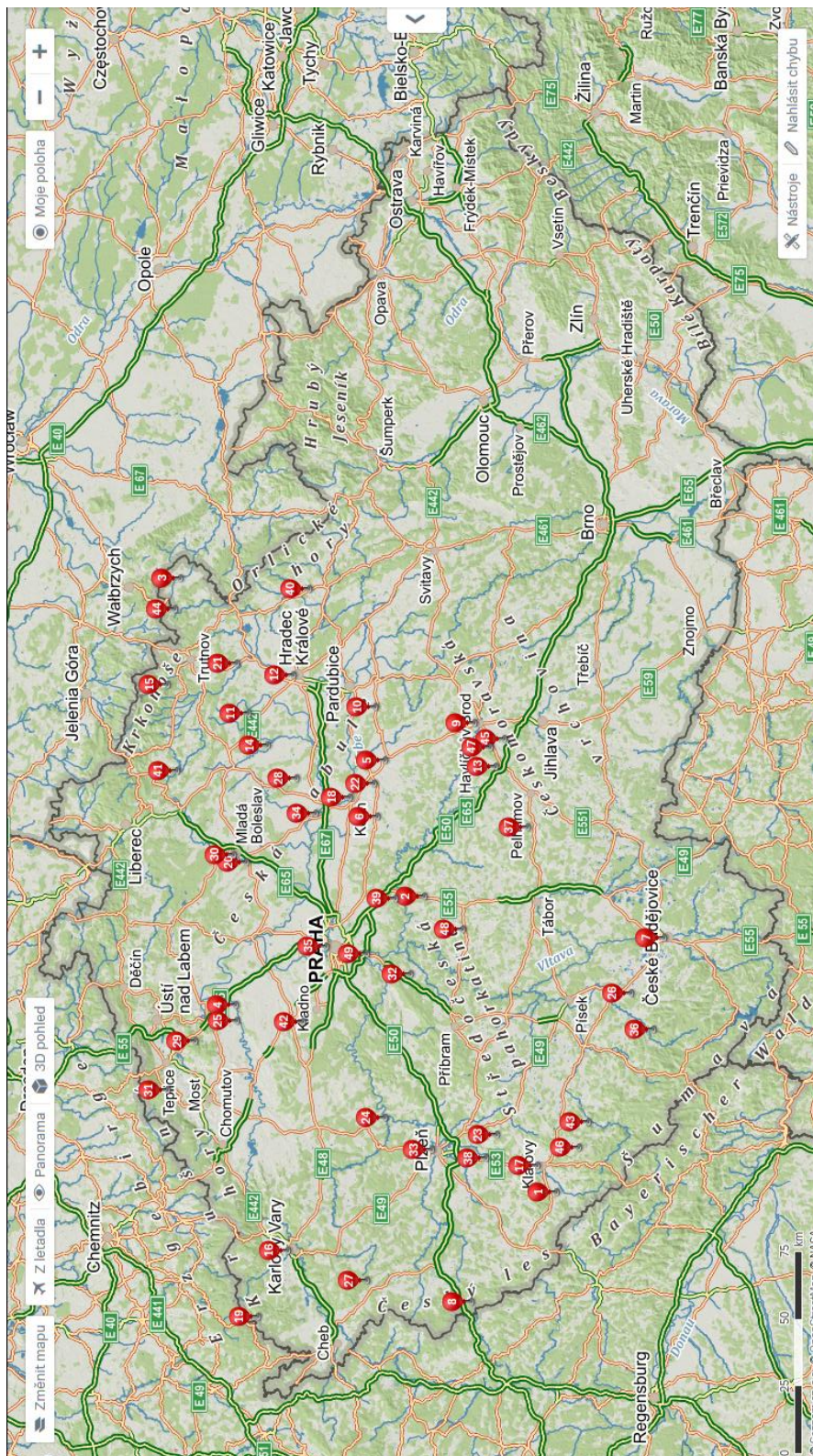
PRAHA 1 – Bartolomějská (1859–1949) – mateřinec
KRASLICE (1882–1905) – nemocnice
PODĚBRADY (1882–1904) – pečovatelská služba
PLZEŇ (1885–1962) – nemocnice
HOŘICE (1888–1914) – nemocnice
HRADEC KRÁLOVÉ (1889–1955) – nemocnice
PRAHA 2 (1891–1954) – dětská nemocnice
RYCHNOV NAD KNĚŽNOU (1892–1958) – nemocnice
PRAHA 7 (1892–1899) – Vincentinum
SMEČNO (1893–1901) – útulek pro staré, práce neschopné nádeníky
ČÁSLAV (1894–1959) – nemocnice
HEŘMANŮV MĚSTEC (1894–1905) – nemocnice
MLADÁ BOLESLAV (1896–1959) – nemocnice
BENEŠOV (1898–1956) – nemocnice
MĚSTEC KRÁLOVÉ (1897–1959) – nemocnice
HAVLÍČKŮV BROD (1897–1959) – nemocnice
HAVLÍČKŮV BROD (1898–1903) – chudobinec
SUŠICE (1906–1961) – nemocnice
PLZEŇ (1906–1919) – Fodermayerův pavilon
PRAHA 8 – Libeň (1907–1951) – Valentinum – ošetřování epileptiků
SEMILY (1909–1931) – nemocnice
HUMPOLEC (1909–1959) – nemocnice a plicní léčebna
BUDYNĚ NAD OHŘÍ (1909–1930) – pečovatelská služba
PRAHA 8 – Bulovka (1910–1912) – ?
KLATOVY (1913–1961) – nemocnice
PLEŠ (1916–1960) – sanatorium pro léčbu tuberkulózy
PRAHA 6 (1916–1921) – Arcibiskupské gymnázium
ZBRASLAV (1916–1957) – filiální dům
KARLOVY VARY (1928–1938) – péče o lázeňské hosty v pensionátu Leopoldem
KUTNÁ HORA (1929– ?) – domov pro staré nemocné

PODĚBRADY (1930–1960) – pensionát pro ubytování lázeňských hostů
LIBOCHOVICE (1931–1973) – domov důchodců
PYŠELY (1935–1950) – filiální dům
HRADEC KRÁLOVÉ (1937–1949) – soukromá ošetrovatelská škola
PRAHA 5 – Motol (1937–1952) – lupusní ústav
KOLÍN (1938–1960) – nemocnice
PRAHA 2 – Karlov (1945) – ?
PRAHA 10 – Oblouková 7 (1949–1950) – mateřinec
PRAHA 1 – Voršilský klášter (1950–1953) – mateřinec
VOJKOV (1953–1954) – ústav pro léčbu tuberkulózy
VELHARTICE (1953–1969) – ústav pro léčbu tuberkulózy – oddělení sušické
nemocnice
BROUMOV (1953–1974) – internační klášter
MARIÁNSKÉ LÁZNĚ (1953–1955) – dům odpočinku pro staré lidi
TEPLICE NAD METUJÍ (1953–1955) – charitní ústav
LIBLÍN (1954) – ?
ÚSOBÍ (1954–1980) – léčebna dlouhodobě nemocných
JANSKÉ LÁZNĚ (1955–1987) – Marianum – dům pro ubytování lázeňských hostů
BĚHAŘOV (1956–1962) – domov důchodců
KUKS (1957–1970) – domov důchodců
ČERVENÝ HRÁDEK (1957–1982) – domov důchodců
PROSEČ U POŠNÉ (1959–1977) – domov důchodců
VĚŽ (1959–1971) – domov důchodců
KRNSKO (1959–1982) – domov důchodců
KOLÍN (1960–1970/1979) – domov důchodců
MILEŠOV (1960–1974) – II. interna litoměřické nemocnice
CHOTĚLICE (1961–1972) – ústav sociální péče pro mentálně postižené chlapce
DIANA (1962–1981) – domov důchodců
PŘEŠTICE (1962–1970) – ústav sociální péče pro mentálně postižené děti
LETINY (1969–1982) – interna – Škoda Plzeň
OSEK (1971–1993) – charitní domov
LOMEC (1971– dosud) – mateřinec
PRAHA 5 (1972–1983) – Palata – domov pro zrakově postižené, domov důchodců

PRAHA 1 – Bartolomějská (1990– dosud) – filiální dům
ČESKÉ BUDĚJOVICE (1995–2001) – nemocnice
PRAHA – Pod Petřínem (2001– dosud) – nemocnice
PRACHATICE (2009– dosud) – Hospic sv. Jana Neumana
PRAHA 1 – Základní škola sv. Voršily v Praze

Zdroj: Katalogy kléru 1859–1948; Dokumenty kongregace.

Mapa č. 1: Mapa míst, kde Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka působila (1856–2016)

Zdroj: Mapy.cz [online]; Katalogy kléru 1859–1948; Dokumenty kongregace.

Legenda:

1. Běhařov	26. Lomec
2. Benešov	27. Mariánské Lázně
3. Broumov	28. Městec Králové
4. Budyně nad Ohří	29. Milešov
5. Čáslav	30. Mladá Boleslav
6. Červený Hrádek	31. Osek
7. České Budějovice	32. Pleš
8. Diana	33. Plzeň
9. Havlíčkův Brod	34. Poděbrady
10. Heřmanův Městec	35. Praha
11. Hořice	36. Prachatice
12. Hradec Králové	37. Proseč u Pošné
13. Humpolec	38. Přeštice
14. Chotělice	39. Pyšely
15. Janské Lázně	40. Rychnov nad Kněžnou
16. Karlovy Vary	41. Semily
17. Klatovy	42. Smečno
18. Kolín	43. Sušice
19. Kraslice	44. Teplice nad Metují
20. Krnsko	45. Úsobí
21. Kuks	46. Velhartice
22. Kutná Hora	47. Věž
23. Letiny	48. Vojkov
24. Liblín	49. Zbraslav
25. Libochovice	

Fotografie

Obrázek č. 1
Marie Xaverie Plaňanská
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 2
Anna Dulcelina Plaňanská
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 3
Johanna Grossmannová
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 4
Sestry v šedých pláštích
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 5
Sestry ve vojenském lazaretu
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 6
Sestry ve vojenském lazaretu
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 7
Sestry ve vojenském lazaretu v Hradci Králové
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 8
První auto
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 9
Mateřinec v Bartolomějské ulici
v Praze
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 10
Mateřinec v Bartolomějské ulici
v Praze
Zdroj: Album kongregace

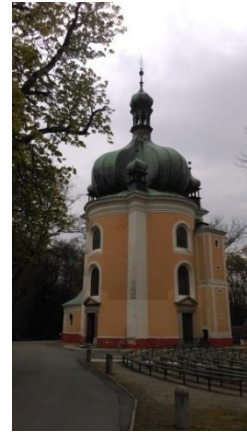
Obrázek č. 11
Kuchyň
Zdroj: Album kongregace

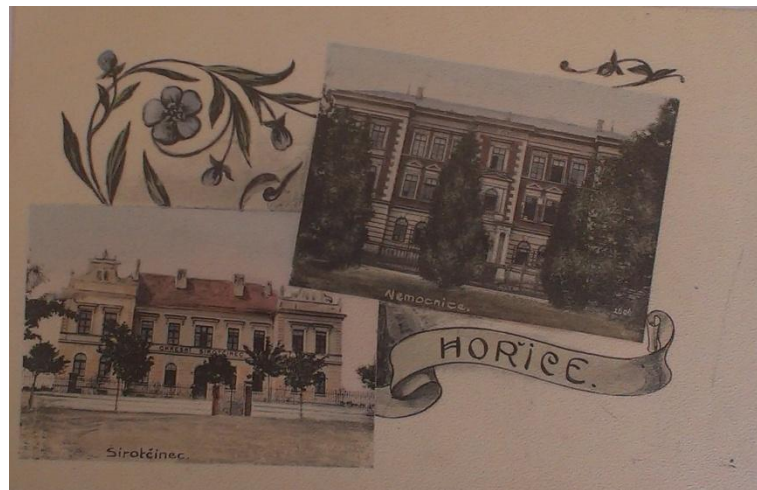
Obrázek č. 12
Refektář
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 13
Lomec
Zdroj: Vlastní fotografie autorky práce

Obrázek č. 14
Lomec
Zdroj: Vlastní fotografie autorky práce

Obrázek č. 15
Nemocnice v Hořicích
Zdroj: Album kongregace

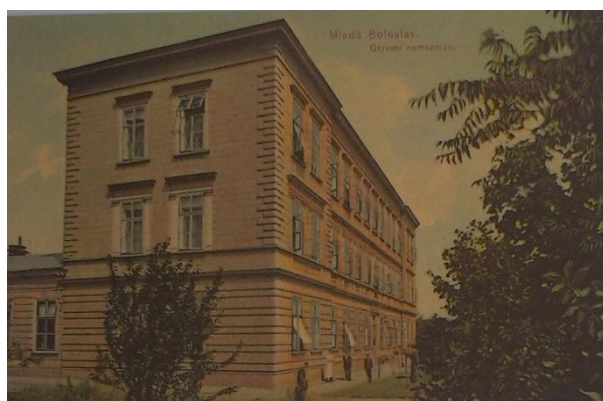
Obrázek č. 16
Sestry v nemocnici v Hořicích
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 17
Sestry v nemocnici v Hořicích
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 18
Sestra v pražské dětské nemocnici
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 19
Nemocnice v Mladé Boleslavi
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 20
Sestra na operačním sále v nemocnici v Mladé Boleslavi
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 21
Nemocnice v Benešově
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 22
Sestry s lékaři benešovské nemocnice
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 23
Valentinum
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 24
Sestry s chovanci z Valentina
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 25
Sestry s pracujícími dívkami
Zdroj: Album kongregace

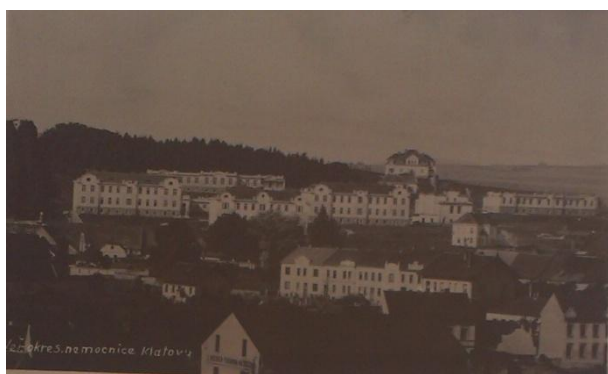
Obrázek č. 26
V kuchyni
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 27
Nemocnice v Humpolci
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 28
Mikulášská nadílka
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 29
Nemocnice v Klatovech
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 30
Sestra v Klatovech
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 31
Sanatorium na Pleši
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 32
V sanatoriu
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 33
Při léčbě
Zdroj: Album kongregace

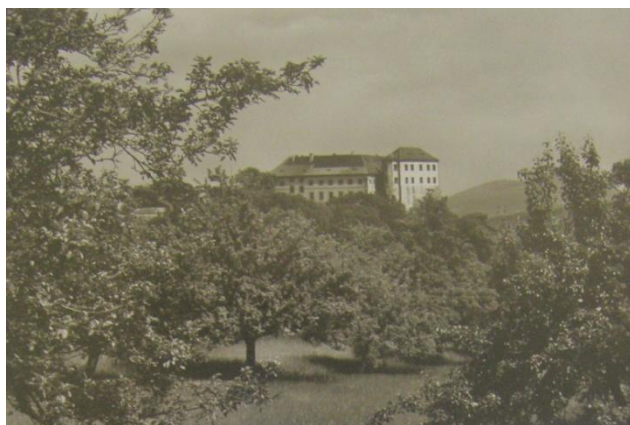
Obrázek č. 34
Asistence při operaci
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 35
Lupusní ústav v Motole
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 36
Sestry s chovanci
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 37
Milešov
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 38
Komunita sester
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 39
Lázeňský dům v Poděbradech
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 40
Lázeňský dům v Poděbradech,
současnost
Zdroj: vlastní fotografie autorky
práce

Obrázek č. 41
Filiální dům v Pyšelicích, 30. léta 20. století
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 42
Zámeček v Pyšelicích, současnost
Zdroj: Vlastní fotografie autorky práce

Obrázek č. 43
Zámeček v Pyšelicích, současnost
Zdroj: Vlastní fotografie autorky práce

Obrázek č. 44
Socha sv. Jana Nepomuckého na náměstí
v Pyšelicích
Zdroj: Vlastní fotografie autorky práce

Obrázek č. 45
Ošetrovatelská škola v Hradci Králové
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 46
Venencie Polívková
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 47
Čekatelky
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 48
Obláčka
Zdroj: Album kongregace

Obrázek č. 49
Noviciát
Zdroj: Album kongregace